

มีนาคม 2569 | N°853t

ประเทศไทย รายงานสภาพเรือนจำ ประจำปี 2569

©Matt Hunt / ANADOLU / Anadolu via AFP

ร่วมกับ

สนับสนุนโดย

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland to Thailand,
Cambodia and Lao PDR

FIDH.ORG

รายการตัวย่อ

CAT	อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
CEDAW	อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
CRC	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
CRPD	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ
CSO	องค์กรภาคประชาสังคม
DoC	กรมราชทัณฑ์
DSI	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
FIDH	International Federation for Human Rights (สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล)
ICCPR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
ICESCR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
ICRC	คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ
LGBTIQ	เลสเบียน เกย์ ไบเซ็กชวล คนข้ามเพศ บุคคลอินเตอร์เซ็ก และควีแยร์ (ผู้มีความหลากหลายทางเพศ)
ป.ป.ช.	คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
ป.ยา	ประมวลกฎหมายยาเสพติด
กสม.	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
NPM	กลไกป้องกันระดับชาติ
OHCHR	สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ
OPCAT	พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
รพ.ตร.	โรงพยาบาลตำรวจ
สสส.	สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน
UN	องค์การสหประชาชาติ
UPR	กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระ
WGAD	คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ

อภิธานศัพท์สำคัญ

นักโทษ/ผู้ต้องขัง/ผู้ถูกควบคุมตัว : บุคคลที่ถูกกักขังในสถานที่กักขัง/เรือนจำ รายงานนี้ใช้ทั้งสามคำแทนกันได้โดยไม่คำนึงถึงสถานะในกระบวนการพิจารณาคดี

ผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดี : บุคคลที่ถูกกักขังในสถานที่กักขัง/เรือนจำ หลังถูกจับกุมเนื่องจากถูกกล่าวหาว่าละเมิดกฎหมายและ/หรือถูกคุมขังระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีที่ศาลยังไม่มีคำตัดสิน

นักโทษประหารชีวิต : บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดอาญาชั้นอุกฤษฎ์โทษ และถูกศาลตัดสินประหารชีวิต รวมถึงผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการอุทธรณ์

ความจุอย่างเป็นทางการ : จำนวนสูงสุดของผู้ต้องขังที่สถานที่กักขัง/เรือนจำแห่งหนึ่งๆ สามารถรองรับได้โดยคำนวณจากมาตรฐานพื้นที่นอนขั้นต่ำ 1.6 ตารางเมตรต่อผู้ต้องขัง 1 คน ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

อัตราการครอบครองพื้นที่ : จำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ เทียบกับความจุอย่างเป็นทางการของเรือนจำ

มาตรฐานสากล : แนวปฏิบัติและหลักการสากลเกี่ยวกับสภาพการกักขังและการจัดการเรือนจำที่มุ่งประกันให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลา) และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (ข้อกำหนดกรุงเทพ)

สารบัญ

รายการตัวย่อ	2
อภิธานศัพท์สำคัญ	3
บทสรุปรายงาน	5
บทนำ	8
1. สถิติ ตัวเลข และแนวโน้มสำคัญ	9
1.1. จำนวนรวมประชากรผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น	9
1.2. เรือ่นจำส่วนใหญ่มีผู้ต้องขังเกินความจุทางการ	11
1.3. จำนวนผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดีเพิ่มขึ้น	12
1.4. อัตราการคุมขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติดยังคงสูง	13
1.5. จำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น	15
1.6. อัตราการกระทำผิดซ้ำยังคงสูง	19
1.7. มาตรการปล่อยตัวก่อนกำหนดลดลงอย่างมีนัยสำคัญ	19
1.8. เยาวชนผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังลดลง	20
1.9. งบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้น	21
2. มาตรการทางเลือกอื่นแทนการจำคุกยังรอกำนำไปปฏิบัติ	22
3. ความพยายามในการปรับปรุงการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดียังไม่ประสบผลสำเร็จ	24
4. การจำกัดการเข้าถึงเรือนจำสำหรับองค์กรสิทธิมนุษยชน	26
5. การใช้เครื่องพันธนาการโดยมิชอบ	27
6. ข้อสงสัยเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิชีวิตในเรือนจำ	29
7. ความพยายามในการป้องกันการทรมานถูกบันทึกเนื่องจากขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน	31
8. ข้อกำหนดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เข้มงวดขึ้น นำไปสู่การดำเนินคดีและการตัดสินลงโทษที่มากขึ้น	33
8.1. จำนวนคดีและการตัดสินลงโทษคดียาเสพติดเพิ่มขึ้น	33
8.2. จำนวนผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอาชญากรรมติดยาเสพติดเพิ่มขึ้น	35
9. สภาพในเรือนจำต่ำกว่ามาตรฐานสากล	36
9.1. สภาพห้องขังต่ำกว่ามาตรฐาน	36
9.2. การทรมานและการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม	38
9.3. การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมและเลือกปฏิบัติ	41
9.4. สภาพสุขาภิบาลที่ไม่เพียงพอ	42
9.5. คุณภาพอาหารและน้ำย่ำแย่	46
9.6. บริการดูแลสุขภาพไม่เพียงพอ	48
9.7. หญิงข้ามเพศและเกย์ยังคงอยู่ในสภาวะเปราะบาง	53
9.8. สภาพการทำงานย่ำแย่	55
9.9. การตัดขาดจากโลกภายนอก	56
9.10. การจำกัดการเข้าถึงกิจกรรมนันทนาการและการฟื้นฟูเยียวยา	58
9.11. กลไกการร้องเรียนที่ไม่มีประสิทธิภาพ	60
10. ข่าวเรือนจำโดยย่อ	63
10.1. อดีตนายกรัฐมนตรีก่อจคุก	63
10.2. กฎระเบียบใหม่ห้ามการใช้กัญชาเพื่อสันติภาพ	63
11. ข้อเสนอแนะ	64
11.1 ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย	64
11.2. ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)	69
11.3. ข้อเสนอแนะต่อรัฐและองค์กรระหว่างรัฐบาล	69

บทสรุปรายงาน

ในปี 2568 ตัวชี้วัดส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์เรือนจำของประเทศไทยมีแนวโน้มไปในทิศทางที่แย่ลง จำนวนประชากรเรือนจำรวมทั้งหมดของประเทศและจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นปีที่สองและสามติดต่อกันตามลำดับ จำนวนเรือนจำที่ดำเนินการเกิดความจุทางการเพิ่มขึ้น 18% จากปี 2568

นอกจากนี้ จำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้กลับมาเพิ่มสูงขึ้น หลังจากที่เคยลดลงต่อเนื่องมาสามปี และจำนวนการตัดสินลงโทษในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดก็เพิ่มขึ้นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี 2564 พัฒนาการทั้งสองนี้ดูเหมือนจะเป็นผลมาจากกฎระเบียบใหม่ที่ลดกำหนดปริมาณเมทแอมเฟตามีนและแอมเฟตามีนที่ให้นิษฐานว่าครอบครองเพื่อการใช้ส่วนตัว ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน 2567 จำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดยังคงคิดเป็นสัดส่วนส่วนใหญ่ (70%) ของประชากรเรือนจำทั้งหมด

ปัญหาความแออัดยัดเยียดเรื้อรังในเรือนจำที่ความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากในปีที่ผ่านมาทางการยังคงนิ่งเฉยในการนำมาตราการทางเลือกอื่นนอกเหนือจากการจำคุกมาดำเนินการสำหรับทั้งผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการพิจารณาคดีและผู้ต้องขังที่คดีถึงที่สุดแล้ว แม้ว่าการราชทัณฑ์จะได้ออกระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังบางรายสามารถรับโทษนอกเรือนจำได้แล้ว แต่จนถึงสิ้นปี ระเบียบดังกล่าวก็ยังคงรอการนำไปดำเนินการจริง นอกจากนี้ ยังไม่มีความคืบหน้าในการประกาศใช้มาตรการที่สามารถเปิดทางให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในสถานที่อื่นนอกเหนือจากเรือนจำ

ในขณะเดียวกัน การเข้าถึงเรือนจำขององค์กรสิทธิมนุษยชนอิสระเพื่อตรวจสอบและติดตามสภาพการควบคุมตัวยังคงถูกจำกัดอย่างไม่เหมาะสม แม้จะมีข้อเสนอแนะจากกลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศแล้วก็ตามคำบอกเล่าจากผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังยืนยันว่า สภาพในเรือนจำยังคงย่ำแย่และต่ำกว่ามาตรฐานสากลมาก

ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนรายงานว่า พื้นที่สำหรับนอนในห้องขังไม่เพียงพอ และขาดมาตรฐานที่สม่ำเสมอในการจัดสรรเครื่องนอนและคุณภาพของวัสดุ

ยังคงมีการรายงานถึงรูปแบบการลงโทษและกระบวนการต่างๆ ที่อาจเข้าข่ายเป็นการปฏิบัติอันโหดร้ายทารุณ และในบางกรณีอาจถึงขั้นเป็นการทรมาน ซึ่งรวมถึงการกักขังเดี่ยวเป็นเวลานาน และการใช้เครื่องพันธนาการอย่างไม่เหมาะสม เช่น กุญแจมือ กุญแจข้อเท้า ตรวนข้อเท้า และโซ่

นอกจากนี้ หญิงข้ามเพศและชายรักร่วมเพศในเรือนจำชายยังถูกทำร้ายร่างกาย ถูกกระทำความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ ถูกคุกคาม และถูกข่มขู่จากผู้ต้องขังคนอื่นๆ โดยที่เจ้าหน้าที่เรือนจำให้การคุ้มครองแก่เหยื่อเพียงเล็กน้อย

สุขภาพที่ไม่เพียงพอ รวมถึงการขาดแคลนน้ำและการจัดหาผลิตภัณฑ์สุขอนามัยขั้นพื้นฐานที่ไม่สม่ำเสมอ บั่นทอนความสามารถของผู้ต้องขังในการรักษาสุขอนามัยส่วนบุคคล ผู้ต้องขังหญิงเผชิญกับความท้าทายอย่างมากในการรักษาสุขอนามัยในช่วงมีประจำเดือน

ผู้ต้องขังทำงานที่ได้รับค่าจ้างต่ำและเป็นประโยชน์น้อยมากในการจ้างงานหลังได้รับการปล่อยตัว นอกจากนี้พวกเขายังได้รับโอกาสที่จำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและฟื้นฟูเยียวยาที่จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาวะทั้งทางร่างกายและจิตใจ

อาหารในเรือนจำมีปริมาณที่ไม่เหมาะสม คุณภาพต่ำ และคุณค่าทางโภชนาการไม่เพียงพอ เป็นข้อร้องเรียนที่พบได้บ่อยครั้งจากผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่

พวกเขายังรายงานว่า เรือนจำล้มเหลวในการให้บริการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่มีประสิทธิภาพและทันทั่วถึงแก่ผู้ต้องขัง โดยหลายคนกล่าวว่า การตอบสนองของเรือนจำต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ โดยเฉพาะในเวลากลางคืน ไม่เพียงพออย่างร้ายแรง ซึ่งบางครั้งส่งผลถึงแก่ชีวิต

การเข้าถึงข่าวสารและข้อมูลจากภายนอกของผู้ต้องขังถูกควบคุมอย่างเข้มงวด และผู้ต้องขังมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและฟื้นฟูเยียวยาเพื่อรักษาและส่งเสริมสุขภาวะทั้งทางร่างกายและจิตใจ

โดยรวมแล้ว การสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังเผยให้เห็นว่า มาตรฐานหลักที่เกี่ยวข้องกับสภาพการคุมขังนั้นมีการนำไปปฏิบัติอย่างไม่สม่ำเสมอในเรือนจำแต่ละแห่ง โดยมีรายงานถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดและแย่ที่สุด [ดูด้านล่าง อินโฟกราฟิก: สิ่งที่ดีที่สุดและแย่ที่สุดในเรือนจำไทย ปี 2568]

พัฒนาการเชิงบวกไม่กี่ประการนั้นเกี่ยวข้องกับบริการดูแลสุขภาพ ตัวอย่างเช่น มีการให้บริการบำบัดด้วยฮอร์โมนเพื่อยืนยันเพศสภาพสำหรับหญิงข้ามเพศในสถานกักขังแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้ต้องขังที่มีโรคเรื้อรังได้รับการรักษาและยาอย่างเหมาะสม โดยทางเรือนจำจัดหาหรืออำนวยความสะดวกให้

รายงานสภาพเรือนจำประจำปีซึ่งปัจจุบันเป็นฉบับที่ห้านี้ มุ่งเสนอการประเมินสภาพในเรือนจำของไทยโดยเป็นอิสระ วิเคราะห์สถิติตัวเลข และแนวโน้มที่สำคัญของระบบทัณฑ์สถานของไทย และพัฒนาการสำคัญที่เกี่ยวข้อง รายงานนี้ยังมีข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติหลายประการเพื่อปรับปรุงสภาพในเรือนจำ

ปี 2568 โดยสังเขป

พัฒนาการในเชิงบวก

- มีการจัดหาการรักษาและยาสำหรับโรคเรื้อรังอย่างเหมาะสม
- มีบริการบำบัดฮอร์โมนเพื่อยืนยันเพศสภาพสำหรับหญิงข้ามเพศในสถานกักขังแห่งหนึ่ง
- มีการสอบสวนกรณีที่ต้องขังบางรายได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ

พัฒนาการในเชิงลบ

- จำนวนประชากรผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น
- จำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น
- จำนวนคดียาเสพติดที่เข้าสู่ศาลชั้นต้นเพิ่มขึ้น
- จำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพิ่มขึ้น

ตัวเลขในปี 2568

7%

จำนวนรวมของประชากรผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น

84%

ร้อยละของเรือนจำที่รองรับผู้ต้องขังเกินความจุอย่างเป็นทางการ

10%

ร้อยละของผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดี

70%

ร้อยละของผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4%

จำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้น

15%

จำนวนรวมของคดียาเสพติดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นเพิ่มขึ้น

13%

จำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น

43%

ร้อยละของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ

15%

งบประมาณประจำปีที่จัดสรรให้กรมราชทัณฑ์เพิ่มขึ้น

สิ่งที่ **ดีที่สุด** และ **แย่ที่สุด** ในเรือนจำไทย ปี 2568

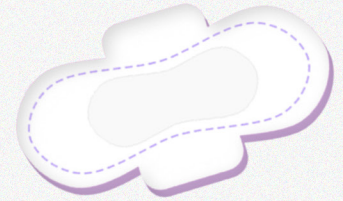
ขนาดพื้นที่ส่วนตัวในห้องขัง

1.6 ตารางเมตร **0.48** ตารางเมตร

เบาะนอน/ ผ้าห่ม

เบาะนอน และผ้าห่ม 1 ผืน ผ้าเช็ดตัว 1 ผืน

การแจกผ้าอนามัย

12 ชิ้น ต่อเดือน **6** ชิ้น ต่อ 6 เดือน

ระยะเวลาที่น้ำไหลในห้องขังต่อวัน

4 ชั่วโมง **1** ชั่วโมง

ระยะเวลาในการอาบน้ำ

10 นาที **2** นาที

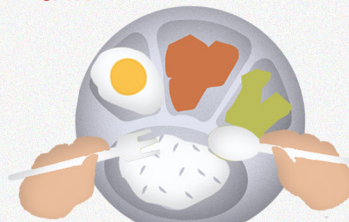
ความถี่ของการเข้าตรวจของแพทย์

ทุกวัน สัปดาห์ละครั้ง

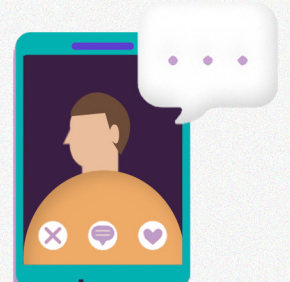
ระยะเวลารอเพื่อได้รับการรักษาจากแพทย์/ ได้รับยา

1 ชั่วโมง **1** สัปดาห์

จำนวนมื้ออาหารที่ได้รับต่อวัน

3 มื้อ **2** มื้อ

การเยี่ยมญาติ (ออนไลน์)

ทุกวัน เดือนละ **2** ครั้ง

ค่าตอบแทนรายเดือนของการทำงาน

5,000 บาท (ประมาณ US\$160) **90 บาท** (ประมาณ US\$3)

การเยี่ยมญาติ (แบบพบหน้า)

ทุกวัน สัปดาห์ละครั้ง

ความถี่ในการส่งจดหมาย

ทุกวัน สัปดาห์ละครั้ง

รายงานสภาพเรือนจำประจำปีของ FIDH เป็นรายงานเพียงฉบับเดียวที่ประเมินสภาพเรือนจำในประเทศไทยอย่างเป็นอิสระ และครอบคลุมรอบด้าน รายงานประจำปี 2568 จัดทำขึ้นโดยความร่วมมือกับสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) และองค์กร Freedom Bridge ครอบคลุมพัฒนาการ แนวโน้ม ข้อเท็จจริง และตัวเลข ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคมถึง 31 ธันวาคม 2568 โดยเป็นข้อมูลที่ได้จาก 1) การสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวในช่วงระยะเวลารายงาน 2) บทความข่าวและรายงานที่เชื่อถือได้ 3) รายงานจากกลไกติดตามสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติและองค์กรพัฒนาเอกชน และ 4) เอกสารราชการที่เผยแพร่โดยหน่วยงานราชการไทยและสถาบันอื่นๆ

ในการจัดทำรายงานฉบับนี้ FIDH ได้สัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง 2 คน¹ และอดีตผู้ต้องขัง 8 คน (ชาย 4 คน และหญิง 4 คน รวมถึงชาวต่างชาติ 2 คน) ที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ 6 แห่ง² โดยอดีตผู้ต้องขังทั้ง 8 คนได้รับการปล่อยตัวในช่วงเวลาต่างๆ ในปี 2568 นอกจากนี้ รายงานยังใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ดำเนินการโดยทนายความจาก Freedom Bridge กับผู้ต้องขังบุคคลข้ามเพศ 1 คน ผู้ต้องขังชาย 2 คน และอดีตผู้ต้องขังหญิง 1 คน จากเรือนจำ 4 แห่ง³ การสัมภาษณ์ทั้งหมดดำเนินการระหว่างเดือนกันยายนถึงธันวาคม 2568 เป็นไปได้ว่าข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มและสภาพที่คล้ายคลึงกันในเรือนจำอื่นๆ ของประเทศ

นับตั้งแต่มีการจัดทำรายงานสภาพเรือนจำประจำปีฉบับแรกในปี 2565 มีการสัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขัง 73 คน (ชาย 52 คน และหญิง 21 คน) และผู้ต้องขัง 9 คน (ชาย 6 คน หญิง 2 คน และบุคคลข้ามเพศ 1 คน) ครอบคลุมเรือนจำ 32 แห่ง (หรือ 22%) จากเรือนจำทั้งหมด 143 แห่งทั่วประเทศ

1. ผู้ต้องขังหญิงทั้งสองถูกควบคุมตัวที่ ทณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพฯ

2. อดีตผู้ต้องขังชายสี่คนถูกควบคุมตัวที่: 1) เรือนจำจังหวัดตรัง จังหวัดตรัง; 2) เรือนจำพิเศษกรุงเทพ กรุงเทพฯ; 3) เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก; และ 4) เรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี ส่วนอดีตผู้ต้องขังหญิงสี่คนถูกควบคุมตัวที่: 1) เรือนจำจังหวัดตรัง จังหวัดตรัง; 2) เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช; และ 3) ทณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพฯ

3. ผู้ต้องขังชายสองคนถูกควบคุมตัวที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ กรุงเทพฯ และเรือนจำกลางเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนผู้ต้องขังข้ามเพศถูกควบคุมตัวที่เรือนจำกลางคลองเปรม กรุงเทพฯ อดีตผู้ต้องขังหญิงถูกควบคุมตัวที่ทณฑสถานหญิงธนบุรี กรุงเทพฯ และได้รับการปล่อยตัวในปี 2568

1. สถิติ ตัวเลข และแนวโน้มสำคัญ

ในปี 2568 ประเทศไทยมีจำนวนรวมของประชากรผู้ต้องขังเพิ่มสูงขึ้นเป็นปีที่สองติดต่อกัน⁴ นอกจากนี้จำนวนผู้ต้องขังโดยรวมยังคงเกินขีดความจุอย่างเป็นทางการสูงสุดของระบบทัณฑสถานของประเทศ

ต่อไปนี้จะเป็นการวิเคราะห์แนวโน้มหลักบางประการในระบบทัณฑสถานของประเทศไทย และจำนวนประชากรผู้ต้องขังระหว่างเดือนมกราคมถึงธันวาคม 2568

1.1. จำนวนรวมประชากรผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น

ระหว่างเดือนมกราคมถึงธันวาคม 2568 จำนวนประชากรผู้ต้องขังของไทยเพิ่มขึ้น 7% จาก 280,790 คน (ชาย 246,173 คน และ หญิง 34,617 คน) เป็น 301,020 คน (ชาย 262,784 คน และหญิง 38,236 คน) โดยจำนวนผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้น 10% ซึ่งสูงกว่าจำนวนผู้ต้องขังชายที่เพิ่มขึ้น 7%

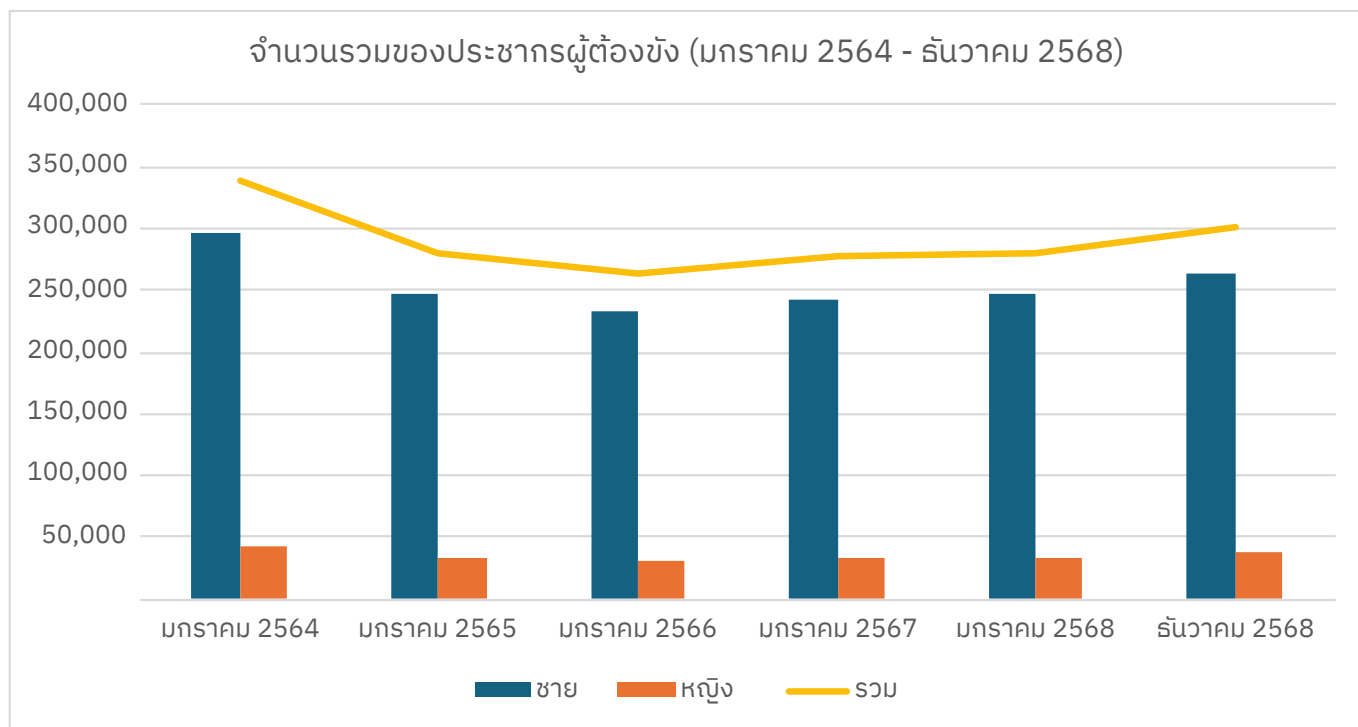
จำนวนรวมของประชากรผู้ต้องขัง (มกราคม - ธันวาคม 2568)			
เดือน/ปี	ชาย	หญิง	รวม
มกราคม 2568	246,173	34,617	280,790
กุมภาพันธ์ 2568	247,725	34,720	282,445
มีนาคม 2568	248,917	35,067	283,984
เมษายน 2568	253,425	35,675	289,100
พฤษภาคม 2568	254,476	35,708	290,184
มิถุนายน 2568	257,135	35,994	293,129
กรกฎาคม 2568	259,745	36,735	296,480
สิงหาคม 2568	262,688	37,558	300,246
กันยายน 2568	262,767	37,559	300,326
ตุลาคม 2568	257,178	36,832	294,010
พฤศจิกายน 2568	258,998	37,383	296,381
ธันวาคม 2568	262,784	38,236	301,020

4. FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2567, 14 มีนาคม 2567; บทที่ 2

นักโทษเด็ดขาด จำแนกตามระยะเวลาการกำหนดโทษ (ณ เดือนธันวาคม 2568)				
ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	%
น้อยกว่า 3 เดือน	428	67	495	0.23
ตั้งแต่ 3 เดือนถึง 6 เดือน	2,597	406	3,003	1.41
ตั้งแต่ 6 เดือนถึง 1 ปี	10,768	1,035	11,803	5.55
ตั้งแต่ 1 ปีถึง 2 ปี	31,685	5,200	36,885	17.34
ตั้งแต่ 2 ปีถึง 5 ปี	53,215	6,796	60,011	28.22
ตั้งแต่ 5 ปีถึง 10 ปี	35,841	4,388	40,229	18.92
ตั้งแต่ 10 ปีถึง 15 ปี	22,151	3,414	25,565	12.02
ตั้งแต่ 15 ปีถึง 20 ปี	7,970	1,647	9,617	4.52
ตั้งแต่ 20 ปีถึง 50 ปี	15,641	2,954	18,595	8.74
50 ปีขึ้นไป	1,126	191	1,317	0.62
จำคุกตลอดชีวิต	4,284	544	4,828	2.27
โทษประหาร	55	4	59	0.03
ไม่ระบุ	237	15	252	0.12
รวม	185,998	26,661	212,659	100

ระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 จำนวนประชากรผู้ต้องขังในประเทศไทยลดลงประมาณ 11% อย่างไรก็ตาม ในปี 2568 จำนวนรวมของประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดกลับสูงเกิน 300,000 คนเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เดือนกันยายน 2564

จำนวนรวมของประชากรผู้ต้องขัง (มกราคม 2564 - ธันวาคม 2568)			
เดือน/ปี	ชาย	หญิง	รวม
มกราคม 2564	296,429	42,377	338,806
มกราคม 2565	247,164	32,648	279,812
มกราคม 2566	231,813	30,506	262,319
มกราคม 2567	243,122	33,344	276,466
มกราคม 2568	246,173	34,617	280,790
ธันวาคม 2568	262,784	38,236	301,020

1.2. เรือนจำส่วนใหญ่มีผู้ต้องขังเกินความจุทางการ

อัตราการครอบครองพื้นที่ทั้งหมดในระบบทัณฑสถานของไทยยังคงเกินขีดความจุอย่างเป็นทางการ

ณ เดือนธันวาคม 2568 ระบบทัณฑสถานของไทยมีเรือนจำและสถานกักขังรวม 143 แห่ง สามารถรองรับผู้ต้องขังได้ 248,330 คน (ชาย 213,252 คน และหญิง 35,078 คน)⁵ ความจุอย่างเป็นทางการนี้คำนวณจากพื้นที่สำหรับนอน 1.6 ตารางเมตรต่อผู้ต้องขังหนึ่งคน ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด⁶

ในเดือนธันวาคม 2568 จำนวนประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดเกินความจุโดยรวมของระบบทัณฑสถานไปถึง 21% อัตราการครอบครองพื้นที่ของผู้ต้องขังชายยังคงสูงกว่าผู้ต้องขังหญิงตลอดปี 2568 จำนวนผู้ต้องขังชายอยู่ที่ 262,784 คน หรือมากกว่าความจุอย่างเป็นทางการถึง 23% ในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังหญิงอยู่ที่ 38,236 คน หรือมากกว่าความจุอย่างเป็นทางการ 9%

สถิติล่าสุดจากกรมราชทัณฑ์แสดงให้เห็นว่า ณ เดือนธันวาคม 2568 เรือนจำ 120 แห่ง หรือ 84% จากทั้งหมด 143 แห่งทั่วประเทศ มีจำนวนผู้ต้องขังเกินความจุที่กำหนด ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2567 ที่มีเรือนจำ 102 แห่ง (หรือ 71%) มีจำนวนผู้ต้องขังเกินความจุที่กำหนด⁷ อัตราความแออัดแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละเรือนจำ บรรดาเรือนจำที่มีความแออัดสูงที่สุด ได้แก่ เรือนจำจังหวัดบุรีรัมย์ เรือนจำจังหวัดร้อยเอ็ด และเรือนจำจังหวัดกระบี่ ซึ่งมีจำนวนผู้ต้องขังสูงกว่าความจุที่กำหนดไว้ 517%, 221% และ 194% ตามลำดับ⁸ เรือนจำจังหวัดบุรีรัมย์ยังคงเป็นเรือนจำที่มีความแออัดมากที่สุดในประเทศไทยเป็นปีที่สี่ติดต่อกัน

จำนวนเรือนจำที่มีผู้ต้องขังเกินความจุอย่างเป็นทางการเพิ่มขึ้นจาก 106 แห่ง (หรือ 74%) ในปี 2565 เป็น 120 แห่ง (หรือ 84%) ในปี 2568⁹

5. กรมราชทัณฑ์, รายงานแสดงสภาพความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2568 http://www.correct.go.th/rt103pdf/crowded_pdf.php?filename=2025_2025-12-05 [ภาษาไทย]

6. กรมราชทัณฑ์, รายงานแสดงสภาพความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2568 http://www.correct.go.th/rt103pdf/crowded_pdf.php?filename=2025_2025-12-05 [ภาษาไทย]

7. FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, 27 มีนาคม 2568; บทที่ 1

8. กรมราชทัณฑ์, รายงานแสดงสภาพความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2568 http://www.correct.go.th/rt103pdf/crowded_pdf.php?filename=2025_2025-12-05 [ภาษาไทย]

9. ในปี 2565 กรมราชทัณฑ์ได้ปรับมาตรฐานพื้นที่สำหรับนอนขั้นต่ำเพิ่มขึ้นเป็น 1.6 ตารางเมตรต่อผู้ต้องขังหนึ่งคน แทนที่มาตรฐานขั้นต่ำเดิม 1.2 ตารางเมตรต่อผู้ต้องขังหนึ่งคน ดังนั้นอัตราการครอบครองพื้นที่ก่อนปี 2565 จึงไม่สามารถเปรียบเทียบกับอัตราการครอบครองพื้นที่หลังปี 2565 ได้ เนื่องจากมาตรฐานพื้นที่นอนขั้นต่ำที่ใช้ในการคำนวณแตกต่างกัน

1.3. จำนวนผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดีเพิ่มขึ้น

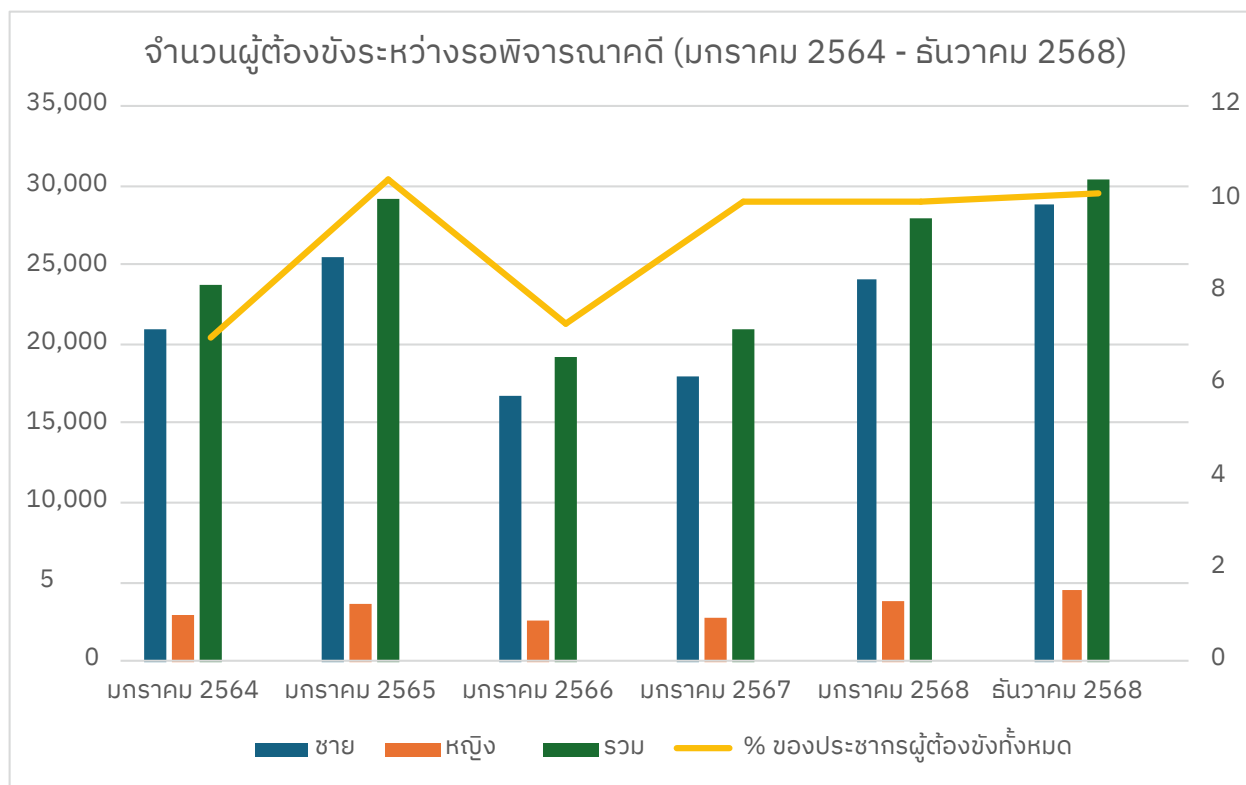
ระหว่างเดือนมกราคมถึงธันวาคม 2568 ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดีคิดเป็น 9% ถึง 11% ของจำนวนประชากรเรือนจำทั้งหมด ในเดือนธันวาคม มีผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดีในประเทศไทยจำนวน 30,428 คน หรือประมาณ 10% ของจำนวนประชากรเรือนจำทั้งหมด เพิ่มขึ้น 9% จากเดือนมกราคมที่มีผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดีจำนวน 27,908 คน ในช่วงเวลาเดียวกัน จำนวนผู้ต้องขังหญิงระหว่างรอพิจารณาคดีเพิ่มขึ้น 18% ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าสองเท่าของผู้ต้องขังชายระหว่างรอพิจารณาคดีที่จำนวนเพิ่มขึ้น 8%

จำนวนผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดี (มกราคม – ธันวาคม 2568)				
เดือน/ปี	ชาย	หญิง	รวม	% ของประชากรผู้ต้องขังทั้งหมด
มกราคม 2568	24,044	3,864	27,908	9.94
กุมภาพันธ์ 2568	23,745	3,792	27,537	9.75
มีนาคม 2568	23,086	3,628	26,714	9.40
เมษายน 2568	24,343	3,763	28,106	9.72
พฤษภาคม 2568	25,941	3,791	29,732	10.25
มิถุนายน 2568	26,243	3,741	29,984	10.23
กรกฎาคม 2568	27,459	4,043	31,502	10.63
สิงหาคม 2568	27,789	4,329	32,118	10.70
กันยายน 2568	29,814	4,819	34,633	11.53
ตุลาคม 2568	27,005	4,519	31,524	10.72
พฤศจิกายน 2568	25,357	4,315	29,672	10.01
ธันวาคม 2568	25,869	4,559	30,428	10.10

ตั้งแต่เดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 จำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีเพิ่มขึ้น 28% (จาก 23,729 คน เป็น 30,428 คน) แม้ว่าจำนวนประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดจะลดลง 11% ในช่วงเวลาเดียวกันก็ตาม จำนวนผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ระหว่างรอพิจารณาคดีเพิ่มขึ้น 61% ซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่าสองเท่าของผู้ต้องขังชายที่จำนวนเพิ่มขึ้น 24%

นอกจากนี้ ระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 สัดส่วนของผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดีต่อจำนวนประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดในเรือนจำเพิ่มขึ้น 3%

จำนวนผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดี (มกราคม 2564 - ธันวาคม 2568)				
เดือน / ปี	ชาย	หญิง	รวม	% ของประชากรผู้ต้องขังทั้งหมด
มกราคม 2564	20,889	2,840	23,729	7.00
มกราคม 2565	25,506	3,642	29,148	10.42
มกราคม 2566	16,678	2,473	19,151	7.30
มกราคม 2567	17,909	2,797	20,706	7.49
มกราคม 2568	24,044	3,864	27,908	9.94
ธันวาคม 2568	25,869	4,559	30,428	10.10

1.4. อัตราการคุมขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติดยังคงสูง

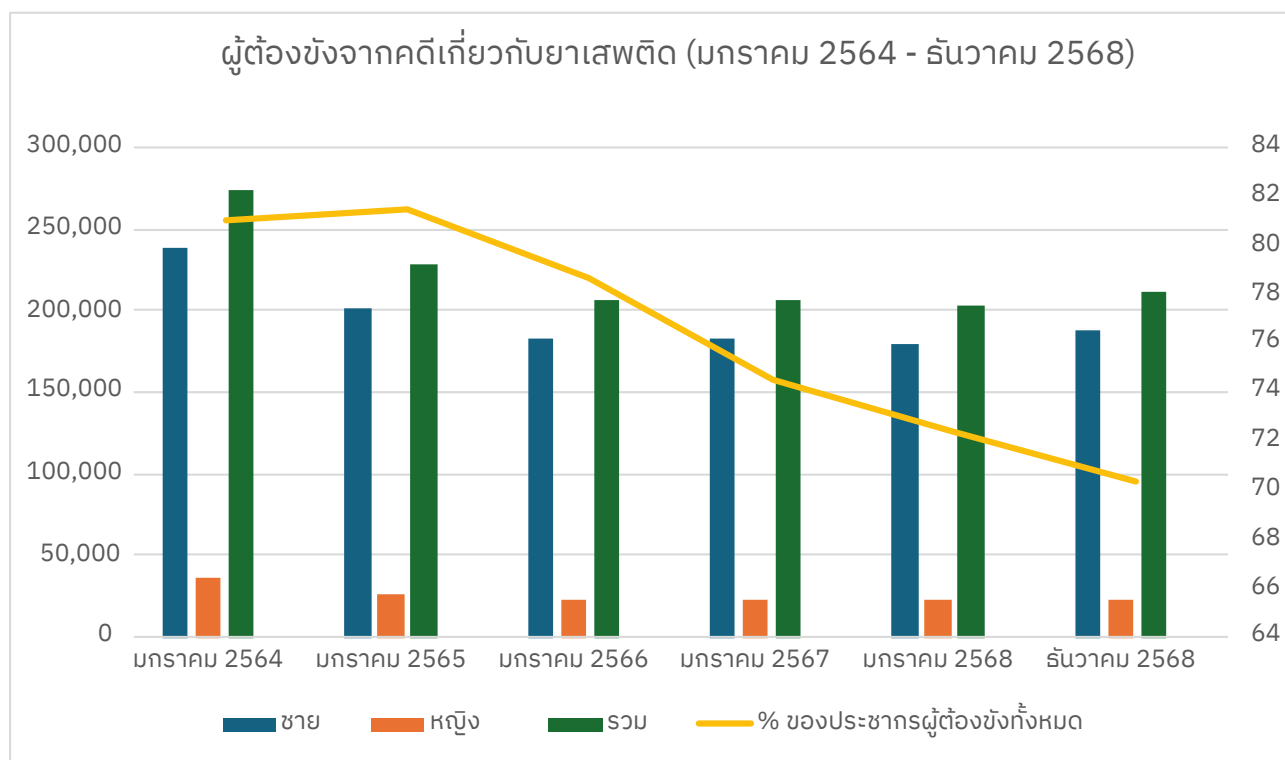
ในปี 2568 จำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดยังคงคิดเป็นสัดส่วนส่วนใหญ่ของจำนวนประชากรเรือนจำทั้งหมด ณ เดือนธันวาคม 2568 ผู้ต้องขัง 211,740 คน หรือ 70% ของประชากรเรือนจำทั้งหมด ถูกจำคุกจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงธันวาคม 2568 จำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้น 4% จาก 203,222 คน เป็น 211,740 คน สัดส่วนของผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรเรือนจำทั้งหมด ทรงตัวอยู่ที่เกือบ 71% ตลอดปี 2568

ผู้ต้องขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติด (มกราคม – ธันวาคม 2568)				
เดือน/ปี	ชาย	หญิง	รวม	% ของประชากรผู้ต้องขังทั้งหมด
มกราคม 2568	180,173	23,049	203,222	72.37
กุมภาพันธ์ 2568	180,607	22,991	203,598	72.09
มีนาคม 2568	180,801	23,074	203,875	71.79
เมษายน 2568	183,543	23,309	206,852	71.55
พฤษภาคม 2568	183,347	23,227	206,574	71.19
มิถุนายน 2568	185,106	23,280	208,386	71.09
กรกฎาคม 2568	186,574	23,561	210,135	70.88
สิงหาคม 2568	188,579	23,803	212,382	70.74
กันยายน 2568	189,234	23,842	213,076	70.95
ตุลาคม 2568	184,465	23,277	207,742	70.66
พฤศจิกายน 2568	185,431	23,432	208,863	70.47
ธันวาคม 2568	188,016	23,724	211,740	70.34

แม้จะมีจำนวนผู้ต้องขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้นในปี 2568 แต่ตั้งแต่เดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดลดลง 23% ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จำนวนผู้ต้องขังหญิงจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติดลดลง 34% โดยลดลงมากกว่าจำนวนผู้ต้องขังชายที่ถูกจำคุกจากคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งลดลง 21%

สัดส่วนของผู้ต้องขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดลดลงประมาณ 11% จาก 81% ในเดือนมกราคม 2564 เหลือ 70% ในเดือนธันวาคม 2568 สัดส่วนของจำนวนผู้ต้องขังหญิงในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดนั้นลดลงมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ (-22%) เมื่อเทียบกับสัดส่วนผู้ต้องขังชายที่ลดลง -8%

ผู้ต้องขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติด (มกราคม 2564 - ธันวาคม 2568)				
เดือน / ปี	ชาย	หญิง	รวม	% ของประชากรผู้ต้องขังทั้งหมด
มกราคม 2564	238,516	35,771	274,287	80.96
มกราคม 2565	200,929	27,120	228,049	81.5
มกราคม 2566	182,821	23,541	206,362	78.67
มกราคม 2567	182,604	23,476	206,080	74.54
มกราคม 2568	180,173	23,049	203,222	72.37
ธันวาคม 2568	188,016	23,724	211,740	70.34

1.5. จำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น

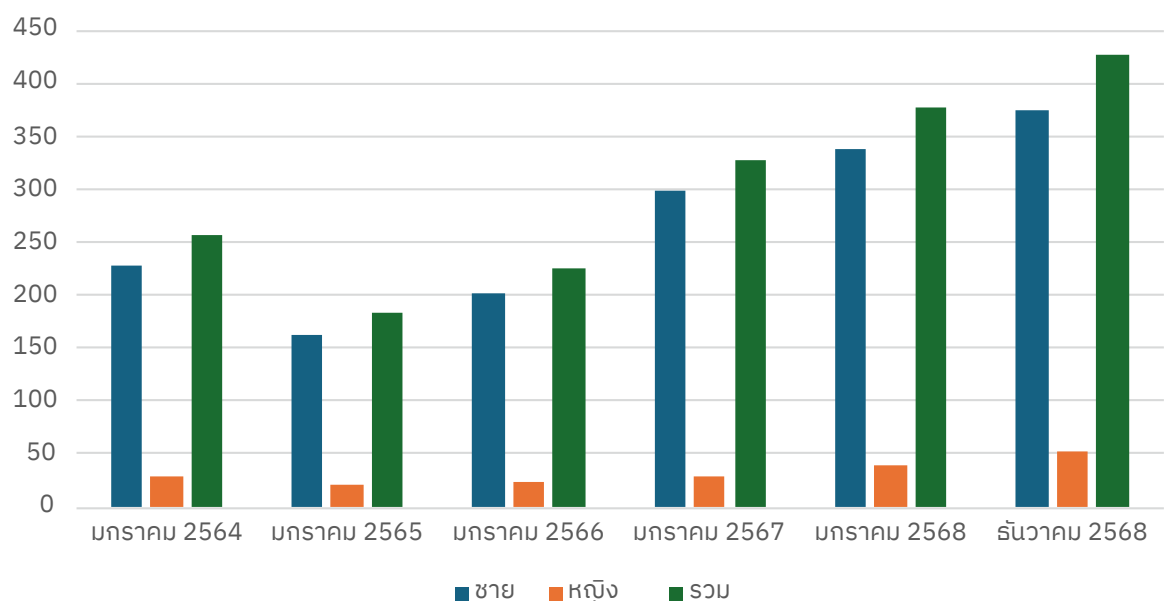
ในปี 2568 ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารเพิ่มขึ้นประมาณ 13% จาก 378 คนในเดือนมกราคม เป็น 429 คนในเดือนธันวาคม โดยจำนวนผู้ต้องขังหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น 36% เทียบกับผู้ต้องขังชายที่ต้องโทษประหารชีวิตซึ่งจำนวนเพิ่มขึ้น 11%

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิต (มกราคม – ธันวาคม 2568)			
เดือน / ปี	ชาย	หญิง	รวม
มกราคม 2568	339	39	378
กุมภาพันธ์ 2568	347	39	386
มีนาคม 2568	344	39	383
เมษายน 2568	345	41	386
พฤษภาคม 2568	353	44	397
มิถุนายน 2568	362	43	405
กรกฎาคม 2568	362	46	408
สิงหาคม 2568	366	47	413
กันยายน 2568	378	43	421
ตุลาคม 2568	335	46	381
พฤศจิกายน 2568	353	49	402
ธันวาคม 2568	376	53	429

ตั้งแต่เดือนมกราคม 2565 ถึงเดือนธันวาคม 2568 ประเทศไทยมีจำนวนนักโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นปีที่สามติดต่อกัน โดย ณ เดือนธันวาคม 2568 จำนวนผู้ต้องขังโทษประหารชีวิตอยู่ที่ 429 คน เพิ่มขึ้น 132% จากตัวเลขที่บันทึกไว้ในเดือนมกราคม 2565 โดยในช่วงระยะเวลาเดียวกัน จำนวนผู้ต้องขังชายที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น 131% ในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตเพิ่มขึ้น 141%

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิต (มกราคม 2564 - ธันวาคม 2568)			
เดือน / ปี	ชาย	หญิง	รวม
มกราคม 2564	228	29	257
มกราคม 2565	163	22	185
มกราคม 2566	203	24	227
มกราคม 2567	299	28	327
มกราคม 2568	339	39	378
ธันวาคม 2568	376	53	429

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิต (มกราคม 2564 - ธันวาคม 2568)

ในปี 2568 ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดยังคงเป็นความผิดส่วนใหญ่ที่ศาลตัดสินโทษประหารชีวิต โดยในเดือนธันวาคม 2568 ผู้ต้องขังโทษประหาร 313 คนจากทั้งหมด 429 คน ถูกจำคุกในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สัดส่วนดังกล่าวคงที่อยู่ระหว่าง 69 % ถึง 75% ตลอดทั้งปี

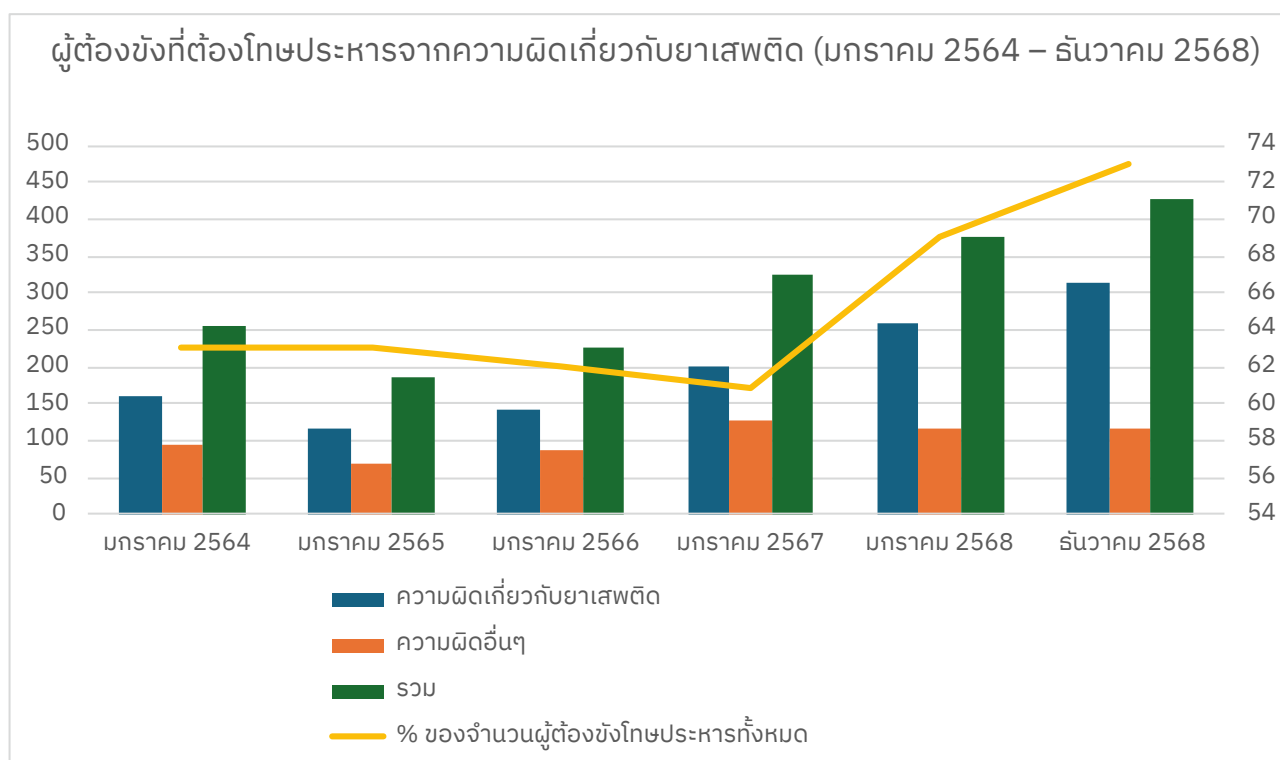
แม้ว่าผู้หญิงจะเป็นส่วนน้อยของผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิต แต่เกือบทั้งหมดถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ณ เดือนธันวาคม 2568 ผู้ต้องขังหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิต 98% ถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สูงกว่าสัดส่วน 69% ผู้ต้องขังชายที่ต้องโทษประหารจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (มกราคม - ธันวาคม 2568)

เดือน / ปี	ชาย	หญิง	รวม	% ของจำนวนผู้ต้องขังโทษประหารทั้งหมด
มกราคม 2568	224	37	261	69.05
กุมภาพันธ์ 2568	232	37	269	69.69
มีนาคม 2568	232	37	269	70.23
เมษายน 2568	228	39	267	69.17
พฤษภาคม 2568	236	42	278	70.02
มิถุนายน 2568	247	41	288	71.11
กรกฎาคม 2568	250	44	294	72.05
สิงหาคม 2568	252	45	297	71.91
กันยายน 2568	262	42	304	72.21
ตุลาคม 2568	238	45	283	74.28
พฤศจิกายน 2568	253	48	301	74.87
ธันวาคม 2568	261	52	313	72.96

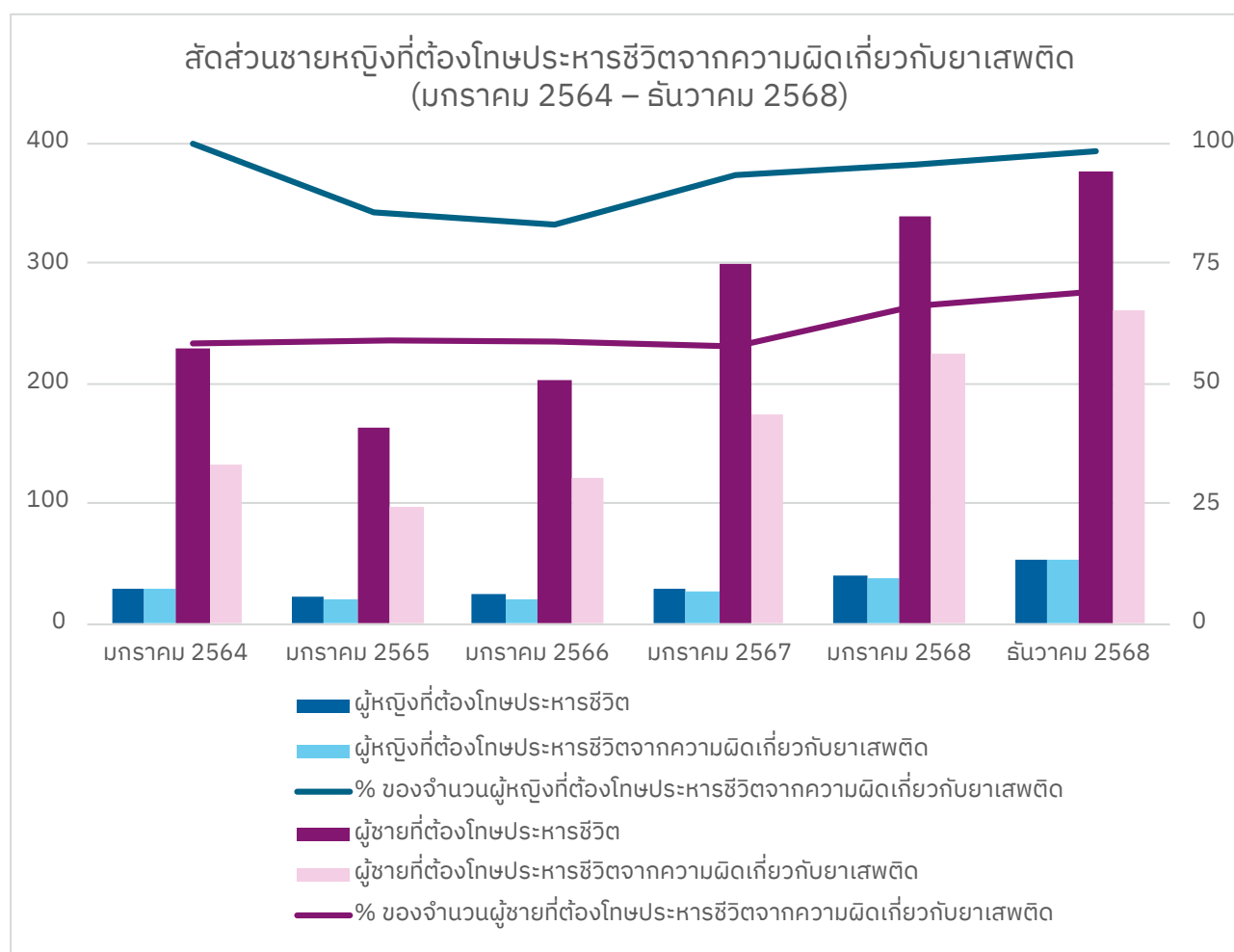
ระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 สัดส่วนของผู้ที่ถูกตัดสินประหารชีวิตจากความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมด เพิ่มขึ้นจาก 63% เป็น 73%

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (มกราคม 2564 – ธันวาคม 2568)				
เดือน/ปี	ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	ความผิดอื่นๆ	รวม	% ของจำนวนผู้ต้องขังโทษประหารทั้งหมด
มกราคม 2564	162	95	257	62.99
มกราคม 2565	115	70	185	63.03
มกราคม 2566	141	86	227	62.10
มกราคม 2567	199	128	327	60.85
มกราคม 2568	261	117	378	69.05
ธันวาคม 2568	313	116	429	72.96

ระหว่างเดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 ผู้หญิงที่ถูกตัดสินลงโทษในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดยังคงคิดเป็นสัดส่วนที่สูงอย่างไม่ได้สัดส่วนของจำนวนผู้หญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมด โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 93% ในทางตรงกันข้าม สัดส่วนเฉลี่ยของผู้ต้องขังชายที่ถูกตัดสินประหารชีวิตจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังชายที่ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมด อยู่ที่ 62%

สัดส่วนชายหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (มกราคม 2564 – ธันวาคม 2568)						
เดือน / ปี	ผู้หญิงที่ต้องโทษประหารชีวิต	ผู้หญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	%	ผู้ชายที่ต้องโทษประหารชีวิต	ผู้ชายที่ต้องโทษประหารชีวิตจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	%
มกราคม 2564	29	29	100	228	133	58
มกราคม 2565	22	19	86	163	96	59
มกราคม 2566	24	20	83	203	121	59
มกราคม 2567	28	26	93	299	173	58
มกราคม 2568	39	37	95	339	224	66
ธันวาคม 2568	53	52	98	376	261	69

1.6. อัตราการกระทำผิดซ้ำยังคงสูง

จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ เดือนธันวาคม 2568 นักโทษเด็ดขาดที่กำลังรับโทษจำคุกอยู่ 91,633 คน (หรือประมาณ 43%) จากทั้งหมด 212,659 คน เป็นผู้กระทำผิดซ้ำ สัดส่วนดังกล่าวคงที่ประมาณเดิมระหว่างปี 2564 และ 2568 ในปี 2568 สัดส่วนของผู้กระทำผิดซ้ำสูงกว่าในกลุ่มผู้ต้องขังชาย (45%) อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังหญิง (27%)

ณ วันที่ 16 ธันวาคม 2568 ในจำนวนผู้ต้องขังคนที่ได้รับการปล่อยตัวกว่า 170,000 คนในปี 2568 มีประมาณ 20,000 คน (หรือประมาณ 12%) กระทำความผิดซ้ำ อัตราการกระทำผิดซ้ำสูงสุดในกลุ่มผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

นักโทษเด็ดขาดที่กำลังรับโทษจำคุก จำแนกตามจำนวนครั้งที่ถูกคุมขัง (ณ เดือนธันวาคม 2568)				
จำนวนครั้งที่ถูกคุมขัง	ชาย	หญิง	รวม	%
ครั้งแรก	94,870	18,465	113,335	53.29
ครั้งที่ 2	53,347	5,034	58,381	27.45
ครั้งที่ 3	22,218	1,522	23,740	11.16
ครั้งที่ 4	6,262	406	6,668	3.14
ครั้งที่ 5 หรือมากกว่า	2,674	170	2,844	1.34
ถูกคุมขังตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป	84,501	7,132	91,633	43.09
ไม่สามารถจำแนกได้	6,627	1,064	7,691	3.62
รวม	185,998	26,661	212,659	100.00

1.7. มาตรการปล่อยตัวก่อนกำหนดลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ในปี 2568 จำนวนนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนดอย่างมีเงื่อนไขลดลง 20% การพระราชทานอภัยโทษครั้งใหญ่ครั้งเดียว เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม 2568 เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 เอลิมพระชนมพรรษา 73 พรรษา ส่งผลให้มีการปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดอย่างต่อเนื่องหลายพันคน

การปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดอย่างมีเงื่อนไข (มกราคม – ธันวาคม 2568)				
เดือน / ปี	ลดวันต้องโทษจากความประพฤติดี	การพักการลงโทษ	พระราชทานอภัยโทษ	รวม
มกราคม 2568	139	226	934	1,299
กุมภาพันธ์ 2568	163	422	260	845
มีนาคม 2568	199	239	190	628
เมษายน 2568	494	1,070	179	1,743
พฤษภาคม 2568	268	922	131	1,321
มิถุนายน 2568	503	1,073	197	1,773
กรกฎาคม 2568	386	1,133	213	1,732
สิงหาคม 2568	494	1,179	188	1,861
กันยายน 2568	61	416	4,796	5,273
ตุลาคม 2568	29	1,139	3,701	4,869
พฤศจิกายน 2568	48	383	1,715	2,146
ธันวาคม 2568	46	450	550	1,046
รวม	2,830	8,652	13,054	24,536

แม้ว่าจำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนดเนื่องจากความประพฤติดีและการพระราชทานอภัยโทษจะลดลงจากปีที่แล้ว โดยลดลงประมาณ 42% และ 36% ตามลำดับ แต่จำนวนผู้ต้องขังที่ได้พักการลงโทษเพิ่มขึ้นเกือบ 54%

จำนวนนักโทษเด็ดขาดทั้งหมดที่ได้รับการปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไข (2564 - 2568)				
ปี	ลดวันต้องโทษจากความประพฤติดี	การพักการลงโทษ	พระราชทานอภัยโทษ	รวม
2564	5,177	36,776	51,496	93,449
2565	2,477	8,110	35,667	46,254
2566	5,949	11,412	1,442	18,803
2567	4,852	5,636	20,263	30,751
2568	2,830	8,652	13,054	24,536

ระหว่างปี 2564 ถึง 2568 จำนวนรวมผู้ต้องขังที่ได้รับประโยชน์จากมาตรการปล่อยตัวก่อนกำหนดอย่างมีเงื่อนไขลดลง 74%

1.8. เยาวชนผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังลดลง

ณ เดือนธันวาคม 2568 มีผู้ต้องขังอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ จำนวน 147 คน ซึ่งเพิ่มขึ้น 7% จากเดือนมกราคม 2568

เดือน/ปี	จำนวนเยาวชนผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังในเรือนจำ
มกราคม 2568	138
กุมภาพันธ์ 2568	128
มีนาคม 2568	151
เมษายน 2568	150
พฤษภาคม 2568	147
มิถุนายน 2568	149
กรกฎาคม 2568	148
สิงหาคม 2568	152
กันยายน 2568	154
ตุลาคม 2568	151
พฤศจิกายน 2568	153
ธันวาคม 2568	147

อย่างไรก็ดี ตั้งแต่เดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนธันวาคม 2568 จำนวนประชากรผู้ต้องขังเยาวชนลดลง 63% จาก 395 คน เหลือ 147 คน

เดือน/ปี	จำนวนเยาวชนผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังในเรือนจำ
มกราคม 2564	395
มกราคม 2565	170
มกราคม 2566	175
มกราคม 2567	151
มกราคม 2568	138
ธันวาคม 2568	147

1.9. งบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้น

สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2568) กรมราชทัณฑ์ได้รับงบประมาณประจำปี 17.065 พันล้านบาท (ประมาณ 546 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งคิดเป็น 59% ของงบประมาณทั้งหมดที่จัดสรรให้กระทรวงยุติธรรม เพิ่มขึ้น 15% จาก 14.88 พันล้านบาท (ประมาณ 477 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ในปีงบประมาณก่อนหน้า¹⁰

จากงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2568 มีการจัดสรรงบประมาณ 5.17 พันล้านบาท (ประมาณ 165 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) หรือ 30% สำหรับอาหาร ซึ่งเป็นสัดส่วนเท่ากับเมื่อปีงบประมาณ 2567 หมายความว่ามีการจัดสรรเงินค่าอาหารสำหรับผู้ต้องขังแต่ละคนประมาณ 48 บาท (ประมาณ 1.50 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อวัน¹¹ เมื่อปี 2568 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินแสดงความกังวลเกี่ยวกับงบประมาณด้านอาหารที่ไม่เพียงพอ ซึ่งส่งผลให้ผู้ต้องขังได้รับอาหารปริมาณน้อยและขาดคุณค่าทางโภชนาการ [ดูด้านล่าง 9.5 คุณภาพอาหารและน้ำยาเย็บ]¹²

ตั้งแต่ปี 2564 ถึง 2568 งบประมาณประจำปีของกรมราชทัณฑ์เพิ่มขึ้น 20% จาก 14.195 พันล้านบาท (ประมาณ 454 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ในปีงบประมาณ 2564 (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 ถึง 30 กันยายน 2564) เป็น 17.065 พันล้านบาท (ประมาณ 546 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ในปีงบประมาณ 2568 ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน งบประมาณสำหรับอาหารเพิ่มขึ้น 18% จาก 4.4 พันล้านบาท (ประมาณ 141 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) เป็น 5.17 พันล้านบาท (ประมาณ 165 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) งบประมาณสำหรับอาหารรายวันเพิ่มขึ้น 14% จาก 42 บาท (ประมาณ 1.30 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อผู้ต้องขังหนึ่งคนเมื่อปี 2564 เป็น 48 บาท (ประมาณ 1.50 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อผู้ต้องขังหนึ่งคนในปี 2568

ปีงบประมาณ	งบประมาณประจำปีของกรมราชทัณฑ์	% ของงบประมาณประจำปีของกระทรวงยุติธรรม	งบประมาณอาหาร
2564	14,195,055,800	53%	4,401,243,000
2565	13,495,348,400	56%	4,484,025,000
2566	14,018,597,600	56%	4,400,878,000
2567	14,888,612,400	57%	4,707,916,000
2568	17,065,411,200	59%	5,174,298,000

10 1 USD = 31.20 บาทไทย (ธนาคารแห่งประเทศไทย อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ณ วันที่ 23 มกราคม 2569; สำนักงานงบประมาณ, เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ ๓ งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ เล่มที่ ๙; https://bbstore.bb.go.th/cms/1718090474_9335.pdf [ภาษาไทย])

11 สำนักงานงบประมาณ, เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ ๓ งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ เล่มที่ ๙; https://bbstore.bb.go.th/cms/1718090474_9335.pdf [ภาษาไทย]

12 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, หนังสือที่ 1301/341 รายงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรีกรณีที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, 30 กันยายน 2568, https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2568/P_414660_4.pdf [ภาษาไทย]

2. มาตรการทางเลือกอื่นแทนการจำคุกยังรอการนำไปปฏิบัติ

เป็นอีกหนึ่งปีที่ทางการยังคงล้มเหลวในการนำมาตราการที่จะอนุญาตให้ควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดีและผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินคดีแล้วในสถานที่คุมขังทางเลือกนอกเรือนจำไปปฏิบัติ

ในส่วนของผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินคดีแล้ว เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2568 กรมราชทัณฑ์ได้ประกาศกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับการควบคุมตัวในสถานที่คุมขังนอกเรือนจำ¹³ แนวทางดังกล่าวอาศัยอำนาจตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ที่ประกาศเมื่อ 6 ธันวาคม 2566 ออกตามความในมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560)¹⁴ ระเบียบดังกล่าวอนุญาตให้ควบคุมตัวผู้ต้องขังบางประเภทในสถานที่อื่นนอกเหนือจากเรือนจำ เพื่อเป็นมาตรการทางเลือก แทนการจำคุก

แนวทางปฏิบัติกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่จะได้รับการพิจารณาคัดเลือกไปควบคุมตัวในสถานที่ที่มีไข้เรือนจำว่า ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องโทษจำคุกครั้งแรก ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือเหลือโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี และถูกประเมินว่ามีความเสี่ยงน้อยในการกระทำผิดซ้ำ¹⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ถูกลงโทษจำคุกจากความผิดบางประเภทจะไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาสำหรับมาตรการทางเลือก¹⁶ ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน¹⁷ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์¹⁸ และความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ตาม ป.ยา พ.ศ. 2564¹⁹ นอกจากนี้ยังรวมถึงผู้ที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป จำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ภายใต้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534²⁰

แนวทางปฏิบัติฯ ดังกล่าวกำหนดว่า ผู้กระทำความผิดวินัยในเรือนจำ หรือกระทำความผิดอาญาในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวในสถานที่คุมขังทางเลือก ห้ามไม่ให้ได้รับการพิจารณาคัดเลือกไปควบคุมตัวในสถานที่คุมขังแทนเรือนจำ²¹

ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติได้รับพิจารณาคัดเลือกในกรณีการรักษาพยาบาล จะต้องเป็นผู้ที่ “มีอาการเจ็บป่วยร้ายแรง ซึ่งไม่สามารถรักษาให้หายขาด” เป็นผู้ป่วยที่ต้องการ “การดูแลรักษาอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง” หรือ “อยู่ในภาวะวิกฤติที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิต” หรือ “ความพิการ หรือไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง”²²

คณะกรรมการพิจารณาการคุมขังในสถานที่คุมขัง ซึ่งมีรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคัดเลือก²³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2566 กำหนดให้คณะกรรมการเริ่มต้นกระบวนการโดยตรวจสอบรายการผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติจากเรือนจำแต่ละแห่ง เสนอขอความเห็นชอบจากผู้บัญชาการเรือนจำ และส่งรายชื่อที่ได้รับการอนุมัติเบื้องต้น พร้อมแผนการ

13 ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง พ.ศ. ๒๕๖๖ พ.ศ. ๒๕๖๘, 9 เมษายน 2568; <https://main.correct.go.th/ประกาศกรมราชทัณฑ์-เร-55/> [ภาษาไทย]

14 ราชกิจจานุเบกษา, ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง พ.ศ. ๒๕๖๖, 6 ธันวาคม 2566; <https://medias.thansettakij.com/media/pdf/2023/9Y8ZBKVukNTJ1pWXfzP.pdf> [ภาษาไทย]; FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2567, 14 มีนาคม 2567; บทที่ 4

15 ข้อ 3(1) ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง

16 ข้อ 3(2) ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง

17 ได้แก่ เป็นสมาชิกองค์กรก่อการร้าย เข้าร่วมในที่ประชุมขององค์กรก่อการร้าย หรือให้การสนับสนุนองค์กรก่อการร้าย และสคบเพื่อกระทำความผิด

18 ได้แก่ กรรโชกทรัพย์ ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์

19 ได้แก่ ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครอง ยกเว้นการครอบครองเพื่อเสพ การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าว หรือความผิดที่มีเหตุฉกรรจ์ ได้แก่ การกระทำความผิด การก่อให้เกิดการแพร่กระจายในกลุ่มประชาชน การกระทำความผิดโดยใช้กำลังหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลัง การกระทำความผิดโดยมีอาวุธหรือใช้อาวุธ และการทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนทั่วไป

20 ได้แก่ ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

21 ข้อ 3(2) ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง

22 ข้อ 4 ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง

23 คณะทำงานพิจารณาการคุมขังในสถานที่คุมขัง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองที่เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอกสองรายที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขและด้านสังคมสงเคราะห์

ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลและเงื่อนไขในการควบคุมตัวตามมาตรการทางเลือก ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ตัดสินใจเป็นขั้นสุดท้าย²⁴

ผู้ต้องขังสามารถถูกควบคุมตัวในสถานที่นอกเรือนจำได้เพื่อวัตถุประสงค์ในการ (1) จำแนกและแยกคุมขัง (2) พัฒนาประพฤตินิสัย (3) รักษาพยาบาล และ (4) เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย²⁵ แนวทางปฏิบัติ ได้กำหนดสถานที่คุมขังทางเลือกสำหรับแต่ละวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย “สถานที่อยู่อาศัย” หรือ “สถานที่สำหรับควบคุม กักขัง หรือกักตัวตามกฎหมายของทางราชการที่มีใช้เรือนจำ” สถานที่ราชการ สถานศึกษา วัดและมัสยิด สถานประกอบการของเอกชน และโรงพยาบาล²⁶ สถานที่เหล่านี้จะต้องติดตั้งกล้องวงจรปิด และส่งภาพให้เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา²⁷ นอกจากนี้ แนวทางปฏิบัติ ยังกำหนดให้ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังนอกเรือนจำทุกรายต้องติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว ยกเว้น ผู้ต้องขังที่มีอาการเจ็บป่วยร้ายแรง มีความพิการ หรือต้องถอดตามคำสั่งแพทย์หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย²⁸

กรมราชทัณฑ์ระบุว่า การขาดแคลนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ไม่สามารถนำมาตราการควบคุมตัวทางเลือกไปปฏิบัติได้²⁹ สำหรับปีงบประมาณ 2569 (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2568 ถึง 30 กันยายน 2569) กรมราชทัณฑ์ได้ตั้งงบประมาณ 177.7 ล้านบาท (ประมาณ 5.66 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) สำหรับจัดซื้ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวจำนวน 20,000 เครื่อง เพื่อดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติ ดังกล่าว³⁰

ในส่วนของผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดี ทางกรมยังไม่มีแผนในการประกาศใช้มาตรการที่เปิดให้สามารถควบคุมตัวในสถานที่อื่นนอกเรือนจำตามมาตรา 89/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³¹ โดยกระบวนการแก้ไขยังคงไม่เสร็จสิ้นตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2566³²

-
- 24 ราชกิจจานุเบกษา, ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง พ.ศ. ๒๕๖๖, 6 ธันวาคม 2566; <https://medias.thansettakij.com/media/pdf/2023/9Y8ZBKVukNtj1pWXfFzP.pdf> [ภาษาไทย]
- 25 ราชกิจจานุเบกษา, ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง พ.ศ. ๒๕๖๖, 6 ธันวาคม 2566; <https://medias.thansettakij.com/media/pdf/2023/9Y8ZBKVukNtj1pWXfFzP.pdf> [ภาษาไทย]
- 26 ข้อ 1 ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง
- 27 ข้อ 7(1) ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง
- 28 ข้อ 8 ใน ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการคุมขังผู้ต้องขังในสถานที่คุมขัง ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง
- 29 PPTV Online, ราชทัณฑ์ยัน การคุมขังนอกเรือนจำยังไม่ใช้กับ “ทักษิณ”แน่นอน, 13 กันยายน 2568; <https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87/256932> [ภาษาไทย]
- 30 สำนักงบประมาณ, เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ ๓ งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ เล่มที่ ๙; https://bbstore.bb.go.th/cms/1718090474_9335.pdf [ภาษาไทย]; รัฐสภาไทย, สรุปผลการประชุม คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ ครั้งที่ ๒๐, 1 กรกฎาคม 2568; <https://shorturl.at/m4VPe> [ภาษาไทย]
- 31 FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2567, 14 มีนาคม 2567; บทที่ 2; FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, 14 มีนาคม 2568; บทที่ 2
- 32 FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2567, 14 มีนาคม 2567; บทที่ 4

3. ความพยายามในการปรับปรุงการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอพิจารณาคดียังไม่ประสบความสำเร็จ

ความพยายามของทางการในการประกันให้สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญและมาตรฐานสากลว่า ผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดีจะถูกควบคุมตัวแยกจากผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการอุทธรณ์และนักโทษเด็ดขาด ยังคงไม่เพียงพอ³³

เมื่อวันที่ 9 เมษายน ทวี สอดส่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้น ได้ประกาศตั้งให้เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ เป็นศูนย์ควบคุมผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนหรือรอพิจารณาคดี³⁴ ผู้ต้องขังคดีเด็ดขาดและผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการอุทธรณ์ที่ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ จะถูกย้ายตัวไปที่เรือนจำอื่นๆ ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงทั่วจังหวัด³⁵ ทวีกล่าวว่า นอกเหนือจากการแบ่งแยกพื้นที่ทางกายภาพแล้ว ยังมีการจัดทำแนวทางปฏิบัติขั้นใหม่ซึ่งจะใช้กับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ประกอบด้วย การแต่งกายสำหรับการไปศาล ทรงผม การพบทนายความ และการเยี่ยมญาติ รวมไปถึงสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาและกิจกรรมนันทนาการ³⁶

นอกจากนี้ทวียังกล่าวว่า สำหรับเรือนจำอื่นๆ ให้ดำเนินการแยกพื้นที่ทางกายภาพสำหรับการควบคุมผู้ต้องขัง โดยขึ้นอยู่กับขนาดหรือลักษณะพื้นที่ของเรือนจำ ให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไปควบคุมอยู่ในอาคาร แคน หรือห้องนอนแยกออกจากนักโทษเด็ดขาด³⁷ ในเดือนมีนาคม 2568 เรือนจำจังหวัดพังงาได้เปิดใช้อาคารใหม่เป็นแดนควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี³⁸

อย่างไรก็ตาม ตามข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ จะยังควบคุมตัวผู้ต้องขังเด็ดขาดบางส่วน เพื่อทำงานช่วยเหลือเจ้าหน้าที่เรือนจำในการปฏิบัติงานทั่วไป แต่จะจำกัดจำนวนผู้ต้องขังกลุ่มนี้อยู่ที่ 20% ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดในเรือนจำ³⁹

33 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 รับรองสิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิดและ “จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และการคุมขัง “ให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี” สิทธิที่จะได้รับสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดนั้น ยังได้รับการรับรองโดยข้อ 14(2) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคี นอกจากนี้ ข้อ 11(ข) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งองค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลา) กำหนดว่า “ผู้ต้องขังที่รอการพิจารณาคดีต้องแยกจากนักโทษเด็ดขาด”

34 เพจเฟซบุ๊ก กระทรวงยุติธรรม Ministry Of Justice, Thailand, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เปิดเรือนจำศูนย์ระหว่างพิจารณาคดี (Hub) ณ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร, 9 เมษายน 2568; <https://www.facebook.com/mojthofficial/posts/-รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม-เปิดเรือนจำศูนย์ระหว่างพิจารณาคดี-hub-ณ-เรือนจำ/1200867641408768/> [ภาษาไทย]

35 เรือนจำเหล่านั้นได้แก่ เรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม และเรือนจำพิเศษธนบุรี ในกรุงเทพมหานคร; ทณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ในจังหวัดปทุมธานี; เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา; เรือนจำจังหวัดสุพรรณบุรี ในจังหวัดสุพรรณบุรี; เรือนจำจังหวัดนครนายก ในจังหวัดนครนายก; และ เรือนจำจังหวัดสระบุรี ในจังหวัดสระบุรี; กรมราชทัณฑ์, มาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการควบคุมผู้ต้องขัง (ฉบับแก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 1), กันยายน 2567; <https://www.suphanburiprison.com/wp-content/uploads/2024/11/มาตรฐาน.pdf> [ภาษาไทย]

36 โครงการนำร่องนี้เปิดตัวเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2567 ทวีประกาศให้เรือนจำพิเศษธนบุรีเป็นต้นแบบของ “เรือนจำศูนย์ระหว่างการพิจารณาคดี” และกำหนดให้มีการจัดตั้งเรือนจำศูนย์ระหว่างการพิจารณาคดีในกรุงเทพฯ และอีกเจ็ดจังหวัดทั่วประเทศ ได้แก่ เรือนจำกลางลำปาง ที่จังหวัดลำปาง; เรือนจำกลางพิษณุโลก ในจังหวัดพิษณุโลก; เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา; ทัณฑสถานบำบัดพิเศษขอนแก่น ในจังหวัดขอนแก่น; ทัณฑสถานวัยหนุ่มนครราชสีมา ในจังหวัดนครราชสีมา, เรือนจำจังหวัดสงขลา ในจังหวัดสงขลา; และ เรือนจำอำเภอธัญบุรีและเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ในจังหวัดปทุมธานี; Manager, “รวม.ยุติธรรม” เปิดเรือนจำศูนย์ระหว่างการพิจารณาคดี นำร่องเรือนจำพิเศษธนบุรี, 14 กุมภาพันธ์ 2567; <https://mgronline.com/crime/detail/9670000013766> [ภาษาไทย]

37 Manager, “รวม.ยุติธรรม” เปิดเรือนจำศูนย์ระหว่างการพิจารณาคดี นำร่องเรือนจำพิเศษธนบุรี, 14 กุมภาพันธ์ 2567; <https://mgronline.com/crime/detail/9670000013766> [ภาษาไทย]

38 NBT Connex, อธิบดีกรมราชทัณฑ์ เปิด “แดนควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” เรือนจำจังหวัดพังงา, 17 มีนาคม 2568; <https://thainews.prd.go.th/thainews/news/view/986013/?bid=1> [ภาษาไทย]

39 เพจเฟซบุ๊ก กระทรวงยุติธรรม Ministry Of Justice, Thailand, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เปิดเรือนจำศูนย์ระหว่างพิจารณาคดี (Hub) ณ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร, 9 เมษายน 2568; <https://www.facebook.com/mojthofficial/posts/-รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม-เปิดเรือนจำศูนย์ระหว่างพิจารณาคดี-hub-ณ-เรือนจำ/1200867641408768/> [ภาษาไทย]

ในทางปฏิบัติ ผู้ต้องขังเด็ดขาดจำนวนมากยังคงถูกควบคุมตัวอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ในบางกรณีก็อยู่ในห้องขังเดียวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี⁴⁰ ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงธันวาคม 2568 จำนวนผู้ต้องขังเด็ดขาดที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้น 23% และสัดส่วนของผู้ต้องขังเด็ดขาดเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดในเรือนจำเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 23% เป็น 25%⁴¹

40 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

41 กรมราชทัณฑ์, รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ – สํารวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2568; http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_table.php?date=2025-05-01&area=10&report= [ภาษาไทย]; กรมราชทัณฑ์, รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ – สํารวจ ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2568; http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_table.php?date=2025-12-01&area=10&report= [ภาษาไทย]

4. การจำกัดการเข้าถึงเรือนจำสำหรับองค์กรสิทธิมนุษยชน

การเข้าถึงเรือนจำขององค์กรสิทธิมนุษยชนอิสระเพื่อตรวจสอบและติดตามสภาพการควบคุมตัวยังคงถูกจำกัดอย่างไม่เหมาะสม แม้จะมีข้อเสนอแนะจากกลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศแล้วก็ตาม⁴²

เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568 FIDH และ สสส. ได้ส่งจดหมายถึงเรือนจำ 13 แห่งทั่วประเทศเพื่อขอเข้าเยี่ยมชมนสถานที่เพื่อบันทึกสภาพการควบคุมตัวและสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง⁴³ FIDH และ สสส. ได้รับอนุญาตให้เข้าสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิงที่ทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ได้รับอนุญาตนับตั้งแต่มีการตีพิมพ์รายงานสภาพเรือนจำประจำปีฉบับแรกเมื่อปี 2565 อย่างไรก็ตาม เรือนจำอีก 12 แห่งไม่มีการตอบรับคำขอ

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2568 FIDH และ สสส. ได้สัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิงสองคนซึ่งถูกคุมขังอยู่ที่ทัณฑสถานหญิงกลาง โดยทั้งสองถูกคัดเลือกมาให้สัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์ดังกล่าวมีข้อจำกัดด้านความเป็นส่วนตัวบางประการ รวมถึงการที่เจ้าหน้าที่เรือนจำเฝ้าสังเกตผ่านฉากกันกระชกใส และแทรกแซงเป็นครั้งคราว นอกจากนี้ การที่ไม่สามารถเลือกผู้ต้องขังที่จะสัมภาษณ์ได้โดยอิสระ ทำให้เกิดข้อกังวลเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของคำตอบ

คณะทำงานว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและเด็กหญิงแห่งสหประชาชาติได้หยิบยกข้อกังวลที่คล้ายกันขึ้นมาในรายงานที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2568 ซึ่งเป็นแถลงการณ์สิ้นสุดภารกิจหลังการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 2 ถึง 13 ธันวาคม 2567⁴⁴ แม้คณะทำงานฯ จะได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมชมนเรือนจำหญิงในกรุงเทพฯ และจังหวัดสงขลา คณะทำงานแสดงความเสียใจอย่างยิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญของตนถูกขัดขวางไม่ให้ “ติดต่อเป็นการส่วนตัวและโดยปราศจากการสอดส่องควบคุม” กับผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงสงขลา ซึ่งเป็นการละเมิดข้อกำหนดเงื่อนไขการตรวจเยี่ยมประเทศของกลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติ คณะทำงานฯ ยังแสดงความเสียใจที่การขาดการตรวจสอบติดตามและกำกับดูแลเรือนจำอย่างอิสระโดยไม่ข้อจำกัด ทำให้เกิด “ข้อกังวลอย่างร้ายแรง” ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้นในเรือนจำอาจไม่ได้รับการรายงาน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ยังคงเป็นองค์กรเดียวที่มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าเยี่ยมเรือนจำเพื่อประเมินสภาพในเรือนจำ รวมถึงการเข้าตรวจหลังได้รับร้องเรียนจากผู้ต้องขัง อย่างไรก็ตาม ไม่มีการเผยแพร่รายงานผลการตรวจเยี่ยมเรือนจำตามอำนาจหน้าที่ของกสม. ในปี 2568

องค์กรภายนอกอื่นๆ ไม่พบอุปสรรคในการเข้าถึงเรือนจำทั่วประเทศ ผู้ที่เข้าเยี่ยมชมนเรือนจำในปี 2568 รวมถึง คณะผู้แทนกระทรวงยุติธรรมญี่ปุ่น⁴⁵ สมาคมราชทัณฑ์และเรือนจำระหว่างประเทศ⁴⁶ กรมราชทัณฑ์สิงคโปร์⁴⁷ และกรมราชทัณฑ์มัลดีฟส์⁴⁸

42 FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, 14 มีนาคม 2568; บทที่ 5

43 เรือนจำทั้ง 13 แห่ง ได้แก่ ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, เรือนจำกลางลำปาง จังหวัดลำปาง, เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช, เรือนจำจังหวัดภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต, ทัณฑสถานหญิงสงขลา จังหวัดสงขลา, ทัณฑสถานหญิงชลบุรีและเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี, ทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร, เรือนจำจังหวัดนครนายก จังหวัดนครนายก, ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก, ทัณฑสถานหญิงนครราชสีมา และเรือนจำกลางนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา, และ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

44 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, การเยือนประเทศไทย: รายงานคณะทำงานว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและเด็กหญิง, 19 พฤษภาคม 2568, A/HRC/59/45/Add.2; FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, มีนาคม 2568; บทที่ 5

45 เพจเฟซบุ๊ก ทัณฑสถานหญิงกลาง กรมราชทัณฑ์, Welcome Ministry of Justice of Japan Delegation, 21 มกราคม 2568; <https://shorturl.at/A8VeU> [ภาษาไทย]

46 กรมราชทัณฑ์, ทัณฑสถานหญิงชลบุรี พร้อมคณะเจ้าหน้าที่ให้การต้อนรับคณะผู้เข้าร่วมการประชุมทางวิชาการว่าด้วยเทคโนโลยีในงานราชทัณฑ์ (Corrections Technology Conference – CTC) ครั้งที่ 2, 27 กุมภาพันธ์ 2568; <https://shorturl.at/cU8Gm> [ภาษาไทย]

47 เพจเฟซบุ๊ก เรือนจำกลางนครปฐม, คณะผู้แทนจาก Singapore Prison Service (SPS) และ Maldives Correctional Service เข้าศึกษาดูงานภายในเรือนจำกลางนครปฐม, 26 พฤษภาคม 2568; <https://www.facebook.com/profile/100068979257069/search/?q=singapore> [ภาษาไทย]

48 เพจเฟซบุ๊ก เรือนจำกลางนครปฐม, คณะผู้แทนจาก Singapore Prison Service (SPS) และ Maldives Correctional Service เข้าศึกษาดูงานภายในเรือนจำกลางนครปฐม, 26 พฤษภาคม 2568; <https://www.facebook.com/profile/100068979257069/search/?q=singapore> [ภาษาไทย]

5. การใช้เครื่องพันธนาการโดยมิชอบ

คำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขัง และคำร้องที่ยื่นโดยนักโทษการเมืองชื่อดัง ได้ทำให้ประเด็นเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังในทางที่ผิดกลับมาได้รับความสนใจ

อุปกรณ์พันธนาการ โดยเฉพาะกุญแจมือ กุญแจข้อเท้า ตรวนข้อเท้า และโซ่ล่าม ยังคงถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายและเกินความจำเป็นกับทั้งผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ รวมถึงใช้ในการลงโทษความผิดทางวินัย โดยมีผู้ใช้เป็นเวลานาน เจ้าหน้าที่เรือนจำมักจะใช้อุปกรณ์พันธนาการกับนักโทษตามอำเภอใจ โดยไม่ทำการประเมินความเสี่ยง พฤติการณ์เป็นรายบุคคลหรือการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ในหลายกรณี การใช้เครื่องพันธนาการได้ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ ความเจ็บปวด หรือความอับอาย และเข้าข่ายเป็นการปฏิบัติอันโหดร้ายทารุณ [ดูด้านล่าง, 9.2. การทรมานและการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้ายไม่มนุษยธรรม]

เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2568 ศาลอาญารัชดาฯ ยกคำร้องขอให้ไต่สวนเพื่อยุติการใส่กุญแจข้อเท้าต่ออานนท์ นำภา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชนที่ถูกควบคุมตัว ระหว่างการขึ้นศาลพิจารณาคดีข้อหาหมิ่นพระบรมราชานุภาพ มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁴⁹ คำร้องที่ยื่นเมื่อเดือนพฤษภาคม 2568 ระบุว่า อานนท์ถูกควบคุมตัวอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ตั้งแต่ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานหมิ่นพระบรมราชานุภาพครั้งแรกเมื่อเดือนกันยายน 2566 และเขาถูกใส่กุญแจข้อเท้าทุกครั้งที่ถูกส่งตัวจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ มาเข้าศาลเพื่อพิจารณาคดีหมิ่นพระบรมราชานุภาพอื่นๆ⁵⁰ คำร้องเห็นว่า การใส่กุญแจข้อเท้าอานนท์ระหว่างการพิจารณาคดีในศาล เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ย่ำยีศักดิ์ศรี และขัดต่อหลักให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ อานนท์ยังเบิกความว่า ขอบคัมของกุญแจข้อเท้าได้เสียดสีจนเกิดเป็นบาดแผลซ้ำแล้วซ้ำอีก และการต้องใส่เครื่องพันธนาการต่อหน้าครอบครัวของเขาเป็นการทำให้อับอายและเสื่อมเสียศักดิ์ศรี⁵¹ ศาลยกคำร้อง โดยให้เหตุผลว่า การใช้เครื่องพันธนาการของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามพ.ร.บ.ราชทัณฑ์

คำสั่งของศาลเพิกเฉยต่อข้อเท็จจริงที่ว่า กรอบกฎหมายของไทยและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังยังคงไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทยและมาตรฐานสากล

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคี กำหนดห้ามเด็ดขาดซึ่งการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี รวมถึงในบริบทของการควบคุมตัว ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ได้ระบุว่า การใช้เครื่องพันธนาการเพื่อควบคุมตัวผู้ถูกคุมขังอาจถือเป็นการทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้าย หากมีการนำมาใช้ “ในลักษณะที่ย่ำยีศักดิ์ศรีและก่อให้เกิดความเจ็บปวด”⁵²

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กำหนดว่าการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังอาจกระทำได้หากเป็นไปตามกฎหมาย โดยต้องเป็นไปตามพฤติการณ์ต่อไปนี้ ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง และ ข) เพื่อป้องกันผู้ต้องขังไม่ให้ทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่นหรือทำลายทรัพย์สิน⁵³ ข้อกำหนดฯ ห้ามอย่างชัดเจนไม่ให้ใช้การพันธนาการเพื่อลงโทษทางวินัย⁵⁴ เครื่องพันธนาการอาจใช้ได้เฉพาะในกรณี “เมื่อรูปแบบการควบคุมอย่างอื่นที่รุนแรงน้อยกว่าใช้ไม่ได้ผลในการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหากไม่มีการพันธนาการจำกัดความเคลื่อนไหว”⁵⁵ นอกจากนี้

49 Prachatai, *Court dismisses request to remove Anon's leg shackles during trial*, 22 กรกฎาคม 2568

50 อานนท์ นำภา ถูกดำเนินคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพทั้งสิ้น 14 คดี โดยสืบเนื่องมาจากการใช้สิทธิของเขาที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบ ; FIDH, Thailand: Tenth conviction of pro-democracy activist Anon Nampa on 'lèse-majesté' charges, 15 กรกฎาคม 2568

51 Prachatai, *Court dismisses request to remove Anon's leg shackles during trial*, 22 กรกฎาคม 2568

52 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ, *Civil and political rights, including the questions of torture and detention: Report of the Special Rapporteur*, Theo van Boven, 23 ธันวาคม 2566; UN Doc. E/CN.4/2004/56, para. 45

53 ข้อ 47(2) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า: “การใช้เครื่องพันธนาการอื่นอาจกระทำได้หากเป็นไปตามกฎหมาย และในพฤติการณ์ดังต่อไปนี้:

(ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง แต่จะต้องถอดออกเมื่อผู้ต้องขังปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร

(ข) โดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ เมื่อไม่อาจใช้วิธีอื่นในอันที่จะป้องกันมิให้ผู้ต้องขังทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่น หรือทำลายทรัพย์สิน ในกรณีนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องแจ้งเตือนแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ให้เตรียมความพร้อมในทันที และรายงานผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไปให้ทราบ”

54 ข้อ 43(2) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “2. จะต้องไม่ใช่เครื่องพันธนาการเพื่อเป็นการลงโทษทางวินัย”

55 ข้อ 48 (1)(ก) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า: “เครื่องพันธนาการอาจใช้ได้เฉพาะเมื่อรูปแบบการควบคุมอย่างอื่นที่รุนแรงน้อยกว่าใช้ไม่ได้ผลในการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นหากไม่มีการพันธนาการจำกัดความเคลื่อนไหว”

วิธีพันธนาการยังต้องมีลักษณะที่คุกคามรบกวนน้อยที่สุด และต้องคำนึงอย่างเข้มงวดถึงความจำเป็นและความได้สัดส่วนสมเหตุสมผล ขึ้นอยู่กับลักษณะและระดับความเสี่ยงที่ผู้ต้องขังอาจก่อให้เกิด⁵⁶ ข้อกำหนดห้ามใช้โซ่ล่าม เหล็ก หรือเครื่องพันธนาการใดๆ ที่มีลักษณะย่ำยัดค้ำหรือก่อให้เกิดความเจ็บปวด⁵⁷ จะต้องถอดเครื่องพันธนาการออกจากผู้ต้องขังเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าศาล⁵⁸ หรือทันทีที่ความเสี่ยงจากการไม่ใช้พันธนาการหมดสิ้นไปแล้ว⁵⁹

ในส่วนของการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดกรอบข้อบังคับที่ผ่อนปรนมากกว่ามาตรฐานสากล โดยมาตรา 21 กำหนดให้ใช้เครื่องพันธนาการได้เฉพาะในกรณีกับผู้ต้องขัง 1) มีพฤติการณ์ที่จะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น 2) มีพฤติกรรมหรืออาการส่อว่าเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตไม่สมประกอบซึ่งอาจจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น 3) มีพฤติการณ์ที่น่าจะหลบหนีการควบคุม หรือ 4) เมื่อผู้ต้องขังถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำและเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นว่า “จำเป็น” ที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ⁶⁰ พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ไม่ได้ระบุห้ามการใช้เครื่องพันธนาการเพื่อลงโทษทางวินัยอย่างชัดเจน นอกจากนี้ มาตรา 21 ยังให้อำนาจดุลยพินิจแก่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ในการสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการในกรณีอื่นๆ ที่เห็นว่า “เป็นการจำเป็น” กฎกระทรวงยุติธรรมเมื่อปี 2563 ว่าด้วยประเภท ชนิด และขนาดของเครื่องพันธนาการที่ใช้กับผู้ต้องขัง กำหนดเครื่องพันธนาการหลากหลายรูปแบบซึ่งขัดต่อมาตรฐานสากล ประกอบด้วยกุญแจมือและกุญแจเท้าเหล็ก ตรวน และโซ่ล่าม⁶¹

นอกจากนี้ พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ยังไม่กำหนดการจำกัดระยะเวลาในการใช้เครื่องพันธนาการ รวมถึงมาตรการคุ้มครองตามมาตรฐานสากล อาทิ หลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน ลักษณะที่คุกคามรุนแรงน้อยที่สุด และการถอดเครื่องพันธนาการโดยเร็ว ก็ไม่มีการระบุไว้ในพ.ร.บ.ฉบับนี้เช่นกัน

เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2568 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จัดการประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี⁶² ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนำเครื่องพันธนาการมาใช้ควรจะต้องสร้างความสมดุล โดยพิจารณาทั้งมิติด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชน ควบคู่กับการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศของไทย โดยเฉพาะหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ข้อมูลและความเห็นจากที่ประชุมจะนำไปประมวลผลประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะของกสม. สำหรับนโยบายและการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล

-
- 56 ข้อ 48 (1)(ข) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า: “วิธีพันธนาการจะต้องมีลักษณะก้ำกักรบกวนน้อยที่สุด เท่าที่จำเป็น และสมเหตุสมผลแก่การควบคุมการเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับและลักษณะความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น”
- 57 ข้อ 47 (1) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ห้ามใช้โซ่ เหล็ก หรือเครื่องพันธนาการใด ๆ ในลักษณะที่ย่ำยัดค้ำหรือก่อให้เกิดความเจ็บปวด”
- 58 ข้อ 47(2) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า การใช้เครื่องพันธนาการอื่นอาจกระทำได้หากเป็นไปตามกฎหมาย และในพฤติการณ์ดังต่อไปนี้ “เพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง แต่จะต้องถอดออกเมื่อผู้ต้องขังปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร”
- 59 ข้อ 48 (1)(ค) ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า: “เครื่องพันธนาการจะต้องใช้ได้เฉพาะในระยะเวลาที่กำหนดเท่านั้น และให้มีการปลดเครื่องพันธนาการออกโดยเร็วเมื่อความเสี่ยงเนื่องจากไม่พันธนาการจากการเคลื่อนไหวมอดหมดสิ้นไปแล้ว”
- 60 ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, 18 กุมภาพันธ์ 2560; <https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/021/1.PDF> [ภาษาไทย]
- 61 เครื่องพันธนาการประเภทอื่นที่กำหนดได้แก่ สายรัดข้อมือพลาสติก และเสื้อพันธนาการ; ราชกิจจานุเบกษา, กฎกระทรวงกำหนดประเภท ชนิด และขนาดของเครื่องพันธนาการที่ใช้กับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563, 12 ตุลาคม 2563; <https://shorturl.at/1rUPA> [ภาษาไทย]
- 62 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สำนักงาน กสม. จัดการประชุมรับฟังความเห็น “กรณีการใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี”, 26 กรกฎาคม 2568; <https://www.nhrc.or.th/index.php/th/NHRC-News-and-Important-Events/14806> [ภาษาไทย]

6. ข้อสงสัยเกี่ยวกับกรณีการเสียชีวิตในเรือนจำ

การเสียชีวิตล่าสุดของผู้ต้องขังชื่อดังได้ก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมแวดล้อมและวิธีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ต่อกรณีที่เกิดขึ้น

ในคืนวันที่ 7 มีนาคม 2568 พ.ต.อ. อติสรณ์ อุทธรณ์ อดีตผู้กำกับการตำรวจ ถูกพบเสียชีวิตในห้องขังแยกในแดน 5 เรือนจำกลางคลองเปรม กรุงเทพฯ⁶³ โดยอติสรณ์อยู่ระหว่างการรับโทษจำคุกตลอดชีวิต หลังจากในเดือนมิถุนายน 2565 เขาถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดจากการทรมานผู้ต้องหาหายสาบสูญจนถึงแก่ความตายเมื่อเดือนสิงหาคม 2564 ณ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ คดีดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความโกรธแค้นในสาธารณชนเป็นวงกว้างและถูกนำเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนทั่วประเทศอย่างคึกคัก หลังจากคลิปวิดีโอของเหตุการณ์หลุดเผยแพร่ออกไปในโลกออนไลน์

ตามรายงานของกรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่พบอติสรณ์นั่งหลังพิงประตูห้องขัง โดย “นิ้วมือรอยฟกช้ำและตรวจไม่พบชีพจร” มีผ้าขนหนูพันรอบคอและผูกกับกรงประตู⁶⁴ ผลการชันสูตรเบื้องต้นโดยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2568 บ่งชี้ว่าสาเหตุการเสียชีวิตที่เป็นไปได้คือการฆ่าตัวตายด้วยการผูกคอ⁶⁵

อย่างไรก็ตาม ครอบครัวของอติสรณ์ไม่เชื่อว่าสาเหตุการเสียชีวิตเป็นการฆ่าตัวตาย ภรรยาของอติสรณ์ซึ่งได้เข้าไปเยี่ยมประมาณแปดชั่วโมงก่อนพบร่าง กล่าวว่า อติสรณ์มีท่าทีสงบ ไม่แสดงอาการเครียดหรือมีท่าทีว่าเขาตั้งใจจะจบชีวิตตนเอง อีกทั้งยังพูดคุยถึงแผนการหลังพ้นโทษอีกด้วย⁶⁶ ตามข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ อติสรณ์ไม่มีโรคประจำตัวที่อาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต แต่เขาได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคจิตเวชวิตกกังวล และได้รับการรักษาและจ่ายยาที่ไม่ระบุรายละเอียด ทนายความของอติสรณ์โต้แย้งในภายหลังว่าเรื่องที่อติสรณ์ป่วยเป็นโรคจิตเวชวิตกกังวลนั้นไม่เป็นความจริง⁶⁷

วันที่ 8 มีนาคม 2568 กรมราชทัณฑ์เปิดเผยว่า ในการพบจิตแพทย์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2568 อติสรณ์แสดงพฤติกรรมหวาดระแวง และ “เกรงว่าผู้ต้องขังรายอื่นจะทำร้าย”⁶⁸ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับเหตุกระแทกกระทั้นระหว่างอติสรณ์กับเจ้าหน้าที่เรือนจำเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2568⁶⁹ สาเหตุและรายละเอียดของการกระแทกกระทั้นนั้นมีรายงานข้อมูลที่ขัดแย้งกันหลายประการ⁷⁰ ต่อมาในวันที่ 10 มกราคม 2568 อติสรณ์ถูกย้ายจากแดน 7 ไปยังแดน 5 ของเรือนจำ โดยถูกควบคุมตัวในห้องขังแยกเนื่องจากข้อกังวลเรื่องความปลอดภัยและเพื่อรอการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว⁷¹ มีรายงานว่าใบความเห็นแพทย์ ร.พ.ราชทัณฑ์ พบ “แผลฟกช้ำจากการกระแทกของไม้มีคม” บริเวณชายโครงซ้ายของอติสรณ์ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเหตุดังกล่าว⁷² ต่อมาครอบครัวของอติสรณ์ได้ยื่นคำร้องต่อหน่วยงานหลายแห่ง เพื่อแสดงความกังวลต่อ “การกลั่นแกล้งและการใช้ความรุนแรง”

63 Nation, Superintendent Jo, involved in the “black bag case,” dies by suicide in prison, 8 มีนาคม 2568

64 Bangkok Post, Torture convict ‘Joe Ferrari’ found hanged in prison, 8 มีนาคม 2568; Nation, Superintendent Jo, involved in the “black bag case,” dies by suicide in prison, 8 มีนาคม 2568

65 Bangkok Post, Suicide ‘most likely’ cause of Joe Ferrari’s cell death, 9 มีนาคม 2568; Nation, Corrections Dept denies abuse after ‘Joe Ferrari’ found dead in cell, 10 มีนาคม 2568

66 Nation, Tawee oversees the investigation into the death of Superintendent Jo, 8 มีนาคม 2568; Bangkok Post, Doubts cloud jailed cop’s death, 9 มีนาคม 2568; เพจเฟซบุ๊ก ประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์, ราชทัณฑ์ แจง ผกก.โจ้ เสียชีวิตแล้วในเรือนจำ พบ..มีอาการป่วยด้วยโรคทางจิตเวชวิตกกังวล, 8 มีนาคม 2568; <https://shorturl.at/Z8cza> [ภาษาไทย]

67 Thai PBS, ทนายยื่นยันอดีต “ผกก.โจ้” ไม่ป่วยจิตเวช-ไม่สมัครใจของขังเดี่ยว, 8 มีนาคม 2568; <https://www.thaipbs.or.th/news/content/350001> [ภาษาไทย]

68 Bangkok Post, Torture convict ‘Joe Ferrari’ found hanged in prison, 8 มีนาคม 2568; Nation, Superintendent Jo, involved in the “black bag case,” dies by suicide in prison, 8 มีนาคม 2568; เพจเฟซบุ๊ก ประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์, ราชทัณฑ์ แจง ผกก.โจ้ เสียชีวิตแล้วในเรือนจำ พบ..มีอาการป่วยด้วยโรคทางจิตเวชวิตกกังวล, 8 มีนาคม 2568; <https://shorturl.at/Z8cza> [ภาษาไทย]

69 Nation, Guards linked to apparent suicide of ex-cop to face prosecution, 9 มีนาคม 2568; Nation, Corrections Dept denies abuse after ‘Joe Ferrari’ found dead in cell, 10 มีนาคม 2568

70 Nation, Guards linked to apparent suicide of ex-cop to face prosecution, 9 มีนาคม 2568; Bangkok Post, Suicide ‘most likely’ cause of Joe Ferrari’s cell death, 9 มีนาคม 2568; Thai PBS, From luxury to infamy: The murky life and death of killer cop ‘Joe Ferrari’, 11 มีนาคม 2568; Nation, Corrections Dept denies abuse after ‘Joe Ferrari’ found dead in cell, 10 มีนาคม 2568

71 Nation, Corrections Dept denies abuse after ‘Joe Ferrari’ found dead in cell, 10 มีนาคม 2568; Nation, Chief guard suspended as Tawee vows fair probe into ex-cop’s death, 10 มีนาคม 2568; Nation, Thai Prison Opens Cell of Dead Police Chief, Clarifies Detention Conditions, 11 มีนาคม 2568

72 Nation, Tawee oversees the investigation into the death of Superintendent Jo, 8 มีนาคม 2568; Nation, Guards linked to apparent suicide of ex-cop to face prosecution, 9 มีนาคม 2568

โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้ต้องขังอื่น อัน “ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพ ความปลอดภัย” ของอิติสร์ค”⁷³ อย่างไรก็ตาม ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าได้มีการสอบสวนเหตุการณ์ดังกล่าวเสร็จสิ้นหรือไม่⁷⁴

มีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีการเสียชีวิตของอิติสร์คสองชุด ชุดหนึ่งแต่งตั้งโดยเรือนจำ และอีกชุดแต่งตั้งโดยคณะกรรมการภายใต้กระทรวงยุติธรรม⁷⁵ ผลการสอบสวนโดยคณะอนุกรรมการของกระทรวงยุติธรรม ยืนยันว่า อดีต ผกก. เสียชีวิตจากการขาดอากาศหายใจจากการผูกคอตายด้วยตัวเอง ผู้เชี่ยวชาญนิติวิทยาศาสตร์ยืนยันว่า รอยแผลตามร่างกายสอดคล้องกับการผูกคอตายด้วยตัวเอง และไม่พบร่องรอยที่บ่งชี้ว่ามีการต่อสู้หรือการกระทำผิดกฎหมายใด⁷⁶

ทางการไทยยังล้มเหลวที่จะมีความคืบหน้าอย่างมีนัยสำคัญในการสอบสวนกรณีผู้ต้องขังชื่อดังเสียชีวิตในเรือนจำอีกครั้ง และยังไม่สามารถมอบความยุติธรรมแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต

เจ้าหน้าที่ไม่สามารถสรุปผลการสอบสวนกรณีการเสียชีวิตของนางสาวเนติพร เสน่ห์สังคม (หรือ “บั้ง”) ผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหญิงที่ถูกคุมขัง เนติพรประสบภาวะหัวใจล้มเหลวเฉียบพลันขณะอยู่ในการควบคุมตัวของกรมราชทัณฑ์ ในช่วงเช้าของวันที่ 14 พฤษภาคม 2567⁷⁷ หลังจากเลื่อนนัดหลายครั้ง ก็ได้มีการไต่สวนการตายสองครั้งเมื่อวันที่ 20 สิงหาคมและ 8 ตุลาคม 2568 ที่ศาลจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี⁷⁸ มีการไต่สวนพยานไปแล้วสี่ปากจากทั้งหมด 11 ปาก และกำหนดนัดไต่สวนครั้งต่อไปในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2569⁷⁹

ไม่มีการเผยแพร่รายงานผลของกระบวนการตรวจสอบคู่ขนานต่อการเสียชีวิตของเนติพร ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงของกรมราชทัณฑ์

73 PPTV, เปิดโปงแฉความ “อดีตผู้กำกับโจ้” ถูกทำร้ายร่างกายในเรือนจำ!, 8 มีนาคม 2568; <https://www.pptvhd36.com/news/อาชญากรรม/244352> [ภาษาไทย]; สำนักข่าวอิศรา, เปิดหนังสือร้องทุกข์ ‘ผู้กำกับโจ้’ ฉบับเต็ม ถึงอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ปม ผูกคอตายในเรือนจำ, 8 มีนาคม 2568; <https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/136260-politics-47.html> [ภาษาไทย]

74 Nation, Tawee oversees the investigation into the death of Superintendent Jo, 8 มีนาคม 2568

75 Nation, Chief guard suspended as Tawee vows fair probe into ex-cop's death, 10 มีนาคม 2568

76 Nation, Justice Ministry confirms suicide in death of “Superintendent Joe”, 18 เมษายน 2568

77 เนติพรเป็นนักกิจกรรมผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศและเยาวชนในปี 2563 – 2564 โดยต่อมา เธอได้เข้าร่วมกับกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยทะเลว้าง โดยร่วมการจัดทำโพลสาธารณะเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ของไทย การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเธอทำให้เธอถูกดำเนินคดีหลายครั้งตั้งแต่ปี 2564 รวมถึงคดีละเมิดมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของไทย (หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ) จำนวน 2 คดี; FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, 27 มีนาคม 2568; บทที่ 4

78 Prachatai, Inquest into hunger striking activist's death in detention begins, 25 สิงหาคม 2568

79 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, Human in court: การไต่สวนการตายคืออะไร?, 21 สิงหาคม 2568; <https://tlhr2014.com/archives/77624> [ภาษาไทย]

7. ความพยายามในการป้องกันการทรมานถูกบันทึกเนื่องจากขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน

มาตรการเตรียมความพร้อมของทางการไทยในการจัดตั้งระบบกลไกกำกับดูแลการควบคุมตัวเพื่อป้องกันการทรมาน ยังคงไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดในพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (OPCAT) ซึ่งประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันรับรอง

ภายใต้ OPCAT รัฐบาลควรมีพันธกรณีที่จะต้องจัดตั้งกลไกป้องกันการทรมาน (National Preventive Mechanisms, NPMs) ในระดับประเทศอย่างน้อยหนึ่งหน่วยงาน⁸⁰ โดย NPMs เป็นหน่วยงานอิสระที่มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวทุกแห่งอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมิว่าตลประสงคในการเสริมสร้างการป้องกันมิให้เกิดการทรมานและการปฏิบัติหรือลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี⁸¹

ในเดือนเมษายน 2568 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบข้อเสนอแนะที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอต่อรัฐบาลเมื่อเดือนกันยายน 2567 เกี่ยวกับการพิจารณาเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับ OPCAT เพื่อประกันว่าจะมีการเข้าตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวที่มีประสิทธิภาพ เป็นอิสระ สม่ำเสมอ และไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญในการป้องกันการทรมาน⁸² อย่างไรก็ตาม คณะรัฐมนตรีเห็นว่า ประเทศไทยยังไม่พร้อมเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับ OPCAT ตามข้อเสนอแนะจากกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานอื่นๆ เมื่อเดือนมกราคม 2568 ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมดำเนินการให้ความรู้เพื่อเตรียมหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้พร้อมต่อการเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับต่อไป และมีมติให้ กสม. ทำหน้าที่เป็นกลไกระดับประเทศเพื่อป้องกันการทรมานเมื่อประเทศไทยให้สัตยาบันรับรองเข้าเป็นภาคี OPCAT แล้ว⁸³

ในเดือนสิงหาคม 2568 กลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมาน ซึ่งเป็นแผนกใหม่ของ กสม. ได้เข้าตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ในกรุงเทพฯ⁸⁴

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อกังวลเกี่ยวกับความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพของ กสม. ตัวอย่างเช่น การที่ กสม. ยังคงต้องอาศัยความร่วมมือและการอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์ในการเข้าถึงเรือนจำ ทำให้เกิดคำถามถึงความเป็นอิสระและความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกลไกป้องกันการทรมานระดับประเทศที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ⁸⁵ นอกจากนี้ การขาดมาตรการคุ้มครองที่ชัดเจนเพื่อปกป้องผู้ต้องขังจากการถูกตอบโต้ อาจทำให้พวกเขาไม่สามารถพูดได้อย่างอิสระ และส่งผลให้ความน่าเชื่อถือของข้อมูลลดลง⁸⁶ การขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการรายงานกรณีการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมโดยเจตนาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจบั่นทอนความพยายามในการป้องกัน โดยเพิ่มความเสี่ยงที่การละเมิดอย่างร้ายแรงอาจจะไม่ถูกรายงาน ไม่ถูกสอบสวน และไม่ได้รับการแก้ไข⁸⁷

80 พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (OPCAT) ได้รับการรับรองในที่ประชุมสมัชชาใหญ่เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2545 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2549 โดยกำหนดให้มีระบบการเข้าตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวอย่างสม่ำเสมอและเป็นอิสระ เพื่อเป็นการป้องกันการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี; สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, *สารคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)*, เนื่องใน “วันต่อต้านการทรมานสากล” 26 มิถุนายน ประจำปี 2568, 25 มิถุนายน 2568; <https://shorturl.at/iWYSI> [ภาษาไทย]

81 OHCHR, *Preventing torture: The role of National Preventive Mechanisms – A practical guide*, 1 มกราคม 2561

82 รัฐบาลไทย, *สรุปมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 29 เมษายน 2568*, 29 เมษายน 2568, <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/95900> [ภาษาไทย]

83 กระทรวงยุติธรรม, หนังสือที่ ยธ 0401/2060 ด่วนที่สุด เรื่อง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญคนเสียหาย พ.ศ. 2565 และการพิจารณาเข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับ OPCAT, 27 กุมภาพันธ์ 2568, https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2568/P_413494_6.pdf [ภาษาไทย]

84 กลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมาน ตั้งขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2566 มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวทุกแห่ง รวมถึงเรือนจำ สถานีตำรวจ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานกักตัวคนเข้าเมือง สถานบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด สถาบันจิตเวช หน่วยฝึกทหารใหม่ และสถานที่ควบคุมตัวหรือสอบสวนของกองทัพบก นอกจากนี้ ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ในกรุงเทพฯ ในปี 2567 กลุ่มงานยังได้เข้าตรวจเยี่ยมเรือนจำอีกสี่แห่ง ได้แก่ เรือนจำกลางพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทัณฑสถานหญิงชลบุรี จังหวัดชลบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี และเรือนจำกลางสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ; สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, *คู่มือการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน: จาก “คู่มือ” สู่ “เครื่องมือ” เพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม*, ธันวาคม 2568; <https://shorturl.at/saUsQ> [ภาษาไทย]

85 ข้อ 4 และ 9 ของ OPCAT กำหนดว่า กลไกระดับประเทศเพื่อป้องกันการทรมานจะต้องสามารถเลือกสถานที่ควบคุมตัวที่จะเข้าตรวจเยี่ยมได้โดยอิสระ และกำหนดว่าการตรวจเยี่ยมจะแจ้งล่วงหน้าหรือไม่แจ้งล่วงหน้า

86 มาตรการคุ้มครองอาจรวมถึง ตัวอย่างเช่น นโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเภทของข้อมูลที่สามารถเก็บรวบรวมระหว่างการสัมภาษณ์แบบกลุ่มและการสัมภาษณ์บุคคล การติดตามหรือการย้ายผู้ต้องขังไปยังสถานที่ควบคุมตัวอื่นในกรณีที่ข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ถึงการแทรกแซงและความช่วยเหลือประเภทอื่นๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น; คณะอนุกรรมการเพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี, *เครื่องมือประเมินตนเองเชิงวิเคราะห์สำหรับกลไกป้องกันการทรมานระดับประเทศ (NPM) - คู่มือเบื้องต้นโดยคณะอนุกรรมการเพื่อป้องกันการทรมานว่าด้วยการปฏิบัติงานของ NPM*, 6 กุมภาพันธ์ 2555, UN Doc. CAT/OP/1, para. 25

87 คณะอนุกรรมการเพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี, *เครื่องมือประเมินตนเองเชิงวิเคราะห์สำหรับกลไกป้องกันการทรมานระดับประเทศ (NPM) - คู่มือเบื้องต้นโดยคณะอนุกรรมการเพื่อป้องกันการทรมานว่าด้วยการปฏิบัติงานของ NPM*, 6 กุมภาพันธ์ 2555, UN Doc. CAT/OP/1, para. 18

บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในกลไกดังกล่าวดูเหมือนจะยังคงจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นไปไม่ได้เลยที่จะเข้าเยี่ยมเรือนจำและทัณฑสถานอื่นๆ ร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคม เนื่องจากกรมราชทัณฑ์ยังคงปฏิเสธต่อเนื่องไม่ให้องค์กรภายนอกเข้าไปตรวจสอบและติดตามสภาพการควบคุมตัว [ดูด้านบน 4. การจำกัดการเข้าถึงเรือนจำสำหรับองค์กรสิทธิมนุษยชน]⁸⁸ การจำกัดเช่นนี้ไม่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทยที่จัดทำโดยคณะกรรมการต่อต้านการทรมานแห่งสหประชาชาติ (CAT) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2567 ซึ่งเสนอแนะให้รัฐบาล “เพิ่ม” บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัว⁸⁹

88 คณะอนุกรรมการเพื่อป้องกันการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, which is established under OPCAT, recommended direct engagement between NPMs and CSOs, including the conduct of visits as well as dialogues with the authorities; Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, *Visit to Brazil undertaken from 19 to 30 October 2015: observations and recommendations addressed to the State party*, 16 February 2017, UN Doc. CAT/OP/BRA/3, para. 89

89 CAT, ข้อสังเกตเชิงสรุปจากการทบทวนรายงานสถานการณ์ครั้งที่สองของประเทศไทย, 9 ธันวาคม 2567, UN Doc. CAT/C/THA/CO/2, para. 15

8. ข้อกำหนดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เข้มงวดขึ้น นำไปสู่การดำเนินคดีและการตัดสินลงโทษที่มากขึ้น

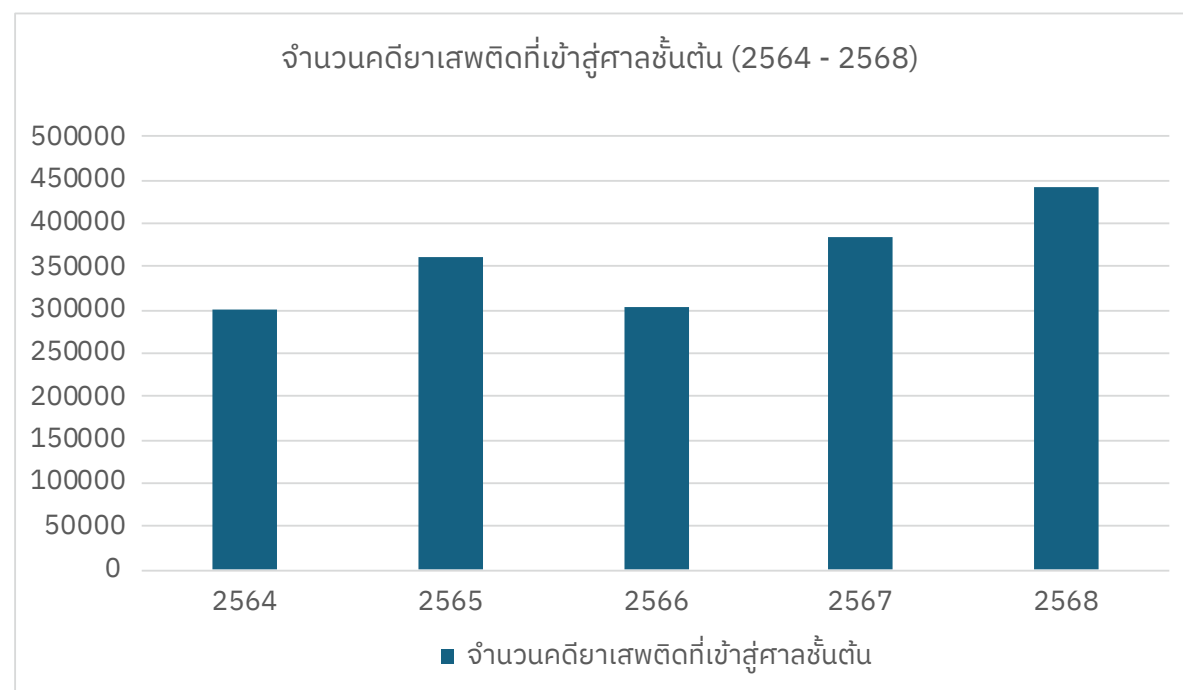
การลดเพดานกำหนดปริมาณเมทแอมเฟตามีนและแอมเฟตามีนที่ให้สันนิษฐานว่าครอบครองเพื่อการใช้ส่วนตัว ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนมิถุนายน 2567⁹⁰ ส่งผลกระทบโดยตรงที่ต่อจำนวนการดำเนินคดีและตัดสินลงโทษจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเพิ่มขึ้นในปี 2568 พร้อมไปกับการเพิ่มขึ้นของการควบคุมตัวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด [ดูด้านบน 1.4 อัตราการคุมขังจากคดีเกี่ยวกับยาเสพติดยังคงสูง].

8.1. จำนวนคดีและการตัดสินลงโทษคดียาเสพติดเพิ่มขึ้น

จำนวนคดียาเสพติดที่เข้าสู่ศาลชั้นต้นเพิ่มขึ้น 15% จาก 382,800 คดีในปี 2567 เป็น 440,069 คดีในปี 2568⁹¹ ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นเกือบ 46% จาก 301,451 คดีที่บันทึกไว้ในปี 2564

ในปี 2568 คดีที่เกี่ยวข้องกับเมทแอมเฟตามีนและแอมเฟตามีน คิดเป็นสัดส่วนเกือบทั้งหมด (97%) ของคดียาเสพติดทั้งหมดที่เข้าสู่ศาลชั้นต้น⁹² จำนวนคดีดังกล่าวอยู่ที่ 428,642 คดี ซึ่งเพิ่มขึ้น 15% จาก 371,505 คดีที่บันทึกไว้ในปี 2567⁹³

ปี	จำนวนคดียาเสพติดที่เข้าสู่ศาลชั้นต้น
2564	301,451
2565	360,872
2566	303,884
2567	382,800
2568	440,069

90 FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, 27 มีนาคม 2568; บทที่ 6

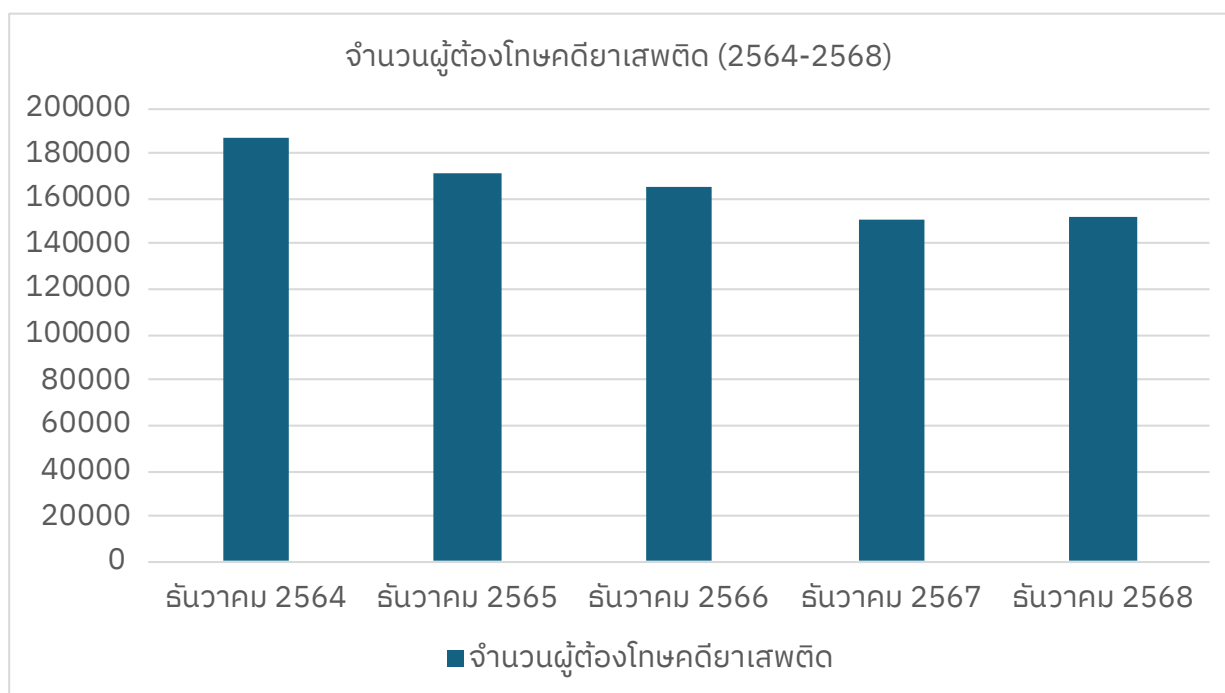
91 อีเมลสื่อสารระหว่าง FIDH กับสำนักงานแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, 22 มกราคม 2568

92 สำนักงานแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2568; <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2087/iid/448124> [ภาษาไทย]

93 สำนักงานแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567; <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2087/iid/448124> [ภาษาไทย]; อีเมลสื่อสารระหว่าง FIDH กับสำนักงานแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, 22 มกราคม 2568

จำนวนการตัดสินใจโทษในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (+0.4%) จาก 150,863 ในเดือนธันวาคม 2567 เป็น 151,472 ในเดือนธันวาคม 2568 พัฒนาการนี้เป็นการเปลี่ยนกลับทิศทางจากแนวโน้มขาลง (-19% ระหว่างปี 2564 ถึง 2567) ของการตัดสินใจโทษคดียาเสพติด ซึ่งการลดลงเกิดขึ้นหลังจากการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดที่รัฐบาลดำเนินการเมื่อปลายปี 2564 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง⁹⁴

ปี (ณ วันที่ 1 ธันวาคม)	จำนวนผู้ต้องโทษคดียาเสพติด
2564	187,204
2565	171,018
2566	165,576
2567	150,863
2568	151,472

8.2. จำนวนผู้เข้ารับการรักษาอาการติดยาเสพติดเพิ่มขึ้น

ข้อกำหนดที่เข้มงวดขึ้นเกี่ยวกับการครอบครองเมทแอมเฟตามีนและแอมเฟตามีนสำหรับใช้ส่วนตัว ดูเหมือนจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จำนวนคดีที่เปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นการบำบัดรักษายาเสพติดเพิ่มสูงขึ้นด้วย⁹⁵

ในปี 2568 มีคดีประมาณ 227,228 คดีที่ถูกส่งต่อไปรับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด โดยส่วนใหญ่ผ่านระบบเข้ารับการรักษาโดยสมัครใจ⁹⁶ โดยจำนวนผู้เข้ารับการรักษาด้วยความสมัครใจในปี 2568 อยู่ที่ 188,331 ราย เพิ่มขึ้น 9% จากจำนวน 172,187 รายที่บันทึกไว้ในปี 2567⁹⁷

จำนวนผู้เข้ารับการรักษาฟื้นฟู จำแนกตามการส่งต่อ ⁹⁸							
ปี	ระบบสมัครใจ ⁹⁹		ตามคำสั่งศาล ¹⁰⁰			ระบบเรือนจำ	รวม
	ป.ยส. มาตรา 113	ป.ยส. มาตรา 114	ป.อาญา มาตรา 56	ป.ยส. มาตรา 166	ป.ยส. มาตรา 168		
2564	92,826	12,281	46	7	12	16,474	121,646
2565	64,661	25,365	14	510	840	31,741	123,131
2566	101,109	55,825	169	449	951	21,130	179,633
2567	121,765	50,422	10,453	1,161	3,688	32,469	219,958
2568	117,432	70,899	33,295	1,774	3,828	19,764	246,992

95 FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2568, 27 มีนาคม 2568; บทที่ 6

96 ในปี 2568 กระทรวงสาธารณสุขเริ่มใช้ระบบรายงานการเข้ารับการรักษาบำบัดยาเสพติดระบบใหม่ ส่งผลกระทบต่อตัวเลขที่บันทึกในปีก่อนๆ ซึ่งเป็นตัวเลขที่ FIDH และ สสส. ใช้อ้างอิงในรายงานสภาพเรือนจำประจำปี

97 กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการเข้ารับการรักษาบำบัดยาเสพติด (ประมวลกฎหมายยาเสพติดใหม่), เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2569; <https://antidrug.moph.go.th/report/nor-mal> [ภาษาไทย]

98 กระทรวงสาธารณสุข, รายงานการเข้ารับการรักษาบำบัดยาเสพติด (ประมวลกฎหมายยาเสพติดใหม่), เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2569; <https://antidrug.moph.go.th/report/nor-mal> [ภาษาไทย]

99 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ผู้เสพยาสามารถเลือกเข้าสู่การบำบัดโดยสมัครใจแทนการถูกดำเนินคดีได้โดยการเลือกเข้ารับการรักษาที่ศูนย์บำบัดฟื้นฟูยาเสพติดก่อนถูกจับกุม (มาตรา 113) หรือหลังถูกจับกุม (มาตรา 114)

100 มาตรา 166 ของประมวลกฎหมายยาเสพติดระบุว่าศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นมาตรการทางเลือก ตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาใช้แทนการลงโทษจำเลย ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินสองปี มาตรา 168 ของประมวลกฎหมายยาเสพติดระบุว่าหากศาลเห็นว่าพฤติการณ์ แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษจำเลย เมื่อศาลสอบถามพนักงานอัยการแล้ว หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจพิจารณาส่งตัวจำเลยไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดเพื่อเข้ารับการรักษาด้วยความยินยอมพร้อมใจของจำเลย นอกจากนี้ มาตรา 56 ของประมวลกฎหมายอาญา ยังระบุว่าศาลอาจให้รอการลงโทษหรือใช้มาตรการคุมประพฤติหากจำเลยคดียาเสพติดเป็นผู้กระทำผิดครั้งแรกหรือได้รับโทษมาก่อนแต่เป็นโทษความผิดที่กระทำความผิดการประมาทหรือความผิดลหุโทษ

9. สภาพในเรือนจำต่ำกว่ามาตรฐานสากล

9.1. สภาพห้องขังต่ำกว่ามาตรฐาน

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายคนรายงานว่า พื้นที่สำหรับนอนภายในห้องขังไม่เพียงพอ และขาดมาตรฐานที่สม่ำเสมอในการจัดสรรเครื่องนอนและคุณภาพของวัสดุ

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายคน พื้นที่ส่วนตัวที่จัดสรรให้แก่ผู้ต้องขังในห้องขังรวมกันนั้น ต่ำกว่ามาตรฐานสากลสำหรับพื้นที่อยู่อาศัย 3.4 ตร.ม. ต่อผู้ต้องขังหนึ่งคน ตามคำแนะนำของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) และพื้นที่ขั้นต่ำสำหรับหลับนอน 1.6 ตร.ม. (80 ซม. x 2 ม.) ต่อผู้ต้องขังหนึ่งคน ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด¹⁰¹

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ ผู้ต้องขังมีพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยต่อคนน้อยมาก โดยมีตั้งแต่ 0.48 ตร.ม. ถึง 1.6 ตร.ม. ต่อผู้ต้องขังหนึ่งคน

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช รายงานว่า เนื่องจากสภาพความแออัด ผู้ต้องขังมีพื้นที่ส่วนตัวสำหรับนอนกว้างเพียงประมาณ 40 ซม. ซึ่งทำให้แทบจะไม่สามารถพลิกตัวได้¹⁰² อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยา ระบุว่า ห้องขังขนาด 45 ตร.ม. (9 ม. x 5 ม.) ของเขา ต้องรองรับผู้ต้องขังมากถึง 60 คน¹⁰³ ผู้ต้องขังรายหนึ่งที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ กล่าวว่า ห้องขังของเขาขนาด 24 ตร.ม. (6 ม. x 4 ม.) มีผู้ต้องขังอยู่ถึง 50 คน¹⁰⁴ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า เขาต้องอยู่ร่วมในห้องขังขนาด 38 ตร.ม. กับผู้ต้องขังมากถึง 60 คน ต้องนอนโดยเอาขาเกยทับกัน¹⁰⁵ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกรายงานว่า ห้องขังขนาด 42 ตร.ม. (7 ม. x 6 ม.) รองรับผู้ต้องขัง 37 คน¹⁰⁶ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางระบุว่า ห้องขังขนาด 110 ตร.ม. รองรับผู้ต้องขังสูงอายุประมาณ 120-140 คน โดยผู้ต้องขังแต่ละรายมีพื้นที่ส่วนตัวสำหรับนอนขนาดประมาณหนึ่งทีนอน (ประมาณ 70 x 160 ซม.) หรือน้อยกว่านั้น¹⁰⁷ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมกล่าวว่า ห้องขังขนาด 45 ตร.ม. (9 ม. x 5 ม.) รองรับผู้ต้องขัง 30 คน¹⁰⁸ และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่า ห้องขังขนาด 35 ตร.ม. (7 ม. x 5 ม.) รองรับผู้ต้องขัง 22 คน¹⁰⁹

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายคน เจ้าหน้าที่ไม่สามารถประกันมาตรฐานที่สม่ำเสมอในการจัดสรรเครื่องนอนที่มีคุณภาพ¹¹⁰ ในขณะที่เรือนจำบางแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขังมีการจัดหาผ้าห่มและที่นอนให้อย่างเพียงพอ แต่บางแห่งกลับมีผ้าห่มให้เพียงไม่กี่ผืนสำหรับใช้ปูนอนเท่านั้น

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรัง เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ และทัณฑสถานหญิงธนบุรี ให้สัมภาษณ์ว่า พวกเขาได้รับผ้าห่ม 3 ผืน ผืนหนึ่งใช้ห่มร่างกาย และอีกสองผืนใช้แทนหมอนและที่นอน¹¹¹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยา กล่าวว่า โดยปกติผู้ต้องขังจะได้รับผ้าห่มเพียงหนึ่งหรือสองผืน ซึ่งไม่เพียงพอ ทำให้พวกเขาต้องซื้อผ้าห่มเพิ่มเองหรือขอรับต่อจากผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว¹¹² ส่วนผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ รายงานว่า

101 ICRC, น้ำ การสุขาภิบาล สุขอนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ: คำแนะนำเพิ่มเติม, 11 มิถุนายน 2563

102 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

103 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

104 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

105 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

106 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 17 ตุลาคม 2568

107 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

108 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

109 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

110 ข้อ 21 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ผู้ต้องขังแต่ละคนควรมีเตียงนอนแยกเป็นเอกเทศ ตามมาตรฐานของท้องถิ่นหรือของประเทศ และมีเครื่องหลับนอนที่สะอาดและเพียงพอ จัดไว้อย่างเป็นระเบียบ และเปลี่ยนให้เป็นประจำเพื่อให้มั่นใจว่ามีความสะอาด”

111 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ, 18 พฤศจิกายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

112 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

การแจกจ่ายผ้าห่มหรือที่นอนในแต่ละห้องขังหรือแต่ละแดนนั้นไม่เท่าเทียมกัน¹¹³

ประเด็นอื่น ๆ เกี่ยวกับเครื่องนอนที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หยิบยกขึ้นมา ได้แก่ คุณภาพที่ย่ำแย่ของผ้าห่มและที่นอนที่ทางเรือนจำจัดหาให้

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รับเพียงผ้าขนหนูบาง ๆ ผืนเดียวที่ขนาดแทบจะไม่พอดีกับตัวสำหรับใช้นอน เล่าว่า “ผ้าขนหนูที่วางบนพื้นคอนกรีตนั้นผืนเล็กมาก นอนแล้วรู้สึกถึงพื้นคอนกรีตข้างใต้ มันไม่สบายตัวเอาмаกๆ ผมจึงต้องคอยพลิกตัวไปมาในทุกช่วงเวลาไม่กี่นาที”¹¹⁴ ขณะที่อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางให้ความเห็นว่า ที่นอนที่แจกจ่ายให้ผู้ต้องขังนั้นสั้นเกินไปสำหรับคนตัวสูงและบางเกินไป¹¹⁵ จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำพิเศษกรุงเทพ และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ความสะอาดของเครื่องนอนขึ้นอยู่กับตัวผู้ต้องขังแต่ละคนเป็นหลัก ซึ่งต้องรับผิดชอบในการซักเครื่องนอนของตนเองในวันที่กำหนด โดยใช้ผงซักฟอกของตัวเองหรือจ้างผู้ต้องขังรายอื่นให้ซักให้¹¹⁶ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยา กล่าวว่า มีการซักผ้าห่มประมาณเดือนละครั้งเท่านั้น¹¹⁷

©FIDH

ผ้าขนหนูที่วางบนพื้นคอนกรีตนั้นผืนเล็กมาก นอนแล้วรู้สึกถึงพื้นคอนกรีตข้างใต้ มันไม่สบายตัวเอาмаกๆ ผมจึงต้องคอยพลิกตัวไปมาในทุกช่วงเวลาไม่กี่นาที

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนได้แบ่งปันข้อกังวลอื่นๆ เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ภายในห้องขัง เช่น การระบายอากาศที่ไม่เพียงพอและการมีแสงไฟส่องตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสุขภาวะโดยรวมของผู้ต้องขัง¹¹⁸

113 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

114 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 17 ตุลาคม 2568

115 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

116 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ; FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

117 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

118 ข้อ 13 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “อาคารที่คุมขังทุกแห่ง โดยเฉพาะห้องนอน จะต้องจัดให้ถูกหลักอนามัย ตามสภาพดินฟ้าอากาศ ข้อสำคัญจะต้องมีอากาศหายใจเพียงพอ พื้นห้องกว้างพอควร มีแสงสว่าง ความอบอุ่น และการระบายอากาศ” ข้อ 14 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ทุกๆ แห่งที่ใช้เป็นทั้งที่อยู่ และที่ทำงานของผู้ต้องขังให้มีลักษณะ ดังนี้ (ก) หน้าต่างให้ใหญ่พอที่แสงแดดส่องสว่างพอจะอ่านหนังสือ หรือทำงานได้ และให้ก่อสร้างในลักษณะที่ให้อากาศบริสุทธิ์ผ่านเข้ามาได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีการติดตั้งเครื่องช่วยระบายอากาศหรือไม่ก็ตาม (ข) แสงไฟฟ้าต้องมากพอให้อ่านหนังสือหรือทำงานได้โดยไม่เป็นอันตรายแก่สายตา”

ในเรือนจำบางแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ถูกคุมขัง ห้องขังมีการระบายอากาศที่ไม่ดี เนื่องจากสภาพความแออัด และมีพัดลมไม่เพียงพอ

ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก ทณฑสถานหญิงกลาง และเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ต่างร้องเรียนเรื่องแมลงวัน ความร้อนอ้าว และคุณภาพอากาศที่ย่ำแย่ภายในห้องขัง¹¹⁹ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่เสริมว่า ความร้อนอบอ้าวและการไหลเวียนของอากาศที่ไม่ดี ประกอบกับสภาพความแออัด มักเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคผิวหนัง ผื่นคัน และการปฏิสัมพันธ์อย่างรุนแรงในหมู่ผู้ต้องขัง¹²⁰

นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรี ร้องเรียนว่าผู้ต้องขังมักเปียกฝนในวันที่ฝนตก เนื่องจากต้องเปิดหน้าต่างห้องขังไว้ตลอดเวลา¹²¹

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ถูกคุมขัง ผู้ต้องขังต้องนอนโดยเปิดไฟทิ้งไว้ ยกเว้นที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรี ซึ่งผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ปิดไฟในเวลากลางคืนได้ เรือนจำบางแห่งผ่อนปรนมากกว่าในเรื่องการจัดการควบคุมแสงไฟ โดยอนุญาตให้ผู้ต้องขังหรี่ไฟหรือปิดไฟบางดวงในช่วงกลางคืนได้ ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่า ไฟบางดวงในห้องขังสามารถปิดได้ แต่ยังต้องเปิดไฟให้มีความสว่างในระดับขั้นต่ำไว้¹²² ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานไว้ในบางแดน ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ปรับความสว่างของไฟในห้องขังได้¹²³

ในเรือนจำทุกแห่งที่อดีตนักโทษที่ให้สัมภาษณ์ถูกคุมขัง ผู้ต้องขังมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของห้องขังเป็นประจำทุกวัน

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางร้องเรียนว่า เรือนจำจัดหาอุปกรณ์ทำความสะอาดให้ไม่เพียงพอ¹²⁴ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่และอดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีระบุว่า ผู้ต้องขังจะจ่ายเงินประมาณ 10-15 บาท (ประมาณ 0.30-0.50 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือน ให้แก่ผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายให้ทำความสะอาดห้องขัง¹²⁵

9.2. การทรมานและการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่รายงานถึงรูปแบบการลงโทษและกระบวนการต่างๆ ที่เข้าข่ายเป็นการปฏิบัติอันโหดร้ายทารุณ และในบางกรณีอาจถึงขั้นเป็นการทรมาน¹²⁶

ผู้ต้องขังชายและอดีตผู้ต้องขังชายส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้กำลังเกินสัดส่วน รวมถึงการเตะ ตบ และตีด้วยกระบองไม้ เพื่อเป็นการลงโทษต่อการกระทำผิดทางวินัย เช่น การทะเลาะวิวาท การสูบบุหรี่ การครอบครองสิ่งของต้องห้าม การลักทรัพย์ การคุกคามทางเพศ และการฝ่าฝืนกฎระเบียบอื่น ๆ ของเรือนจำ เช่น การไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง การปฏิบัติดังกล่าวไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งอนุญาตให้ใช้กำลังกับผู้ต้องขังได้เฉพาะในกรณีที่เป็นการชกต่อย 3 กรณีเท่านั้น ได้แก่

119 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 17 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

120 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

121 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

122 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

123 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

124 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

125 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

126 ข้อ 43 วรรค 1 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ไม่ว่าในสถานการณ์ใดๆ จะต้องไม่มีการจำกัดเสรีภาพหรือการลงโทษทางวินัยใดๆ ถึงขั้นเป็นการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ที่สุด โดยเฉพาอย่างยิ่ง การปฏิบัติดังต่อไปนี้ต้องถือเป็นข้อห้าม

(ก) การขังเดี่ยวโดยไม่มีกำหนดเวลา

(ข) การขังเดี่ยวต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน

(ค) การบังคับให้ผู้ต้องขังอยู่ในห้องมืดหรือมีการเปิดไฟสว่างตลอด

(ง) การลงโทษทางกายหรือการตัดทอนอาหารหรือน้ำดื่มของผู้ต้องขัง

(จ) การลงโทษแบบกลุ่ม (Collective punishment)”

เป็นการป้องกันตัวโดยชอบ เพื่อป้องกันความพยายามหลบหนี หรือเมื่อมีการขัดแย้งกันซึ่งข้อขัดแย้งโดยกฎหมายโดยใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง¹²⁷

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนรายงานถึงการปฏิบัติลงโทษทางวินัยที่เข้าข่ายเป็นการปฏิบัติอันโหดร้ายทารุณ และในบางกรณีอาจถึงขั้นเป็นการทรมาน เช่น การใช้เครื่องพันธนาการ (โดยเฉพาะตรวนข้อเท้า กุญแจมือ และโซ่ล่าม) การแยกขังลงโทษเป็นระยะเวลานาน¹²⁸ การขังเดี่ยว และการลงโทษแบบกลุ่ม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า แนวปฏิบัติเหล่านี้พบได้แพร่หลายมากกว่าในเรือนจำหรือแดนที่ควบคุมผู้ต้องขังชาย

ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า การขังเดี่ยวอาจใช้เวลานานต่อเนื่องถึงสามเดือน และในหลายกรณีมักมีการใส่ตรวนข้อเท้าร่วมด้วย¹²⁹ ผู้ต้องขังรายเดียวกันบรรยายลักษณะของห้องขังเดี่ยวว่า “เล็กและมืด” และไม่มีพัดลม¹³⁰ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางรายงานว่า มีการใช้การขังเดี่ยวเป็นมาตรการลงโทษทางวินัยสำหรับผู้ต้องขังที่ทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น¹³¹

ในเรือนจำส่วนใหญ่ที่ผู้ต้องขังหรืออดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง การแยกขังและเครื่องพันธนาการถูกนำมาใช้เป็นบทลงโทษสำหรับการกระทำผิดทางวินัยที่เป็นการทะเลาะวิวาทหรือการครอบครองสิ่งของต้องห้าม

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและเรือนจำกลางเชียงใหม่ และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำจังหวัดตรัง ผู้ต้องขังจะถูกแยกขังเพื่อลงโทษเป็นเวลาประมาณสามถึงเก้าเดือน และมักจะใช้ร่วมกับตรวนข้อเท้าและการห้ามเยี่ยมญาติ¹³² อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงรายงานว่า ห้องขังที่ใช้แยกขังเพื่อลงโทษนั้นไม่มีพัดลม¹³³ อดีตผู้ต้องขังคนเดียวก็ยังเล่าถึงเพื่อนผู้ต้องขังคนหนึ่งพยายามฆ่าตัวตายด้วยการแขวนคอในขณะที่ถูกแยกขังเพื่อลงโทษ¹³⁴

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายคนแสดงความกังวลเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์พันธนาการอย่างเกินความจำเป็น และในบางกรณีเป็นการใช้ตามอำเภอใจ กับผู้ต้องขังที่ต้องเดินทางไปศาลหรือผู้ที่มีโทษจำคุกระยะยาว ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและพ.ร.บ.ราชทัณฑ์ของประเทศไทย [ดูฉบับ 5. การใช้เครื่องพันธนาการโดยมิชอบ]¹³⁵

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนกล่าวว่า พวกเขาไม่ทราบถึงกลไกการควบคุมดูแลหรือมาตรการป้องกันใด ๆ เกี่ยวกับการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่เรือนจำในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง อดีตผู้ต้องขังบางรายอธิบายว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำมีหน้าที่ต้องบันทึกการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง ซึ่งรวมถึงรายละเอียดของการฝ่าฝืนกฎระเบียบ และเวลาที่เริ่มใส่และเวลาที่ถอดอุปกรณ์ออก¹³⁶

127 ข้อ 82 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องไม่ใช้กำลัง เว้นแต่เพื่อป้องกันตัวหรือกรณีที่มีความพยายามหลบหนี หรือเมื่อมีการใช้กำลังทางกายภาพ ทั้งในทางที่ก้าวร้าว หรือถึงขั้น เพื่อขัดแย้งกันซึ่งข้อขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำที่เลือกการใช้กำลังต้องให้เท่าเทียมกัน และต้องรายงานเหตุการณ์ให้ผู้บัญชาการเรือนจำทราบโดยทันที 2. เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องได้รับการฝึกฝนทางร่างกายเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถควบคุมผู้ต้องขังที่ก้าวร้าวได้ 3. ยกเว้นในสถานการณ์พิเศษ เจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งปฏิบัติหน้าที่ติดต่อกับผู้ต้องขัง ไม่ควรติดอาวุธ นอกจากนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ควรได้รับอาวุธไว้ในเหตุการณ์ใด ๆ เว้นแต่จะได้รับการ ฝึกฝนการใช้อาวุธมาแล้ว”

128 การแยกขังเพื่อลงโทษ เป็นการลงโทษผู้ต้องขังหลายคนด้วยการนำไปขังรวมกันในห้องขังที่แยกจากผู้ต้องขังคนอื่น ๆ

129 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

130 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

131 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

132 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

133 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

134 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

135 ข้อ 47 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “(1) ห้ามใช้โซ่ เหล็ก หรือเครื่องพันธนาการใด ๆ ในลักษณะที่ย่ำยีศักดิ์ศรีหรือก่อให้เกิดความเจ็บปวด (2) การใช้เครื่องพันธนาการอื่นอาจกระทำได้หากเป็นไปตามกฎหมาย และในเหตุการณ์ดังต่อไปนี้:

(ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง แต่จะต้องถอดออกเมื่อผู้ต้องขังปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร

(ข) โดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ เมื่อไม่อาจใช้วิธีอื่นในอันที่จะป้องกันมิให้ผู้ต้องขังทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่น หรือทำลายทรัพย์สิน ในกรณีนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องแจ้งเตือนแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ให้เตรียมความพร้อมในทันที และรายงานผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไปทราบ”

136 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงรายงานว่า ผู้ต้องขังใหม่ รวมถึงผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และนักโทษที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดใน “คดีร้ายแรง” เช่น ฆาตกรรม หรือครอบครองยาเสพติดผิดกฎหมายมากกว่า 100 กรัม จะต้องสวมโซ่ตรวนที่ข้อเท้าหนัก 3-5 กิโลกรัม เป็นเวลาอย่างน้อยหนึ่งเดือน ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่เรือนจำ¹³⁷ อดีตผู้ต้องขังคนเดียวกันซึ่งต้องสวมตรวนข้อเท้านานถึงสามเดือน บรรยายว่าตรวนเหล่านั้น “เก่าและเป็นสนิม” ทำให้ผู้ต้องขังต้องดูแลบริเวณผิวหนังที่สัมผัสกับตรวนเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันการระคายเคืองหรือบาดแผล¹³⁸ เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ได้แจ้งเหตุผลที่ต้องใช้เครื่องพันธนาการเป็นเวลานานแก่เขา “ผมต้องใส่ตรวนอยู่นานหลายเดือน” เขากล่าว¹³⁹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกเล่าว่า ผู้ต้องขังบางรายที่เดินทางกลับจากศาลมายังเรือนจำถูกล่ามโซ่ที่ถูก “เชื่อม” ติดกับข้อมือ และบางรายต้องอาบน้ำทั้งที่ยังสวมโซ่อยู่¹⁴⁰ อดีตผู้ต้องขังคนเดียวกันยังเห็นกลุ่มผู้ต้องขังที่ถูกล่าม “โซ่” ขณะถูกตรวจค้นร่างกายโดยถอดเสื้อผ้า และเรียกกระบวนการนี้ว่าเป็นการ “ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีลักษณะเป็นการคุกคาม”¹⁴¹

ผู้ต้องขังบางรายที่เดินทางกลับจากศาลมายังเรือนจำถูกล่ามโซ่ที่ถูก “เชื่อม” ติดกับข้อมือ และบางรายต้องอาบน้ำทั้งที่ยังสวมโซ่อยู่ ©FIDH

นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงและทัณฑสถานหญิงกลางรายงานว่า ผู้ต้องขังที่มีอาการป่วยทางจิตบางรายในเรือนจำดังกล่าวถูกล่ามโซ่ไว้กับเสาในอาคารเรือนจำตลอดทั้งวัน¹⁴² อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงยังจำได้ว่าเคยเห็นผู้ต้องขังที่มีอาการป่วยทางจิตรายหนึ่งถูกใส่ตรวนข้อเท้า ซึ่งทำให้เขาเจ็บปวดอย่างรุนแรง¹⁴³

จากคำบอกเล่าของจากผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ การลงโทษรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ การระงับสิทธิได้รับเยี่ยมและระงับการติดต่อสื่อสารทางจดหมาย การลดระดับ “ชั้น” ผู้ต้องขัง¹⁴⁴ การขุดลอกท่อระบายน้ำ การฝึกร่างกายอย่างหนัก และการนั่งหรือยืนตากแดดเป็นเวลานาน

137 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

138 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

139 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

140 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 17 ตุลาคม 2568

141 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 17 ตุลาคม 2568

142 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

143 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

144 ระบบราชทัณฑ์ไทยแบ่งผู้ต้องขังออกเป็น 6 ระดับตามความประพฤติ ได้แก่ 1) ชั้นเยี่ยม; 2) ชั้นดีมาก 3) ชั้นดี 4) ชั้นกลาง 5) ชั้นเลว; 6) ชั้นเลวมาก

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำพิเศษพัทลุงรายงานว่า ผู้ต้องขังที่สิ้นสุดการแยกขังเพื่อลงโทษทางวินัยจะต้องเข้ารับการฝึกการบริหาร ซึ่งรวมถึงการวิ่งรอบสนามเรือนจำหรือการกลิ้งตัวกับพื้นโดยไม่สวมเสื้อ และในบางกรณีต้องสวมตรวนข้อเท้าขณะฝึกด้วย¹⁴⁵ มาตรการเหล่านี้บางครั้งส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บ ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุงเล่าว่า ผู้ต้องขังหลายคนเป็นแผลไหม้แดดรุนแรงที่ไหล่และหน้าอกหลังจากถูกบังคับให้ออกกำลังกายกลางแจ้ง¹⁴⁶

ในเรือนจำหลายแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังถูกตรวจค้นร่างกายในลักษณะที่ล่วงล้ำและทำให้อับอาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาความปลอดภัยทั่วไป รวมถึงเมื่อแรกเข้าเรือนจำ ระหว่างการนำตัวไปเข้าศาลหรือการคุมตรวจค้นห้องขัง แนวปฏิบัติดังกล่าวซึ่งรวมถึงการให้ผู้ต้องขังถอดเสื้อผ้าและตรวจดูร่างกายที่เปลือยเปล่าในพื้นที่เปิดโล่งต่อหน้าผู้ต้องขังคนอื่นๆ เป็นการไม่เคารพต่อความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของผู้ต้องขัง¹⁴⁷

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางพัทลุงระบุว่า ผู้ต้องขังถูกตรวจค้นร่างกายแบบเปลือยผ้า ซึ่งเป็นการตรวจค้นทั่วทั้งร่างกาย มีการให้กัมไค้ตัวไปข้างหน้า และบังคับให้ลุกนั่งยอง โดยดำเนินการในพื้นที่เปิดโล่งทุกครั้งที่มีผู้ต้องขังออกจากเรือนจำเพื่อไปเข้าศาลและเมื่อเดินทางกลับมายังเรือนจำ¹⁴⁸ อดีตผู้ต้องขังหญิงที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า ผู้ต้องขังใหม่ถูกบังคับให้เปลือยกายทั้งหมดและอาบน้ำต่อหน้าผู้ต้องขังคนอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ช่วยเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำ¹⁴⁹

อย่างไรก็ตาม ในเรือนจำบางแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ได้มีการปรับเปลี่ยนระเบียบการตรวจค้นบางประการสำหรับผู้ต้องขังหญิงและหญิงข้ามเพศ

ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า หญิงข้ามเพศได้รับการยกเว้นจากการตรวจร่างกายแบบที่ต้องถอดเสื้อผ้า ซึ่งเป็นมาตรการบังคับส่วนหนึ่งของการตรวจสอบความปลอดภัยเมื่อมีการเคลื่อนย้ายระหว่างแดนภายในเรือนจำ¹⁵⁰ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพสังเกตว่า หญิงข้ามเพศและเกย์ไม่จำเป็นต้องถอดเสื้อระหว่างกระบวนการตรวจสอบความปลอดภัยทั่วไปหรือการตรวจค้นห้องขัง ต่างจากผู้ต้องขังชายคนอื่นๆ¹⁵¹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่า ผู้ต้องขังหญิงได้รับอนุญาตให้นุ่งผ้าขนหนูระหว่างการตรวจค้นร่างกาย แม้ว่าการตรวจค้นนั้นจะกระทำในพื้นที่กลางแจ้งและต่อหน้าผู้ต้องขังคนอื่นๆ ก็ตาม¹⁵²

9.3. การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมและเลือกปฏิบัติ

อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนและผู้ต้องขังรายหนึ่งรายงานว่า ผู้ต้องขังที่ร่ำรวยและชาวต่างชาติได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ รวมถึงได้รับการลงโทษเพียงเล็กน้อยหรือไม่ถูกลงโทษเลยหลังจากกระทำความผิดวินัย ผู้ต้องขังต้องเผชิญกับแนวปฏิบัติที่เลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของชาติพันธุ์และสัญชาติของพวกเขา¹⁵³

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำพิเศษพัทลุงกล่าวว่า ผู้ต้องขังบางสัญชาติมักได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ และรับผลของการกระทำที่รุนแรงน้อยกว่าหรือไม่ต้องรับผลกระทบเลยหลังจากกระทำความผิดทางวินัย เนื่องจาก

145 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

146 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

147 ข้อ 52 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “(1) การค้นตัวที่ล่วงล้ำความเป็นส่วนตัว รวมทั้งการค้นแบบถอดเสื้อผ้าและการค้นตามขอกหลีบต่าง ๆ ของร่างกาย ให้กระทำได้เฉพาะกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งยวดเท่านั้น ผู้บริหารเรือนจำควรได้รับการสนับสนุนให้มีการคิดค้นและการใช้วิธีการที่เป็นทางเลือกอื่นอันเหมาะสมกว่าแทนที่จะใช้การค้นตัวที่ล่วงล้ำความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขัง ซึ่งหากจำเป็นก็ต้องกระทำในที่ลับ และให้ผู้ค้นเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งผ่านการอบรมและมีเพศเดียวกับผู้ต้องขังเท่านั้น (2) การค้นตามขอกหลีบต่างๆ ของร่างกายให้กระทำได้เฉพาะโดยบุคลากรทางการแพทย์มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้น ไม่ใช่ผู้รับผิดชอบการพยาบาลเบื้องต้น หรือโดยอย่างน้อยต้องเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งผ่านการอบรมอย่างเหมาะสมจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ให้เข้าใจถึงมาตรฐานด้านอนามัยสุขภาพและความปลอดภัย”

148 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

149 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

150 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

151 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

152 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

153 ข้อ 2.1 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ข้อกำหนดนี้พึงใช้ได้ทั่วไปโดยปราศจากความลำเอียง จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยเหตุของความแตกต่างในด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด สัญชาติ หรือฐานะทางสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใดของผู้ต้องขัง ทั้งต้องให้ความเคารพต่อความเชื่อทางศาสนาและศาสนกิจของผู้ต้องขังอีกด้วย”

เจ้าหน้าที่ “ต้องการหลีกเลี่ยง ความยุ่งยากกับสถานทูต”¹⁵⁴ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมเชื่อว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพันธนาการและการแยกขังเพื่อลงโทษผู้ต้องขังชาวต่างชาติที่กระทำผิด ในขณะที่หากเป็นผู้ต้องขังชาวไทยกระทำผิดลักษณะเดียวกันจะต้องถูกลงโทษโดยวิธีการดังกล่าว¹⁵⁵ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพรายเดียวกันยังตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ต้องขังชาวจีนจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่เรือนจำเพื่อให้ได้สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสิทธิพิเศษอื่นๆ รวมถึงห้องพิเศษในอาคารเรือนจำที่สามารถเข้าถึงสมาร์ททีวี เครื่องปรับอากาศ และอินเทอร์เน็ตในเวลากลางวัน¹⁵⁶

คำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ สอดคล้องกับรายงานการร้องเรียนที่นำไปสู่การสอบสวนเรื่องการปฏิบัติเป็นพิเศษต่อผู้ต้องขังชาวจีนในเรือนจำดังกล่าว ในเดือนพฤศจิกายน 2568 มีรายงานว่าผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อทางการ โดยกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำระดับสูงได้ให้สิทธิพิเศษและการปฏิบัติเป็นพิเศษแก่ผู้ต้องขังชาวจีนบางราย ในสถานคุมขัง รวมถึงการเข้าถึงเครื่องใช้ไฟฟ้า ห้องส่วนตัว และการอนุญาตโดยมิชอบให้ผู้หญิงเข้าเยี่ยมเพื่อมีเพศสัมพันธ์¹⁵⁷ ในเดือนเดียวกัน กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ของกระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาดังกล่าว¹⁵⁸ การสอบสวนเสร็จสิ้นในเดือนธันวาคม 2568 พบหลักฐานของสิ่งของต้องห้าม การให้บริการทางเพศ และการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตรูปแบบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่เรือนจำหลายราย¹⁵⁹ ส่งผลให้คดีนี้ถูกส่งต่อไปยังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อดำเนินการต่อไป และข้าราชการระดับสูง 3 รายพร้อมเจ้าหน้าที่เรือนจำ 3 รายที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ ถูกสั่งพักราชการระหว่างรอการพิจารณาทางวินัย¹⁶⁰

ผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งรายงานว่า พบเห็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายอื่นอันเนื่องมาจากชาติพันธุ์ของพวกเขา ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่กล่าวว่า ผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มักถูกลงโทษรุนแรงกว่าผู้ต้องขังรายอื่นจากการละเมิดกฎระเบียบของเรือนจำในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน¹⁶¹

9.4. สภาพสุขภาพที่ไม่เพียงพอ

การสุขภาพที่ไม่เพียงพอ รวมถึงการขาดแคลนน้ำและการจัดหาผลิตภัณฑ์สุขอนามัยขั้นพื้นฐานที่ไม่สม่ำเสมอ บั่นทอนความสามารถของผู้ต้องขังในการรักษาสุขอนามัยส่วนบุคคล

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนร้องเรียนเกี่ยวกับจำนวนห้องน้ำที่ไม่เพียงพอในห้องขังต่อความต้องการของผู้ต้องขัง¹⁶² ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า มีห้องน้ำเพียงห้องเดียวในห้องขังที่มีผู้ต้องขังถึง 35 คน¹⁶³ ตามคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรัง เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช และเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ห้องขังที่รองรับผู้ต้องขังประมาณ 50 คนมีห้องน้ำเพียงห้องเดียว ซึ่งถือว่าไม่เพียงพออย่างร้ายแรงและส่งผลให้ต้องต่อแถวรอคิวยาวนาน¹⁶⁴

ในเรือนจำส่วนใหญ่ที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง มีการจ่ายน้ำประปาในห้องขังเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ตั้งแต่ 1 ถึง 4 ชั่วโมงต่อวัน ทำให้ผู้ต้องขังมีเพียงน้ำปริมาณจำกัดที่รองเก็บไว้ในอ่างหรือถังน้ำสำหรับใช้ชำระล้างหรือราดโกสัว

154 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

155 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

156 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

157 Bangkok Post, Corrections Department transfers Chinese inmates after luxury items found in Bangkok prison, 21 พฤศจิกายน 2568

158 Bangkok Post, DSI launches ‘VIP inmate’ probe, 24 พฤศจิกายน 2568

159 Bangkok Post, 20 Bangkok prison officials linked to Chinese VIP inmates scandal, 22 November 202; Bangkok Post, DSI wraps up probe into prison scandal, 17 ธันวาคม 2568

160 Bangkok Post, DSI wraps up probe into prison scandal, 17 ธันวาคม 2568

161 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

162 ข้อ 15 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “มีเครื่องสุขภัณฑ์เพียงพอแก่ความจำเป็นกับผู้ต้องขังทุกคน ทั้งต้องสะอาดและเหมาะสม ไม่ประเจิดประเจ้อ”

163 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

164 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า มีการจ่ายน้ำประปาในห้องขังเพียงหนึ่งชั่วโมง ระหว่างเวลา 05.00 น. ถึง 06.00 น.¹⁶⁵ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชรายงานว่า มีการจ่ายน้ำประปาตั้งแต่เวลา 17.00 น. ถึง 20.00 น.¹⁶⁶ ผู้ต้องขังในเรือนจำเหล่านี้บางครั้งต้องรดโกสั่วด้วยน้ำดื่มจากขวดส่วนตัวเมื่อไม่มีน้ำประปาใช้¹⁶⁷ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า ผู้ต้องขังไม่มีน้ำประปาใช้ในห้องขังหลังจากมีการตัดน้ำประปาวันในเวลา 15.00 น. และจะสามารถเปิดใช้น้ำได้อีกครั้งหลังเวลา 04.00 น. ของวันถัดไป¹⁶⁸ ส่งผลให้ผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าวมีน้ำไม่เพียงพอสำหรับใช้ในช่วงกลางคืน¹⁶⁹ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพเล่าว่าน้ำประปามีให้ใช้เฉพาะช่วงเวลา 17.00 น. ถึง 21.30 น. เท่านั้น¹⁷⁰ ส่วนผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมระบุว่า ผู้ต้องขังในบางห้องขังมีน้ำใช้น้อยกว่าห้องอื่นๆ เนื่องจากห้องขังตั้งอยู่ไกลจากปั๊มน้ำ¹⁷¹

นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพยังรายงานว่า ห้องน้ำในพื้นที่ส่วนกลางมักขาดแคลนน้ำ ทำให้ผู้ต้องขังต้องทนกับสิ่งปฏิกูลที่ไม่ได้ชำระล้างและสภาพสุขอนามัยที่เลวร้าย¹⁷²

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางและเรือนจำจังหวัดตรังให้สัมภาษณ์ว่า ห้องน้ำในห้องขังมักอุดตัน ผู้ต้องขังต้องซ่อมแซมกันเอง¹⁷³ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกบรรยายว่าห้องน้ำเพียงห้องเดียวที่มีอยู่ในห้องขังนั้น “น้ำสะอาดสะอาดเย็น” และไม่มีความเป็นส่วนตัว¹⁷⁴

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังทั้งหมด การเข้าถึงผลิตภัณฑ์สุขอนามัยขั้นพื้นฐาน เช่น สบู่ แชมพู แปรงสีฟัน และยาสีฟัน นั้นไม่สม่ำเสมอและไม่เพียงพอ

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่รายงานว่า มีการแจกของใช้เพื่อสุขอนามัยฟรีไม่บ่อยนัก โดยมีตั้งแต่หนึ่งครั้งในทุกๆ สองเดือน ไปจนถึงสองถึงสามครั้งต่อปี

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ที่เรือนจำจังหวัดตรังและเรือนจำพิเศษพายัพกล่าวว่า ผู้ต้องขังจะได้รับแจกของใช้เพื่อสุขอนามัยประมาณปีละสองถึงสามครั้ง¹⁷⁵ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางบรรยายว่า การจัดหาของใช้เพื่อสุขอนามัยในเรือนจำนั้น “พึ่งพาไม่ได้” ส่งผลให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจากร้านค้าของเรือนจำ¹⁷⁶ ในเรือนจำส่วนใหญ่ที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ถูกคุมขัง ผู้ต้องขังยากไร้หรือผู้ที่ไม่มีญาติสามารถยื่นขอรับของใช้เพื่อสุขอนามัยฟรีหรือเสนอให้บริการแก่ผู้ต้องขังคนอื่น เช่น ชักเสื้อผ้าและผ้าห่ม เพื่อแลกกับผลิตภัณฑ์เหล่านั้น ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมกล่าวว่า ผู้ต้องขังที่ไม่มีเงินในบัญชีธนาคารจะได้รับของใช้เพื่อสุขอนามัยฟรีทุกสองเดือน¹⁷⁷

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังบางส่วนที่ให้สัมภาษณ์แสดงความกังวลเกี่ยวกับการจัดหาเครื่องแบบนักโทษที่สะอาดและเพียงพอ และข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่สำหรับผู้ต้องขังในการตากเครื่องแบบและชุดชั้นในให้แห้งอย่างเหมาะสม

165 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

166 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

167 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

168 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

169 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

170 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

171 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

172 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

173 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

174 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

175 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพายัพ, 1 ธันวาคม 2568

176 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

177 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

ตามคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ และผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่และเรือนจำพิเศษกรุงเทพ จำนวนชุดเครื่องแบบที่จัดสรรให้แก่ผู้ต้องขังนั้นไม่เพียงพอ ทำให้ผู้ต้องขังต้องซื้อเพิ่มจากร้านค้าของเรือนจำ หรือใช้ชุดที่ผู้ต้องขังซึ่งได้รับการปล่อยตัวแล้วทิ้งไว้¹⁷⁸ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางรายงานฯ ชุดเครื่องแบบสองชุดที่เรือนจำจัดให้นั้นบางครั้งก็ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน (ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม) เพราะผู้ต้องขังต้องใช้เวลาในการตากชุดให้แห้ง¹⁷⁹

นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีระบุว่า พื้นที่สำหรับให้ผู้ต้องขังตากชุดเครื่องแบบกลางแจ้งแดนนั้นไม่เพียงพอ¹⁸⁰ ส่งผลให้ผู้ต้องขังต้องสวมใส่ชุดที่ยังอับชื้น ซึ่งทำให้หลายคนเป็นโรคผิวหนัง¹⁸¹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวเสริมว่า ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ตากชุดเครื่องแบบหรือกางเกงในที่ซักแล้วกลางแจ้งได้เฉพาะช่วงเช้าจนถึงเวลา 14.00 น. เท่านั้น ซึ่งมักทำให้ผู้ต้องขังต้องเก็บผ้าที่ที่ยังไม่แห้งสนิท¹⁸²

ผู้ต้องขังหญิงและอดีตผู้ต้องขังหญิงที่ให้สัมภาษณ์แสดงความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพและปริมาณของชุดชั้นในที่เรือนจำจัดหาให้ซึ่งไม่เพียงพอ โดยจำนวนที่ได้รับมีตั้งแต่เสื้อชั้นในและกางเกงในอย่างละหนึ่งตัวถึง เสื้อชั้นในและกางเกงในอย่างละสองตัว

อดีตผู้ต้องขังหญิงที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับเสื้อชั้นในสองตัวและกางเกงในสองตัวเมื่อแรกเข้าเรือนจำ กล่าวว่าบางครั้งพวกเธอต้องซักชุดชั้นในและนำมาสวมใส่ที่ที่ยังไม่แห้งสนิท โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน¹⁸³ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังและทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า พวกเธอได้รับเสื้อชั้นในหนึ่งตัวและกางเกงในหนึ่งตัวเมื่อแรกเข้า¹⁸⁴ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีระบุว่า ทางเรือนจำจะแจกเสื้อชั้นในและกางเกงในเพิ่มเติมให้อีกหนึ่งชุดหลังจากนั้นหกเดือน¹⁸⁵

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังชายและอดีตผู้ต้องขังชายระบุว่า เรือนจำจัดหากางเกงชั้นในให้ตั้งแต่หนึ่งถึงสี่ตัว ในขณะที่ผู้ต้องขังบางคนรายงานว่าไม่ได้รับเลย อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ความเห็นว่ากางเกงชั้นในที่เรือนจำจัดหาให้นั้นมีขนาดที่ไม่พอดี ขณะที่ผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์อีกรายในเรือนจำเดียวกันกล่าวว่าเขาไม่เคยได้รับกางเกงชั้นในฟรีเลย¹⁸⁶ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังและเรือนจำจังหวัดพิษณุโลกก็ไม่ได้รับกางเกงชั้นในจากทางเรือนจำเช่นกัน¹⁸⁷

ในเรือนจำส่วนใหญ่ที่อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ข้อจำกัดด้านปริมาณน้ำและเวลาที่จัดสรรให้อาบน้ำส่งผลเสียต่อสุขอนามัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง¹⁸⁸

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังจะอาบน้ำรวมกันวันละสองครั้งในพื้นที่อาบน้ำส่วนกลาง จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้อาบน้ำภายในเวลาที่จำกัด ตั้งแต่ 2 ถึง 10 นาที

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานฯ เวลาในการอาบน้ำนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละแดน โดยมีตั้งแต่ 5 ถึง 10 นาทีต่อครั้ง¹⁸⁹

178 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

179 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

180 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

181 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

182 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

183 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

184 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

185 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

186 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

187 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

188 ข้อ 16 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ที่อาบน้ำและฝักบัวต้องติดตั้งให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังทุกคนที่จะอาบน้ำโดยมีอุณหภูมิที่เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ และให้สามารถอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดได้บ่อยตามความจำเป็นตามฤดูกาลและตามสภาพของแต่ละภูมิภาค โดยอย่างน้อยควรให้ผู้ต้องขังได้อาบน้ำสัปดาห์ละครั้งหากอยู่ในภูมิภาคเขตอบอุ่น”

189 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

อดีตผู้ต้องขัง ที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชบรรยายว่า เวลาอาบน้ำนั้น “สั้นมาก” เพียงแค่ 2 ถึง 3 นาที โดยจะมีการให้สัญญาณด้วยนกหวีด¹⁹⁰ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีรายงานว่าผู้ต้องขังมีเวลาอาบน้ำไม่เกิน 2 นาที¹⁹¹ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่าพวกเธอได้รับอนุญาตให้ใช้น้ำอาบประมาณ 10 ชัน¹⁹² อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่าผู้ต้องขังสูงอายุได้รับอนุญาตให้อาบน้ำก่อนโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องปริมาณน้ำ¹⁹³

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช เรือนจำพิเศษพิทยา และทัณฑสถานหญิงกลาง รายงานว่า การขาดแคลนน้ำชั่วคราวและแรงดันน้ำที่ไม่สม่ำเสมอ ทำให้พวกเขาไม่สามารถทำความสะอาดร่างกายได้อย่างเหมาะสม¹⁹⁴

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพิทยาและเรือนจำจังหวัดพิษณุโลกรายงานว่าน้ำที่ใช้อาบนั้นไม่สะอาด¹⁹⁵

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังหญิงและอดีตผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ ผู้ต้องขังหญิงเผชิญกับความท้าทายอย่างมากในการรักษาสุขอนามัยในช่วงมีประจำเดือน¹⁹⁶

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีรายงานว่า เป็นเรื่องปกติที่จะ “เหยียบน้ำประจำเดือนของคนอื่นเวลาอาบน้ำเป็นประจำ”¹⁹⁷ นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังคนอื่นๆ ยังเล่าถึงเหตุการณ์ที่ผู้ต้องขังรายหนึ่งถูกสั่งให้ถอดกางเกงลงเพื่อพิสูจน์ว่าเธอกำลังมีประจำเดือนจริงๆ เมื่อเธอขออนุญาตเจ้าหน้าที่เรือนจำเข้าห้องน้ำเพื่อเปลี่ยนผ้าอนามัย¹⁹⁸

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรียังระบุเพิ่มเติมว่า ผู้ต้องขังไม่สามารถเข้าใช้ห้องน้ำได้อย่างอิสระระหว่างเวลา 07.30 น. ถึง 14.45 น. หรือในช่วงที่มีองค์กรภายนอกมาเยี่ยมเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ¹⁹⁹ การใช้ห้องน้ำนอกเวลาที่กำหนดมักส่งผลให้ถูกลงโทษ²⁰⁰

ในเรือนจำหญิงและแดนหญิงทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังหญิงจะได้รับผลิตภัณฑ์อนามัยสำหรับประจำเดือน อย่างไรก็ตาม จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังหญิงและอดีตผู้ต้องขังหญิงที่ให้สัมภาษณ์ ปริมาณที่จัดหาให้นั้นไม่เพียงพอ โดยมีตั้งแต่ 12 ชิ้นต่อเดือน ไปจนถึง 6 ชิ้นทุก ๆ 6 เดือน

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่า ผู้ต้องขังได้รับผ้าอนามัย 3 ถึง 5 ชิ้นต่อเดือน และต้องซื้อเพิ่มเอง²⁰¹ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่าเรือนจำแจกผ้าอนามัยประมาณ 12 ชิ้นทุกเดือน และมีการจัดหาให้เพิ่มเติมหากมีการร้องขอ²⁰² อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชรายงานว่า มีการแจกผ้าอนามัยเป็นครั้งคราวเท่านั้น ทำให้ผู้ต้องขังต้องขอจาก

190 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

191 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

192 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

193 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

194 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

195 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

196 ข้อ 5 ของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและมาตรการที่มีไปการคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ระบุว่า “สถานที่คุมขังสำหรับผู้ต้องขังหญิงควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกและของใช้จำเป็นต่อสุขอนามัยของผู้หญิง รวมถึงการจัดหาผ้าอนามัยโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ และการจัดให้มีน้ำอย่างเพียงพอสำหรับการดูแลสุขอนามัยส่วนตัวของผู้ต้องขังหญิงและเด็กติดผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิงที่ทำหน้าที่ปรุงอาหาร ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ อยู่ในระหว่างให้นมบุตร หรือมีประจำเดือน”

197 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

198 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

199 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

200 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

201 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

202 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

เจ้าหน้าที่โดยตรงหรือซื้อเพิ่มเองจากร้านค้าของเรือนจำ²⁰³ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า ผู้ต้องขังได้รับผ้าอนามัย 6 ถึง 12 ชิ้น ทุก ๆ 6 เดือน²⁰⁴

9.5. คุณภาพอาหารและน้ำย่ำแย่

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ได้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้องเรียนว่า อาหารในเรือนจำมีปริมาณที่ไม่เหมาะสม คุณภาพต่ำ และคุณค่าทางโภชนาการไม่เพียงพอ²⁰⁵

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังจะได้รับอาหารวันละสามมื้อ ยกเว้นที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีซึ่งผู้ต้องขังได้รับอาหารเพียงวันละสองมื้อ คือในเวลา 11.30 น. และ 14.30 น.²⁰⁶ ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายรายแสดงความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพและปริมาณอาหารที่ย่ำแย่ โดยระบุถึงปัญหาต่าง ๆ เช่น ปริมาณเนื้อสัตว์ไม่เพียงพอ วัตถุดิบคุณภาพต่ำ และรสชาติจืดชืด

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครบรรยายว่า อาหารที่จัดเตรียมไว้ในเรือนจำนั้น “จืด” ดังนั้นผู้ต้องขังจึงมักจะใส่ผงปรุงรสบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปเพื่อเพิ่มรสชาติ²⁰⁷ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยา ทัณฑสถานหญิงธนบุรี และทัณฑสถานหญิงกลาง กล่าวว่าปริมาณโปรตีนที่เรือนจำจัดให้นั้นไม่เคยเพียงพอ²⁰⁸ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาบอกว่า เนื้อไก่ในมื้ออาหารของเรือนจำนั้น “เป็นกระดูกประมาณ 90% และกินไม่ได้”²⁰⁹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ เรือนจำพิเศษพัทยา และเรือนจำจังหวัดพิษณุโลกบรรยายว่าข้าวนั้น “แข็ง” “เก่า” และ “หุงไม่สุก”²¹⁰

อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วน รวมถึงผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังและเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช พบว่าอาหารที่จัดเตรียมไว้ในเรือนจำมีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม รวมทั้งมีเนื้อสัตว์ในปริมาณที่สมเหตุสมผล²¹¹ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางอธิบายว่าเมนูอาหารจะมีการเปลี่ยนแปลงทุกสัปดาห์เพื่อให้มีความหลากหลาย²¹² นอกจากนี้ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพรายหนึ่งให้ความเห็นว่า: “อาหาร [ที่จัดเตรียมไว้ในเรือนจำ] เมื่อก่อนแย่มาก แต่ตอนนี้ก็ถือว่าโอเคขึ้น”²¹³

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยารายงานว่า ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้รับประทานอาหารเพียงประมาณ 10 นาที ซึ่งไม่เพียงพอ²¹⁴ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกระบุว่า เขาไม่ได้รับอุปกรณ์สำหรับรับประทานอาหารขณะอยู่ในช่วงกักตัว ทำให้เขาต้องกินข้าวและแกงด้วยมือเปล่า²¹⁵

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนหยิบยกประเด็นเรื่องการแจกจ่ายอาหารที่ไม่เป็นธรรมและไม่สม่ำเสมอ ซึ่งส่งผลให้ผู้ต้องขังบางรายได้รับอาหารในปริมาณที่ไม่เพียงพอ

203 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

204 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

205 ข้อ 22 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้รับอาหารที่จัดให้เป็นเวลาโดยเรือนจำ อันมีประโยชน์และเพียงพอต่อสุขภาพและความแข็งแรงทั้งร่างกาย โดยต้องจัดปรุงอย่างสะอาด และจัดให้อย่างเป็นระเบียบ 2. น้ำต้องจัดไว้เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ดื่มเมื่อต้องการ”

206 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

207 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

208 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

209 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

210 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

211 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

212 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

213 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

214 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

215 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า ผู้ต้องขังที่ช่วยงานเจ้าหน้าที่เรือนจำจะได้รับอาหารปริมาณมากกว่า²¹⁶ ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ผู้ต้องขังบางรายที่จ่ายสินบนให้แก่ผู้ต้องขังที่ทำงานในโรงครัวจะได้รับเนื้อสัตว์ที่มากขึ้นในแต่ละมื้อ²¹⁷ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรี เรือนจำพิเศษพัทยา และเรือนจำกลางนครศรีธรรมราชกล่าวว่า ผู้ต้องขังที่ทำงานในโรงครัวซึ่งมีหน้าที่ตักอาหารให้แก่ผู้ต้องขังรายอื่น มักจะแบ่งส่วนอาหารไม่เท่ากันเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องขังบางคน²¹⁸ จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาและเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการแจกจ่ายอาหารไม่เท่ากันโดยเปลี่ยนตัวผู้ต้องขังที่ทำงานในโรงครัว แต่ปัญหาดังกล่าวยังคงไม่ได้รับการแก้ไข²¹⁹

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ทุกคน มีอาหารหลากหลายประเภทและน้ำดื่มบรรจุขวดวางจำหน่ายให้ผู้ต้องขังซื้อได้ที่ร้านค้าของเรือนจำ อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาและทัณฑสถานหญิงกลางระบุว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ในเรือนจำเหล่านี้ต้องพึ่งพาอาหารที่เรือนจำจัดให้เพียงอย่างเดียวเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการเงิน²²⁰ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางยังตั้งข้อสังเกตด้วยว่า เมนูอาหารที่จำหน่ายในร้านค้าของเรือนจำมีราคาสูงกว่าอาหารที่ขายภายนอกเรือนจำโดยมีราคาประมาณจานละ 60-70 บาท (1.90-2.20 ดอลลาร์สหรัฐ)²²¹

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ถูกคุมขัง มีบริการน้ำกรองสำหรับดื่มจากก๊อกน้ำ รวมถึงก๊อกน้ำที่ตั้งอยู่ในห้องขัง อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนแสดงความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพของน้ำดื่ม

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยารายงานว่า น้ำดื่มที่นั่นไม่สะอาดเนื่องจากท่อและไส้กรองในถังเก็บน้ำสกปรกอย่างเห็นได้ชัด²²² ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมให้ความเห็นว่า น้ำดื่มที่เรือนจำจัดหาให้นั้นมีกลิ่นคลอรีนรุนแรง²²³

ผู้ตรวจการแผ่นดินแสดงความกังวลต่อความปลอดภัยของอาหารและน้ำในเรือนจำ

รายงานของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งถูกนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในเดือนกันยายน 2568 เผยให้เห็นว่า การจัดหาอาหารและน้ำ รวมถึงสภาพสุขาภิบาลในเรือนจำ ยังคงไม่ได้มาตรฐานสากล²²⁴

ข้อค้นพบดังกล่าว ซึ่งเป็นผลจากการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมเรือนจำจำนวนหนึ่งของผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้เน้นย้ำว่า งบประมาณด้านอาหารที่ไม่เพียงพอ ประกอบกับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการตรวจสอบอาหารที่ขาดประสิทธิภาพเนื่องจากขาดความเชี่ยวชาญ ส่งผลให้มีการจัดเตรียมมื้ออาหารที่ไม่ปลอดภัยและขาดคุณค่าทางโภชนาการในเรือนจำ นอกจากนี้ เรือนจำหลายแห่งยังขาดความสามารถในการจัดหาที่สะอาดให้แก่ผู้ต้องขังเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ

รายงานดังกล่าวเสนอแนะให้หน่วยงานราชทัณฑ์เสริมสร้างการตรวจสอบภายในด้านกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการตรวจสอบ โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมขององค์กรภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น การคุ้มครองผู้บริโภค หรือด้านสุขภาพและสุขาภิบาล เพื่อประกันว่าการบริหารจัดการเป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยและคุณภาพอาหาร นอกจากนี้ ยังเสนอแนะให้เรือนจำปรับปรุงระบบการจัดเก็บน้ำและระบบกรองน้ำ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงน้ำที่สะอาดและเพียงพอ

ทั้งนี้ ไม่มีการเผยแพร่รายงานผลการตรวจสอบดังกล่าวต่อสาธารณะ

216 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

217 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ, 18 พฤศจิกายน 2568

218 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

219 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

220 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

221 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

222 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

223 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

224 ผู้ตรวจการแผ่นดิน, หนังสือเลขที่ ผผ 1301/341 เรื่องรายงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรีกรณีที่หน่วยงานของรัฐยังมีได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 30 กันยายน 2568, https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2568/P_414660_4.pdf

9.6. บริการดูแลสุขภาพไม่เพียงพอ

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่รายงานว่า เรือนจำล้มเหลวในการจัดบริการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพใจที่มีประสิทธิภาพและทันทั่วทั้ง²²⁵

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง แพทย์จากโรงพยาบาลภายนอกจะเข้ามาให้บริการที่เรือนจำตามตารางเวลาที่กำหนด และผู้ต้องขังที่ต้องการเข้าพบแพทย์เพื่อรับคำปรึกษาหรือการรักษาจะต้องนัดหมายล่วงหน้าโดยยื่นแสดงความประสงค์เป็นลายลักษณ์อักษร ยกเว้นในกรณีฉุกเฉิน

ความถี่และระยะเวลาในการรพบแพทย์และการส่งจ่ายยาจะแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละเรือนจำ จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ ความถี่ที่แพทย์จะเข้ามายังสถานพยาบาลของเรือนจำมีตั้งแต่สัปดาห์ละครั้งไปจนถึงทุกวัน

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่าแพทย์เข้ามาที่เรือนจำทุกวัน²²⁶ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่าแพทย์จะเข้ามาที่เรือนจำสัปดาห์ละสามวัน คือวันจันทร์ พุธ และศุกร์²²⁷ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและเรือนจำกลางเชียงใหม่ และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชรายงานว่า แพทย์จะเข้ามาที่สถานพยาบาลของเรือนจำสัปดาห์ละครั้ง²²⁸ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาสังเกตว่า ตารางกำหนดการเข้าตรวจของแพทย์ในเรือนจำมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และเขาสามารถพบแพทย์ได้ก็ต่อเมื่อหลังจากที่สถานทูตของเขาได้ยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรต่อเรือนจำในนามของเขาแล้วเท่านั้น²²⁹

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ ระยะเวลาในการรอรับการรักษาร้อยยาจากแพทย์มีตั้งแต่หนึ่งชั่วโมงไปจนถึงเกือบหนึ่งสัปดาห์ ขึ้นอยู่กับความถี่ในการเข้าตรวจของแพทย์ ความรุนแรงของอาการเจ็บป่วย และข้อจำกัดเรื่องจำนวนผู้ต้องขังที่สามารถพบแพทย์ได้ในแต่ละวัน

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยารายงานว่า การรักษาพยาบาลมีความล่าช้าเนื่องจากแพทย์เข้ามาตรวจไม่บ่อย และยาที่แพทย์สั่งจ่ายมักต้องใช้เวลาหลายวันถึงหนึ่งสัปดาห์กว่าจะส่งมาถึง²³⁰ อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันกล่าวว่า แพทย์ส่วนใหญ่จะให้บริการดูแลรักษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำผ่านระบบวิดีโอสื่อสารทางไกล ยกเว้นในกรณีฉุกเฉิน²³¹ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่าเธอต้องรอประมาณหนึ่งสัปดาห์หลังจากนัดหมายเพื่อขอรับการรักษารอคิวหนึ่ง²³² เธอและเพื่อนผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งเดียวกันกล่าวว่า แพทย์เฉพาะทาง รวมถึงแพทย์โรคกระดูก และข้อ แพทย์โรคเลือด และสูตินรีแพทย์ จะให้บริการเฉพาะในวันที่กำหนดไว้ของสัปดาห์เท่านั้น²³³ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า ผู้ต้องขังที่จองคิวนัดหมายแพทย์มักจะต้องรอประมาณสองหรือสามวันจึงจะได้พบแพทย์ ซึ่งในช่วงเวลานั้นหลายคนก็หายจากอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยแล้ว²³⁴ ส่วนผู้ต้องขังที่เรือนจำแห่งเดียวกันระบุว่า

225 ข้อ 24 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. การให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่ผู้ต้องขังเป็นความรับผิดชอบของรัฐ โดยผู้ต้องขังควรได้รับการรักษาพยาบาลตามมาตรฐานเช่นเดียวกับที่รัฐจัดให้กับประชาชนอื่น และจะต้องสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นโดยไม่คิดมูลค่าและไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งสถานภาพด้านกฎหมายของตน 2. การจัดบริการรักษาพยาบาลควรอยู่ในลักษณะที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับงานด้านสาธารณสุขโดยทั่วไป และในลักษณะที่ประกันให้มีการรักษาและพยาบาลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการให้บริการด้านเอชไอวี วัณโรค และโรคติดต่ออื่นๆ รวมทั้งภาวะที่ต้องพึ่งพิงยาเสพติด”;
ข้อ 25 ระบุว่า “1. เรือนจำทุกแห่งพึงมีสถานบริการรักษาพยาบาล อันมีหน้าที่ประเมิน ส่งเสริม คุ้มครอง และ พัฒนาสุขภาพกายและจิตใจของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะการให้ความใส่ใจเป็นพิเศษต่อผู้ต้องขังที่ต้องการ การดูแลสุขภาพเป็นพิเศษ หรือมีปัญหาสุขภาพที่กระทบต่อการบำบัดฟื้นฟูของตน 2. บริการรักษาพยาบาลจะต้องมีคณะทำงานสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมอย่างเพียงพอสำหรับหน่วยบริการด้านการรักษาพยาบาลที่เป็นอิสระ และมีศักยภาพด้านการแพทย์อย่างเต็มที่ โดยควรมีความเชี่ยวชาญอย่างเพียงพอทั้งด้านจิตวิทยาและจิตเวช และต้องจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถเข้าถึงบริการด้านทันตกรรมที่มีคุณภาพด้วย”

226 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

227 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

228 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

229 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

230 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

231 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

232 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

233 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

234 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

ในแต่ละแดน จะมีผู้ต้องขังที่สามารถลงทะเบียนนัดหมายแพทย์ได้เพียงจำนวนจำกัดต่อวัน²³⁵

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า มีการเปิดให้จองคิวนัดหมายแพทย์สัปดาห์ละครั้ง และโดยปกติผู้ต้องขังจะได้พบแพทย์ในวันถัดไป²³⁶ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังกล่าวว่า ระยะเวลาการรอคอยหลังจากจองคิวแล้วนั้นไม่นาน โดยปกติจะอยู่ภายในหนึ่งถึงสองชั่วโมง²³⁷

ในเรือนจำบางแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังสามารถรับยาสามัญประจำบ้านพื้นฐานที่หาซื้อได้ตามร้านขายยา จากพยาบาลเรือนจำ เจ้าหน้าที่ หรือผู้ต้องขังที่ช่วยงานเจ้าหน้าที่เรือนจำ จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรี เรือนจำพิเศษกรุงเทพ และทัณฑสถานหญิงกลาง สถานพยาบาลสามารถจ่ายยาพื้นฐาน เช่น พาราเซตามอล และยาแก้แพ้ หรือให้บริการดูแลพื้นฐานสำหรับอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยได้²³⁸ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกับอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาเล่าว่า ผู้ต้องขังต้องกรอกแบบฟอร์มแม้กระทั่งเพื่อขอรับยาพื้นฐานอย่างพาราเซตามอล²³⁹ ข้อมูลจากผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ระบุว่า เฉพาะผู้ต้องขังที่มีอุณหภูมิร่างกายสูงกว่า 39 องศาเซลเซียสเท่านั้นที่จะได้รับยาพาราเซตามอลจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ²⁴⁰

ความยากลำบากในการเข้าถึงการรักษาและยา ส่งผลให้ผู้ต้องขังมักซื้อหรือแลกเปลี่ยนยาที่แพทย์สั่งจ่ายระหว่างกันเอง

ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมเล่าว่า เธอเคยซื้อยาพาราเซตามอลจากผู้ต้องขังรายอื่นเพื่อรักษาอาการปวดหัว เนื่องจากปริมาณที่เรือนจำจัดให้นั้นไม่เพียงพอ²⁴¹ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่เล่าว่า ผู้ต้องขังจะซื้อขายสามัญพื้นฐานจากผู้ต้องขังรายอื่นที่ช่วยงานเจ้าหน้าที่เรือนจำ หรือสะสมยาที่แพทย์สั่งไว้เพื่อนำมาขายในภายหลัง²⁴² ผู้ต้องขังรายเดียวกันระบุเพิ่มเติมว่า ยาพาราเซตามอลราคาเม็ดละ 7 บาท (ประมาณ 0.20 ดอลลาร์สหรัฐ) และยาปฏิชีวนะราคาเม็ดละ 10-20 บาท (ประมาณ 0.30-0.60 ดอลลาร์สหรัฐ)²⁴³ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยารายงานว่า โดยปกติผู้ต้องขังจะซื้อยาจากผู้ต้องขังรายอื่นที่สะสมยาไว้ แทนที่จะขอจากทางเรือนจำ เนื่องจาก “ง่ายและเร็วกว่า”²⁴⁴ อดีตผู้ต้องขังรายเดิมกล่าวเสริมว่า ยาพาราเซตามอลสองเม็ดสามารถนำไปแลกกับกาแฟสำเร็จรูปได้สองซอง²⁴⁵

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เชื่อว่า ผู้ต้องขังที่มีโรคเรื้อรังได้รับการรักษาและยาอย่างเหมาะสม โดยทางเรือนจำจัดหาหรืออำนวยความสะดวกให้

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีและทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่า ผู้ต้องขังที่มีอาการเรื้อรังจะได้รับยาที่เป็นและสามารถพบแพทย์ได้เป็นประจำ²⁴⁶ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพรายงานว่า เขาได้รับยาสำหรับโรคประจำตัวของเขาอย่างสม่ำเสมอ²⁴⁷ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมกล่าวว่า ผู้ต้องขังที่มีโรคเรื้อรังอย่างโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน จะได้รับยาที่เป็นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ²⁴⁸

235 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

236 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

237 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

238 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

239 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

240 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

241 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

242 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

243 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

244 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

245 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

246 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

247 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

248 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนได้หยิบยกประเด็นเรื่องความล้มเหลวของเรือนจำในการจัดการรักษาและยาที่เพียงพอสำหรับผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัวเรื้อรัง

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกรายงานว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่อนุญาตให้เขากินยาสำหรับโรคลมชักอย่างทันท่วงที และเขาได้รับยาประจำวันก็เมื่อเช้าวันที่สองของการคุมขังเท่านั้น²⁴⁹ อดีตผู้ต้องขังรายหนึ่งกล่าวเสริมว่า มีผู้ต้องขังรายหนึ่งที่ป่วยเป็นโรคมะเร็ง แต่ไม่ได้รับการรักษาใดๆ²⁵⁰ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพิมายตั้งข้อสังเกตว่า แม้จะมีการจ่ายยาให้เป็นประจำ แต่ผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัวเรื้อรังกลับไม่ได้รับการดูแลติดตามอาการอย่างเพียงพอ และไม่ได้รับอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายของพวกเขา²⁵¹ อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันนี้ยังสังเกตเห็นว่า ผู้ต้องขังชาวต่างชาติเผชิญกับอุปสรรคในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่จำเป็นน้อยกว่าผู้ต้องขังชาวไทย รวมถึงการส่งตัวไปยังโรงพยาบาลภายนอก²⁵² เขายังเล่าว่ามีผู้ต้องขังชาวต่างชาติรายหนึ่งที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน ได้รับการส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลภายนอก²⁵³

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายคนรายงานว่า การตอบสนองของเรือนจำต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลากลางคืน ไม่เพียงพออย่างร้ายแรง²⁵⁴

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกเล่าว่า เคยเห็นผู้ต้องขังสูงอายุรายหนึ่งล้มฟุบลง แต่เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่มีการตอบสนองใด ๆ นานกว่าหนึ่งชั่วโมง²⁵⁵ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้เวลาตั้งแต่ 30 นาทีถึงหนึ่งชั่วโมงในการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ในเวลากลางคืน²⁵⁶ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและเรือนจำกลางเชียงใหม่ และอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ ระบุว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำจะเข้ามาดำเนินการก็ต่อเมื่อผู้ต้องขังมี “อาการเจ็บป่วยทางกายภาพที่รุนแรง” เท่านั้น เช่น หมดสติ หายใจไม่ออก ชัก หรือมีบาดแผลเปิดที่สาหัส²⁵⁷ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพิมายกล่าวว่า การตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ในเวลากลางคืนของเรือนจำนั้นล่าช้า เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่เข้าเวรปฏิบัติหน้าที่จำนวนจำกัด²⁵⁸ อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันกล่าวว่า โดยทั่วไปเจ้าหน้าที่เรือนจำมักจะเพิกเฉยต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ เว้นแต่อาการนั้นจะอันตรายถึงชีวิต²⁵⁹ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่า กรังขอความช่วยเหลือฉุกเฉินที่ติดตั้งในห้องขังบางครั้งก็ใช้งานไม่ได้ ทำให้ผู้ต้องขังต้องตะโกนขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ประจำอยู่ในอาคารอื่น²⁶⁰ อดีตผู้ต้องขังรายนี้เสริมว่า เวลาในการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ในเวลากลางคืนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเจ้าหน้าที่บางคนก็ตอบสนองเร็วกว่าคนอื่น²⁶¹

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีเล่าว่า พยาบาลที่ดูแลผู้ต้องขังที่ป่วยในเวลากลางคืนมักใช้คำพูดดูหมิ่นเหยียดหยามพวกเขา²⁶² อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันกล่าวว่า “เช้าวันรุ่งขึ้น เจ้าหน้าที่จะมีการล่าแม่มดคนที่เกิดกริ่งฉุกเฉินในเวลากลางคืน ให้หัวหน้าห้องมากระโดดตบ 100 ที [เป็นการลงโทษ]”²⁶³

249 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

250 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

251 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิมาย, 1 ธันวาคม 2568

252 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิมาย, 1 ธันวาคม 2568

253 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิมาย, 1 ธันวาคม 2568

254 ข้อ 27 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. ในกรณีฉุกเฉิน ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับการประกันว่าสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้โดยพลันผู้ต้องขังที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาหรือการผ่าตัดเฉพาะทาง ต้องได้รับการส่งตัวไปยังหน่วยงานที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือโรงพยาบาลของพลเรือน ในกรณีที่เรือนจำมีโรงพยาบาลของตนเอง โรงพยาบาลนั้นต้องมีบุคลากรและอุปกรณ์ทางการแพทย์อย่างเพียงพอ และมีศักยภาพที่จะให้การรักษาและดูแลอย่างเหมาะสมกับผู้ต้องขังที่ได้รับตัวมา 2. การตัดสินใจทางการแพทย์ให้กระทำได้เฉพาะผู้รับผิดชอบที่มีวิชาชีพด้านการแพทย์เท่านั้นและการตัดสินใจดังกล่าวจะต้องไม่ถูกลบล้าง หรือเพิกเฉยโดยผู้ที่มีใบบุคลากรทางด้านการแพทย์”

255 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

256 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

257 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

258 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิมาย, 1 ธันวาคม 2568

259 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิมาย, 1 ธันวาคม 2568

260 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

261 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

262 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

263 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

©FIDH

เข้าวันรุ่งขึ้น เจ้าหน้าที่จะมีการล่าแม่มดคนที่ก่อกวนลูกเดินในเวลากลางวัน ให้หัวหน้าห้องมากระโดดตบ 100 ที [เป็นการลงโทษ]

ในบางกรณี การตอบสนองที่ไม่เพียงพอต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ของผู้ต้องขังส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ร้ายแรงถึงชีวิต ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า มีผู้ต้องขังเสียชีวิต 3 ราย เนื่องจากการได้รับการรักษาพยาบาลล่าช้า²⁶⁴ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยา รายงานเช่นกันว่า พบเห็นผู้ต้องขัง 2 ถึง 3 รายที่เสียชีวิต โดยเขาเชื่อว่าเป็นผลมาจากการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ที่ไม่ทันท่วงที²⁶⁵

การจัดบริการทางการแพทย์เฉพาะทางในเรือนจำยังคงมีจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่รายงานว่า เรือนจำที่ตนถูกคุมขังมีบริการด้านสุขภาพจิต อย่างไรก็ตาม บริการดังกล่าวมักจำกัดอยู่เพียงการจ่ายยา มากกว่าการส่งเสริมสุขภาพจิตโดยรวมของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า ผู้ต้องขังที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคทางจิตเวช จะได้รับยาสำหรับอาการของตนอย่างสม่ำเสมอ²⁶⁶ อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังระบุว่า ผู้ต้องขังที่มีสภาวะทางจิตใจไม่รุนแรงนั้นเข้าถึงการรักษาได้ยาก เว้นแต่จะเริ่มแสดงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหรือมีสัญญาณทางกายภาพของการทำร้ายตัวเอง²⁶⁷ ในทำนองเดียวกัน อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยากล่าวว่า การรักษาปัญหาสุขภาพจิตมีไว้สำหรับผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิตขั้นรุนแรงเท่านั้นและเน้นการส่งจ่ายยาเป็นหลัก โดยระบุว่าไม่มีการสนับสนุนด้านจิตวิทยาในรูปแบบอื่น²⁶⁸ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า เธอสามารถพบแพทย์เพื่อปรึกษาสุขภาพจิตของเธอได้²⁶⁹ อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันระบุว่า โดยทั่วไปแล้วการรักษาผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิตมักจำกัดอยู่เพียงการส่งจ่ายยาและให้ยาาระงับประสาทที่มีฤทธิ์รุนแรง²⁷⁰ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมได้รับการส่งตัวไปยังโรงพยาบาลราชทัณฑ์เพื่อพบจิตแพทย์ก็ต่อเมื่อหลังทนายความของเขาได้ยื่นคำร้องหลายครั้ง²⁷¹

264 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

265 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

266 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

267 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

268 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

269 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

270 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

271 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

อดีตผู้ต้องขังชายที่เรือนจำจังหวัดตรังตั้งข้อสังเกตว่าไม่มีบริการดูแลสุขภาพจิตภายในทัณฑสถานแห่งนี้²⁷² ในทางตรงกันข้าม ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำแห่งเดียวกันรายงานว่า ผู้ต้องขังในแดนหญิงที่มีประวัติอาการทางจิตสามารถรับยาได้อย่างสม่ำเสมอ²⁷³

นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังยังเผยให้เห็นความท้าทายอื่น ๆ ในการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพจิตในเรือนจำ จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางและเรือนจำพิเศษพัทยา รวมถึงผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม ผู้ต้องขังที่ขอพบจิตแพทย์จะต้องผ่านการคัดกรองเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ที่สถานพยาบาลของเรือนจำ ซึ่งจะเป็นผู้ประเมินว่าจำเป็นต้องรับคำปรึกษาหรือการรักษาทางจิตเวชหรือไม่²⁷⁴ นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาเล่าว่า ผู้ต้องขังชาวต่างชาติรายหนึ่งสามารถพบจิตแพทย์ที่โรงพยาบาลภายนอกได้ก็ต่อเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากสถานทูตของเขาเท่านั้น²⁷⁵

มีการจัดบริการทันตกรรมในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้ระบุว่า ทันตแพทย์เข้ามาตรวจไม่บ่อย และต้องรอคอยเป็นเวลานาน โดยปกติแล้วผู้ต้องขังต้องรอหลายเดือนถึงสองปีกว่าจะได้รับการรักษาทางทันตกรรมหลังจากทำเรื่องนัดหมาย

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางรายงานว่า เธอต้องรอเกือบสองปีกว่าจะได้รับการรักษาทางทันตกรรม²⁷⁶ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า อาจต้องใช้เวลาก่อหนึ่งปีหลังจากนัดหมายจึงจะได้รับการรักษา²⁷⁷ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่า ทันตแพทย์จะเข้ามาตรวจที่แดนชายประมาณปีละครั้งหรือทุกสองปี²⁷⁸ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครสามารถพบทันตแพทย์เพื่อถอนฟันและชุดหินปูนได้ภายในสามถึงสี่เดือนหลังจากจองคิวนัดหมาย²⁷⁹ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่า มีบริการทันตกรรมสัปดาห์ละสองครั้ง แต่ระยะเวลาการรอคอยอาจนานหลายเดือนเนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำมีจำนวนมากและขั้นตอนการเข้ารับบริการที่ซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจำเป็นต้องส่งตัวไปยังโรงพยาบาลภายนอกเพื่อรับการรักษาทางทันตกรรมที่ซับซ้อนขึ้น²⁸⁰ อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันกล่าวว่า การถอนฟันเป็นวิธีการรักษาหลักสำหรับปัญหาทางทันตกรรมทุกประเภท²⁸¹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชระบุว่า ผู้ต้องขังต้องรอประมาณหนึ่งเดือนเพื่อจะได้รับการถอนฟัน²⁸²

นอกจากนี้ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันจากเรือนจำในเรื่องบริการทันตกรรมสำหรับผู้ต้องขังชาวต่างชาติ²⁸³ อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันนี้ร้องเรียนว่าเขาได้รับข้อมูลที่ขัดแย้งกันจากเจ้าหน้าที่เรือนจำว่าผู้ต้องขังชาวต่างชาติมีสิทธิ์ได้รับการทันตกรรมฟรีหรือไม่²⁸⁴

ผู้ต้องขังหญิงที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า มีบริการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน รวมถึงการตรวจทางนรีเวช²⁸⁵

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชรายงานว่า เรือนจำได้จัดให้มีการตรวจสุขภาพเชิงป้องกันเป็นระยะ รวมถึงการ

272 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

273 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

274 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

275 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

276 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

277 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

278 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

279 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

280 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

281 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

282 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

283 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

284 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

285 ข้อ 18 ของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ระบุว่า “ผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับการป้องกันโรคที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงโดยเฉพาะเช่น การตรวจมะเร็งปากมดลูก (Papanicolaou Smears) การทดสอบมะเร็งเต้านม และมะเร็งทางนรีเวช”

ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกและมะเร็งเต้านม²⁸⁶ ผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ที่ทัณฑสถานหญิงกลางระบุว่า มีบริการตรวจสุขภาพหลายประเภทรวมถึงการตรวจภายในตลอดทั้งปี โดยผู้ต้องขังสามารถลงทะเบียนล่วงหน้า²⁸⁷ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุเกิน 30 ปีจะได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก²⁸⁸

ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายหนึ่งซึ่งระบุอัตลักษณ์ตนเองเป็นคนข้ามเพศ รายงานถึงพัฒนาการเชิงบวกเกี่ยวกับการจัดให้มีการบำบัดด้วยฮอร์โมนเพื่อยืนยันเพศสภาพ (gender-affirming hormone therapy) ที่เรือนจำ²⁸⁹ โดยผู้ต้องขังรายเดียวกันนี้รายงานว่าเธอได้รับการดังกล่าวด้วย²⁹⁰

9.7. หญิงข้ามเพศและเกย์ยังคงอยู่ในสภาวะเปราะบาง

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์หลายคนรายงานว่า หญิงข้ามเพศและชายรักร่วมเพศในเรือนจำชายต้องเผชิญกับการทำร้ายทางกาย การคุกคามทางเพศ และการข่มขู่ในรูปแบบต่างๆ จากผู้ต้องขังรายอื่น โดยที่เจ้าหน้าที่เรือนจำให้การคุ้มครองแก่เหยื่อเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังและผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า ผู้ต้องขังหญิงข้ามเพศมักถูกด่าทอและถูกล้อเลียนกลั่นแกล้งเป็นประจำโดยผู้ต้องขังอื่น และในบางกรณีรวมถึงเจ้าหน้าที่เรือนจำด้วย²⁹¹ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายหนึ่งซึ่งระบุอัตลักษณ์ตนเองเป็นหญิงข้ามเพศ และผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครรายหนึ่งซึ่งระบุอัตลักษณ์ตนเองเป็นเกย์ รายงานว่าถูกผู้ต้องขังชายรายอื่นมาสัมผัสจับต้องเนื้อตัวโดยไม่พึงประสงค์อยู่เป็นประจำ²⁹² อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า “กะเทยมีโดนจับนมอยู่บ่อย”²⁹³

©FIDH

กระเทยโดนจับนมอยู่บ่อย

286 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

287 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

288 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

289 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

290 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

291 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

292 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

293 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

การสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังบางส่วนเผยให้เห็นถึงมาตรการคุมครองที่ไม่เพียงพอและการตอบสนองที่ไร้ประสิทธิภาพต่อกรณีความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศและการคุกคามทางเพศ

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ เจ้าหน้าที่เรือนจำตอบสนองต่อกรณีการคุกคามทางเพศด้วยการตักเตือนหรือการลงโทษทางกาย เช่น ตบหรือตีผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด²⁹⁴ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม รายงานว่า การตอบสนองเบื้องต้นต่อข้อกล่าวหาเรื่องการคุกคามทางเพศ ประกอบด้วย การแยกเหยื่อออกจากผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิด และการสอบปากคำพยานเพื่อดำเนินการสอบสวน²⁹⁵ ผู้ต้องขังรายเดียวกันเล่าว่า ผู้ต้องขังรายหนึ่งที่ล่วงละเมิดทางเพศผู้ต้องขังข้ามเพศด้วยการสัมผัสหน้าอก ได้ถูกย้ายไปยังแดนอื่นของเรือนจำและถูกสั่งให้ทำกายบริหารเพื่อเป็นการลงโทษ²⁹⁶ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ ซึ่งระบุอัตลักษณ์ว่าเป็นเกย์ ได้ยื่นคำร้องต่อกรมราชทัณฑ์ผ่านทนายความของเขา หลังจากถูกผู้ต้องขังคนอื่นๆ ล้อเลียนกลั่นแกล้งเรื่องรสนิยมทางเพศ²⁹⁷ ประมาณสามสัปดาห์ต่อมา ทางกรมได้ดำเนินการแก้ไขด้วยการย้ายเขาไปยังพื้นที่อื่นของเรือนจำ²⁹⁸

ผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนชี้ให้เห็นปัญหาการรายงานกรณีความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศและการคุกคามทางเพศน้อยกว่าความเป็นจริง ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพรายงานว่า ผู้ต้องขังคนหนึ่งที่ถูกบังคับให้ทำออร์alsexให้แก่อีกผู้ต้องขังคนอื่นเลือกที่จะไม่รายงานเรื่องนี้ต่อเจ้าหน้าที่เพื่อ “ไม่ต้องการมีปัญหา”²⁹⁹ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมตั้งข้อสังเกตว่า เหยื่อของการคุกคามทางเพศโดยทั่วไปมักจะพึ่งพาทนายความหรือญาติในการยื่นคำร้องแทนตน มากกว่าที่จะส่งคำร้องผ่านกล่องรับเรื่องร้องเรียนด้วยตนเอง เนื่องจากเชื่อว่ากลไกดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ³⁰⁰

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขัง พบว่ามาตรการคุมครองเกี่ยวกับการจัดพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและการอาบน้ำสำหรับหญิงข้ามเพศเพื่อรับรองความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของพวกเธอ แตกต่างกันไปในแต่ละเรือนจำ หรือแม้แต่ภายในเรือนจำเดียวกันในบางกรณี

มีการจัดห้องขังแยกสำหรับหญิงข้ามเพศ ในเรือนจำชายส่วนใหญ่หรือบางแดนของเรือนจำชายที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาและเรือนจำจังหวัดตรัง รวมถึงผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ กล่าวว่า ผู้ต้องขังข้ามเพศจะถูกจัดให้อยู่ในห้องขังเฉพาะที่แยกจากห้องขังผู้ต้องขังชาย³⁰¹ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า บางแดนของเรือนจำมีห้องขังแยกสำหรับหญิงข้ามเพศ³⁰² จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยา หญิงข้ามเพศที่ยังไม่ได้ผ่าตัดแปลงเพศจะถูกคุมขังในห้องขังที่จัดไว้เฉพาะ ส่วนหญิงข้ามเพศที่ผ่าตัดแปลงเพศแล้วจะพำนักอยู่ในอาคารที่จัดไว้เฉพาะซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับสถานพยาบาลของเรือนจำ³⁰³

เรือนจำบางแห่งที่ผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ถูกคุมขัง ไม่ได้จัดเตรียมพื้นที่อาบน้ำเป็นการเฉพาะสำหรับหญิงข้ามเพศ

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำพิเศษพัทยารายงานว่า หญิงข้ามเพศบางคนต้องปกปิดหน้าอกขณะอาบน้ำร่วมกับผู้ต้องขังชาย³⁰⁴ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังกล่าวเสริมว่า ผู้ต้องขังข้ามเพศอาบน้ำในเวลาเดียวกับผู้ต้องขังคนอื่นๆ แต่แยกกันอาบคนละแถว³⁰⁵

294 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

295 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

296 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

297 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

298 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

299 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

300 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

301 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

302 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

303 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

304 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

305 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

9.8. สภาพการทำงานแย่

ผู้ต้องขังทำงานที่ได้รับค่าจ้างต่ำและเป็นประโยชน์น้อยมากในการจ้างงานหลังได้รับการปล่อยตัว³⁰⁶

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ มีงานสองประเภทให้ผู้ต้องขังเลือกทำ ได้แก่ 1) งานในโครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำ และ 2) งานสนับสนุนภายในเรือนจำ ทั้งนี้ มีเพียงนักโทษเด็ดขาดเท่านั้นที่สามารถทำงานภายใต้โครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำได้

ผู้ต้องขังที่ยังไม่ถูกตัดสินคดีเด็ดขาดซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานสนับสนุน มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่จำเป็นต่อการดำเนินงานประจำวันของเรือนจำ เช่น การทำอาหาร การทำความสะอาด การซักรีด และงานบำรุงรักษาต่างๆ ผู้ต้องขังไม่ได้รับค่าตอบแทนสำหรับงานประเภทนี้ ยกเว้นผู้ที่ทำงานในหน่วยประกอบอาหารของเรือนจำ จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำพิเศษพัทยา ผู้ต้องขังที่มีทักษะด้านงานประปา งานไฟฟ้า งานไม้ และงานก่อสร้าง มักจะถูกคัดเลือกไปร่วมหน่วยซ่อมบำรุงของเรือนจำ³⁰⁷

งานส่วนใหญ่ในโครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำเป็นการผลิตสินค้าให้แก่ผู้จ้างเหมาเอกชน ตัวอย่างเช่น ที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชและทัณฑสถานหญิงธนบุรี ผู้ต้องขังผลิตสินค้าหลากหลายประเภท เช่น ตะกร้าสาน เสื้อผ้าปัก ดอกไม้พลาสติก และพวงมาลัย³⁰⁸

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ ผู้ต้องขังที่ทำงานผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งโดยปกติจะทำวันละประมาณ 3 ถึง 11 ชั่วโมง ได้รับค่าจ้างเพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้รับเลย ค่าตอบแทนสำหรับงานประเภทนี้มีตั้งแต่ 90 ถึง 5,000 บาท (ประมาณ 3-160 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำรายวันของประเทศไทยในปี 2568 ซึ่งอยู่ระหว่าง 337 ถึง 400 บาท (ประมาณ 11-13 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อวัน

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชอธิบายว่า ค่าตอบแทนนั้นพิจารณาจาก “ขั้น” ของผู้ต้องขังและประเภทของงาน³⁰⁹ ในหน่วยประกอบอาหารของเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมได้รับค่าจ้างประมาณ 16,000 บาท (ประมาณ 512 ดอลลาร์สหรัฐ) จากการทำงานสามเดือน³¹⁰ ผู้ต้องขังชั้นดีได้รับค่าจ้างประมาณ 14,000 ถึง 15,000 บาท (ประมาณ 448-480 ดอลลาร์สหรัฐ) ขณะที่ผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นกลางได้ประมาณ 10,000 บาท (ประมาณ 320 ดอลลาร์สหรัฐ) จากการทำงานระยะเวลาเท่ากัน³¹¹ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีได้รับเงินเดือนละ 90 บาท (ประมาณ 3 ดอลลาร์สหรัฐ) จากการทำงานระยะยาว³¹² ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ระบุว่า ผู้ต้องขังที่ผลิตตะกร้าสานไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ หรือได้รับค่าจ้างสูงสุดเดือนละ 280 บาท (ประมาณ 9 ดอลลาร์สหรัฐ) ขึ้นอยู่กับระดับ “ขั้น”³¹³ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางได้รับเงินระหว่าง 100 ถึง 4,000 บาท

306 ข้อ 96 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. ผู้ต้องโทษพึงมีโอกาสดำเนินการและ/หรือมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการฟื้นฟูตนเอง ทั้งนี้ ภายใต้การประเมินความพร้อมทางร่างกายและจิตใจโดยแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ชำนาญการอื่น ๆ 2. จัดให้มีการทำงานที่เป็นประโยชน์เพื่อให้ผู้ต้องขังกระตือรือร้นในการจ้างงานในวันทำงานปกติ”;

ข้อ 98 ระบุว่า “1. หากเป็นไปได้ให้จัดให้มีงานในลักษณะที่สนับสนุนหรือเพิ่มพูนความสามารถของผู้ต้องขังที่จะหาเลี้ยงชีพได้อย่างสุจริตภายหลังได้รับการปล่อยตัว 2. จัดให้มีการฝึกอาชีพที่เป็นประโยชน์กับผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถทำผลกำไร โดยเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน 3. ภายในข้อจำกัดด้านการฝึกอาชีพที่เหมาะสม และโดยเป็นไปตามเงื่อนไขการบริหารงานราชทัณฑ์ และการควบคุมด้านวินัย ผู้ต้องขังพึงสามารถเลือกประเภทของงานที่ต้องการทำได้”;

ข้อ 103 ระบุว่า “1. จัดให้มีระบบจ่ายค่าตอบแทนในการทำงานของผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม 2. ภายใต้ระบบดังกล่าว ผู้ต้องขังต้องได้รับอนุญาตให้สามารถใช้จ่ายส่วนของรายได้เพื่อซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้ที่สามารถอนุญาตให้ได้เพื่อประโยชน์ของตนเองและให้สามารถส่งรายได้บางส่วนไปยังครอบครัวของตนได้ด้วย 3. ระบบดังกล่าวควรกำหนดให้ฝ่ายบริหารเรือนจำเก็บสะสมเงินรายได้จำนวนหนึ่งของผู้ต้องขังไว้เป็นเงินออม ทั้งนี้จะมีการส่งมอบเงินดังกล่าวให้กับผู้ต้องขังเมื่อได้รับการปล่อยตัว”

307 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

308 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

309 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568. ระบบราชทัณฑ์ไทยแบ่งผู้ต้องขังออกเป็น 6 ระดับตามความประพฤติ ได้แก่ 1) ชั้นเยี่ยม; 2) ชั้นดีมาก 3) ชั้นดี 4) ชั้นกลาง 5) ชั้นเลว; 6) ชั้นเลวมาก

310 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

311 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

312 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

313 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

(ประมาณ 3-128 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือนจากการเย็บผ้า³¹⁴ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า ผู้ต้องขังต้องจ่ายเงินให้แก่เจ้าหน้าที่เรือนจำเพื่อจองตำแหน่งงานในบางหน่วยงาน เช่น บริการล้างรถและหน่วยประกอบอาหารของเรือนจำ ซึ่งให้ค่าตอบแทนประมาณ 1,000-2,000 บาท (ประมาณ 32-64 ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือน³¹⁵

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชและทัณฑสถานหญิงธนบุรี รวมถึงผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง ระบุว่าผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำจะต้องลงนามในเอกสารที่ระบุข้อมูลเกี่ยวกับสถานะการทำงานและภาระหน้าที่ของตน³¹⁶

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนให้ความเห็นว่า โครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำให้ประโยชน์อย่างจำกัดสำหรับการกลับคืนสู่สังคมหลังปล่อยตัว อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาพบว่าไม่มีงานประเภทใดในเรือนจำที่เป็นประโยชน์ต่อการกลับคืนสู่สังคมของเขาเลย³¹⁷ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีเชื่อว่าทักษะที่เธอได้เรียนรู้ผ่านโครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำ ซึ่งรวมถึงการทำพวงมาลัยและดอกไม้พลาสติก ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตหลังได้รับการปล่อยตัว³¹⁸

นอกจากโครงการฝึกอบรมวิชาชีพของเรือนจำแล้ว ในเรือนจำส่วนใหญ่ที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังซึ่งรวมถึงผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีสามารถเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการและการฝึกอบรมที่หลากหลายตามความสนใจของตนได้

ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพและเรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า มีการจัดอบรมการทำเบเกอรี่ การทำอาหาร และการทำน้ำหอมภายในเรือนจำเป็นครั้งคราว³¹⁹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาระบุว่ามีการฝึกอบรมการแต่งทรงผมโดยเรือนจำ แต่จำกัดจำนวน³²⁰ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางรายงานว่า เธอได้เข้าอบรมหลักสูตรโหราศาสตร์ดวง³²¹

9.9. การตัดขาดจากโลกภายนอก

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังทุกคน ช่องทางติดต่อกับโลกภายนอกส่วนใหญ่ คือผ่านการเยี่ยมญาติและการติดต่อทางจดหมาย³²² การเข้าถึงข่าวสารและข้อมูลภายนอกถูกเรือนจำควบคุมอย่างเข้มงวด³²³

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง การเยี่ยมญาติสามารถทำได้ทั้งแบบพบหน้า หรือแบบออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันส่งข้อความ ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังส่วนใหญ่รายงานว่าได้รับอนุญาตให้เยี่ยมครั้งละ 10 ถึง 30 นาทีสำหรับทั้งสองรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ความถี่ในการเยี่ยมและเวลาที่อนุญาตสำหรับการเยี่ยมแต่ละครั้งนั้นแตกต่างกันในแต่ละเรือนจำ โดยมีตั้งแต่สัปดาห์ละครั้งไปจนถึงทุกวันสำหรับการเยี่ยมแบบพบหน้า และตั้งแต่เดือนละสองครั้งไปจนถึงทุกวันสำหรับการเยี่ยมออนไลน์

314 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

315 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

316 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

317 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

318 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

319 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

320 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

321 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

322 ข้อ 58 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. ผู้ต้องขังต้องได้รับอนุญาตให้สื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนของตนตามระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้โดยมีการกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น (ก) โดยการเขียนจดหมายและหากเป็นไปได้ โดยการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ดิจิทัล และช่องทางอื่นใด และ (ข) โดยการเยี่ยม 2. กรณีที่ได้รับอนุญาตให้มีการเยี่ยมโดยผู้สมรส ต้องให้มีการใช้สิทธิดังกล่าวโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ผู้ต้องขังหญิงต้องสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้เท่าเทียมกับผู้ต้องขังชาย ให้กำหนดขั้นตอนปฏิบัติและจัดให้มีสถานที่เพื่อการเข้าเยี่ยมเพื่อประกันว่าจะมีการเข้าถึงอย่างเป็นธรรมและโดยเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและศักดิ์ศรี”

323 ข้อ 63 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ผู้ต้องขังต้องได้รับข่าวสารที่สำคัญอย่างสม่ำเสมอโดยการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ของหน่วยงานใดๆ ได้รับฟังวิทยุ คำบรรยายหรือช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่คล้ายคลึงกันอื่นใด โดยได้รับอนุญาตและอยู่ใต้การควบคุมของผู้บริหารเรือนจำ”

ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางสามารถรับการเยี่ยมได้วันละหนึ่งครั้ง ทั้งแบบออนไลน์หรือแบบพบหน้า³²⁴ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า การเยี่ยมแบบพบหน้าได้รับอนุญาตวันละหนึ่งครั้งระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ขณะที่การเยี่ยมออนไลน์ได้รับอนุญาตสัปดาห์ละครั้ง³²⁵ ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้การเยี่ยมแบบพบหน้าสามครั้งต่อสัปดาห์ และการเยี่ยมออนไลน์สองครั้งต่อเดือน³²⁶ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชระบุว่า ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมทั้งแบบพบหน้าและออนไลน์ได้สองครั้งต่อสัปดาห์ ในวันพุธและวันศุกร์³²⁷ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงระบุว่า การเยี่ยมทั้งสองรูปแบบได้รับอนุญาตอย่างละหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์³²⁸ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่ ผู้ต้องขังสามารถรับการเยี่ยมได้วันเว้นวัน โดยแบ่งเป็นวันคู่หรือวันคี่ตามกลุ่มที่ถูกจัดไว้³²⁹

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ การเยี่ยมโดยทนายความมีความยืดหยุ่นมากกว่าทั้งในแง่ของระยะเวลาและความถี่ โดยอนุญาตให้เยี่ยมได้ในวันธรรมดา หรือในบางเรือนจำอนุญาตให้เยี่ยมได้ทุกวันโดยไม่มีการจำกัดเวลา อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังบางส่วนแสดงความกังวลเกี่ยวกับการขาดความเป็นส่วนตัวระหว่างการเยี่ยมดังกล่าว

ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่และอดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีรายงานว่ ความเป็นส่วนตัวถูกละเมิดระหว่างการพบทนายความ เนื่องจากมีผู้ต้องขังรายอื่นหรือเจ้าหน้าที่เรือนจำอยู่ด้วย³³⁰ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่เล่าว่ เขาเคยถูกเจ้าหน้าที่เรือนจำข่มขู่หลังจากที่เขาร้องเรียนเรื่องสภาพในเรือนจำให้ทนายความฟัง³³¹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกรายงานว่ “ไม่มีความเป็นส่วนตัวเลย” ระหว่างการเยี่ยม³³²

ในเรือนจำทุกแห่งที่อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้เขียนจดหมายได้ โดยมีข้อจำกัดด้านความถี่และเนื้อหา ผู้ต้องขังสามารถส่งจดหมายได้ตั้งแต่สัปดาห์ละครั้งไปจนถึงทุกวัน ขึ้นอยู่กับแต่ละเรือนจำ

ตัวอย่างเช่น อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชและผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่ จดหมายจะถูกรวบรวมเพื่อส่งไปรษณีย์เพียงสัปดาห์ละครั้ง³³³ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ส่งจดหมายได้ทุกวัน³³⁴ อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่าจดหมายต้องใช้เวลาเกือบหนึ่งเดือนกว่าจะถึงผู้รับ³³⁵

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังบางส่วน จดหมายที่ส่งออกไปทั้งหมดถูกเจ้าหน้าที่เรือนจำตรวจสอบอย่างเข้มงวด อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและเรือนจำกลางเชียงใหม่ ระบุว่า จดหมายที่มีถ้อยคำหยาบคาย หรือข้อความที่แสดงถึงความทุกข์ทรมานหรือสภาพความเป็นอยู่ที่แย่ในเรือนจำ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกไป³³⁶ อดีตผู้ต้องขังที่นครศรีธรรมราชอธิบายว่: “จดหมายถ้ามีคำไม่สุภาพหรือรายงานว่ นายทำโทษอะไรแบบนี้จะไม่ให้ออก [...] ถ้าบอกว่าอยู่ลำบากก็ไม่ได้”³³⁷

324 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

325 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

326 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

327 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

328 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

329 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

330 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

331 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

332 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

333 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

334 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

335 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

336 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

337 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ระบุว่า เรือนจำได้พัฒนาแอปพลิเคชันใหม่สำหรับบริการไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อมาแทนที่แอปพลิเคชัน “Domimail” ที่ใช้งานมาตั้งแต่ปี 2565³³⁸ อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกันพบว่าระบบใหม่มีความซับซ้อนและใช้เวลานานกว่าในการส่งข้อความ เมื่อเทียบกับแอปพลิเคชัน “Domimail” ซึ่งสามารถส่งถึงผู้รับได้ภายในวันเดียวกัน³³⁹

ในเรือนจำทุกแห่งที่อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง มีโทรทัศน์ให้บริการภายในห้องขังและพื้นที่ส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม รายการโทรทัศน์มักจะจำกัดอยู่เพียงเนื้อหาเพื่อความบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ เกมโชว์ และดนตรี การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันผ่านหนังสือพิมพ์และรายการข่าวทางโทรทัศน์นั้นแตกต่างกันไปในแต่ละเรือนจำ

ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า ผู้ต้องขังในบางแดนสามารถรับชมรายการสดรวมถึงรายงานข่าวได้จากโทรทัศน์ที่ตั้งอยู่ในโรงอาหารของเรือนจำในช่วงกลางวัน แต่โทรทัศน์ภายในห้องขังจะฉายเฉพาะรายการที่บันทึกไว้ล่วงหน้า เช่น ภาพยนตร์³⁴⁰ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมเสริมว่า ผู้ต้องขังที่อยู่ในห้องขังเดียวกันสามารถเลือกรับชมรายการโทรทัศน์ได้หนึ่งช่อง ซึ่งรวมถึงข่าวและรายการสดอื่นๆ ³⁴¹ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีและทัณฑสถานหญิงกลางรายงานว่า ผู้ต้องขังสามารถรับชมได้เพียงละครซีรีส์และภาพยนตร์เท่านั้น³⁴² อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีกล่าวว่า เรือนจำมีเพียงหนังสือพิมพ์เก่าให้บริการ³⁴³

ในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงหนังสือได้ที่ห้องสมุดของเรือนจำหรือรับหนังสือจากญาติของตน

จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังและทัณฑสถานหญิงธนบุรี รวมถึงผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ ห้องสมุดในเรือนจำเหล่านี้มีหนังสือหลากหลายประเภท รวมถึงหนังสือสารคดีและอัตชีวประวัติ³⁴⁴ อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ในเรือนจำอื่นๆ กล่าวถึงการขาดความหลากหลายของหนังสือในห้องสมุดเรือนจำ ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมกล่าวถึงตัวเลือกหนังสือที่จำกัด และอธิบายว่าผู้ต้องขังไม่ได้รับอนุญาตให้รับหนังสือโดยตรงจากผู้เข้าเยี่ยม แต่จะรับได้ผ่านการบริจาคให้แก่ห้องสมุดเรือนจำ³⁴⁵ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาร้องเรียนว่าหนังสือส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย และจะได้รับหนังสือภาษาต่างประเทศได้ก็ต่อเมื่อสถานทูตต่างประเทศยื่นคำร้องขอให้เท่านั้น³⁴⁶ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่กล่าวว่า หนังสือส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในเรือนจำเป็นหนังสือเกี่ยวกับศาสนา³⁴⁷

9.10. การจำกัดการเข้าถึงกิจกรรมนันทนาการและการฟื้นฟูเยียวยา

ผู้ต้องขังมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและฟื้นฟูเยียวยาที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพะทั้งทางร่างกายและจิตใจ³⁴⁸

ในเรือนจำส่วนใหญ่ที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง การเข้าถึงกิจกรรมนันทนาการ เช่น กีฬาและศิลปะ หรือกิจกรรมฟื้นฟูเยียวยามีจำกัด เนื่องจากกิจวัตรประจำวันที่เข้มงวดและการขาดแคลนพื้นที่

338 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

339 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

340 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

341 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

342 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

343 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

344 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

345 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

346 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

347 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

348 ข้อ 105 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ต้องจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการและวัฒนธรรมในเรือนจำทุกแห่ง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพ ทางจิตใจ และร่างกายของผู้ต้องขัง”

ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่รายงานว่า ผู้ต้องขังสามารถออกกำลังกายได้ส่วนใหญ่เฉพาะในช่วงวันสุดสัปดาห์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เมื่อพวกเขาว่างจากการทำงานที่ได้รับมอบหมาย³⁴⁹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา เช่น ฟุตบอลและวอลเลย์บอล ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์³⁵⁰ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีรายงานว่า ผู้ต้องขังมีเวลาออกกำลังกายเฉพาะในช่วงการออกกำลังกายภาคบังคับในตอนเช้าเท่านั้น³⁵¹ จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางและอดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช ผู้ต้องขังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายแอโรบิกที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวในช่วงบ่าย³⁵² ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางเสริมว่า เรือนจำมีการจัดการแข่งขันกีฬาเป็นครั้งคราว ซึ่งโดยทั่วไปเป็นฟุตบอล ตะกร้อ และวอลเลย์บอล³⁵³ อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังคนเดียวกล่าวว่า นอกเหนือจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ผู้ต้องขังแทบจะไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากพื้นที่จำกัด³⁵⁴

ในเรือนจำบางแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงกิจกรรมทางกายและนันทนาการได้มากกว่า โดยเฉพาะในแง่ของเวลาและพื้นที่

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาระบุว่า กิจกรรมกีฬา เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ และบาสเกตบอล ได้รับอนุญาตให้เล่นได้ทุกวัน โดยให้เวลามากขึ้นในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์³⁵⁵ อดีตผู้ต้องขังคนเดียวที่อธิบายว่า “เวลาส่วนใหญ่ของวันเป็นเวลาว่าง” สำหรับกิจกรรมดังกล่าว³⁵⁶ จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ผู้ต้องขังสามารถใช้เครื่องออกกำลังกายในโรงยิมของเรือนจำได้ทุกวันในช่วงเวลาว่าง³⁵⁷ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า ผู้ต้องขังยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายประเภทอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น มวย วิ่ง และเดิน³⁵⁸

อดีตผู้ต้องขังชายและอดีตผู้ต้องขังหญิงที่เคยถูกคุมขังในคนละส่วนของเรือนจำจังหวัดตรัง ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันเกี่ยวกับประสบการณ์การเข้าถึงกิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมทางกาย³⁵⁹ อดีตผู้ต้องขังชายระบุว่า ผู้ต้องขังสามารถเล่นฟุตบอลได้ในช่วงบ่ายของวันธรรมดาและเล่นได้ทั้งวันในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์³⁶⁰ อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังหญิงรายงานว่า ผู้ต้องขังไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้เลย ยกเว้นกิจกรรมแอโรบิกที่เรือนจำจัดให้ เนื่องจากขาดแคลนทั้งพื้นที่และเวลา³⁶¹

ในเรือนจำบางแห่งที่อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง มีโครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดสำหรับผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

จากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังและเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โครงการดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติดผ่านกิจกรรมเกมและการบรรยายโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำและวิทยากรรับเชิญ³⁶²

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังบางส่วนได้หยิบยกประเด็นเรื่องการขาดพื้นที่เฉพาะสำหรับกิจกรรมทางศาสนา

349 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

350 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

351 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

352 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

353 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

354 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

355 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

356 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

357 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 14 และ 15 ตุลาคม 2568

358 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

359 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

360 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

361 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

362 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังกล่าวว่า ผู้ต้องขังมุสลิมต้องประกอบพิธีละหมาดภายในห้องขังเนื่องจากไม่มีห้องละหมาด³⁶³ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า ห้องละหมาดในเรือนจำมีขนาดเล็กมากจนผู้ต้องขังมุสลิมบางคนต้องประกอบพิธีละหมาดในมุมที่จัดไว้ภายในห้องขังของตนเอง³⁶⁴

มีการจัดโครงการการศึกษาในระบบในเรือนจำทุกแห่งที่ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกคุมขัง³⁶⁵ อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางคนรายงานว่าประสบปัญหาในการเข้าถึงโครงการดังกล่าว

ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการการศึกษาที่จัดให้ในเรือนจำน้อยมาก และเธอได้ยินเรื่องโครงการเหล่านี้จากผู้ต้องขังรายอื่น³⁶⁶ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทยาระบุว่า โครงการการศึกษาทั้งหมดที่เรือนจำจัดให้นั้นมีให้บริการเฉพาะภาษาไทย³⁶⁷

9.11. กลไกการร้องเรียนที่ไม่มีประสิทธิภาพ

อดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แสดงความไม่ไว้วางใจต่อกลไกการร้องเรียนของเรือนจำ ซึ่งเกิดจากกระบวนการที่ไม่มีประสิทธิภาพและความกลัวถูกตอบโต้³⁶⁸

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่รายงานว่า พวกเขาไม่ทราบสิทธิของตนในเรือนจำอย่างครบถ้วน รวมถึงสิทธิในการร้องเรียนอย่างเป็นทางการต่อฝ่ายบริหารเรือนจำหรือองค์กรอิสระภายนอก เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และผู้ตรวจการแผ่นดิน³⁶⁹

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพิทยากกล่าวว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังไม่มีการแจ้งให้ทราบอย่างชัดเจนเมื่อแรกเข้าเรือนจำ และมีให้บริการเฉพาะภาษาไทย³⁷⁰ ส่งผลให้ผู้ต้องขังชาวต่างชาติต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิ กฎระเบียบของเรือนจำ และกระบวนการร้องเรียนจากผู้ต้องขังคนอื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดเนื่องจากข้อมูลมักไม่สอดคล้องและขัดแย้งกันเอง³⁷¹

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังส่วนใหญ่ กระบวนการทั่วไปในการยื่นเรื่องร้องเรียนคือการหย่อนจดหมายลงในกล่องรับเรื่องร้องเรียน หรือพูดคุยกับเจ้าหน้าที่เรือนจำโดยตรง อย่างไรก็ตาม พวกเขาเชื่อว่ากระบวนการร้องเรียนดังกล่าวนี้ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ปลอดภัย

363 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

364 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

365 ข้อ 4 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. เป้าประสงค์ของการลงโทษจำคุกหรือการใช้มาตรการที่คล้ายคลึงกันอื่นเป็นการจำกัดอิสระและเสรีภาพของบุคคลนั้น โดยเบื้องต้นแล้วก็เพื่อที่จะคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและลดการกระทำผิดซ้ำ ความประสงค์ดังกล่าวสามารถบรรลุได้ต่อเมื่อระยะเวลาในการคุมขังได้ถูกนำมาใช้ เพื่อประกันเท่าที่จะเป็นไปได้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะสามารถกลับคืนสู่สังคมได้เมื่อได้รับการปล่อยตัว โดยสามารถดำรงชีวิตที่ไม่ละเมิดกฎหมายและพึงตนเองได้ 2. ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้บริหารเรือนจำและหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจเกี่ยวข้องจึงควรจัดให้มีบริการด้านการศึกษา การฝึกอาชีพ และการทำงาน รวมทั้งความช่วยเหลือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมและที่สามารถให้บริการได้ รวมทั้งความช่วยเหลือด้านการเยียวยา กำลังใจ จิตวิญญาณ สังคมและสุขภาพ รวมทั้งการกีฬา เป็นต้น โดยการจัดให้มีโครงการ กิจกรรม และบริการเช่นนั้น ควรสอดคล้องกับความจำเป็นต่อผู้ต้องขังแต่ละคน”

366 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

367 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิทยา, 1 ธันวาคม 2568

368 ข้อ 56 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “1. ต้องขังทุกคนต้องมีโอกาสทุกวันในการยื่นคำร้องขอหรือร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่แทน 2. ผู้ต้องขังทุกคนต้องมีโอกาสยื่นคำร้องขอหรือร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจการเรือนจำระหว่างการตรวจเรือนจำ โดยผู้ต้องขังต้องมีโอกาสในการพูดคุยกับผู้ตรวจการหรือเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจการอื่นอย่างเป็นอิสระ และเป็นความลับโดยสมบูรณ์ โดยผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่คนอื่นของเรือนจำไม่อยู่รู้เห็นด้วย 3. ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับอนุญาตให้ยื่นคำร้องขอหรือร้องทุกข์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อตน โดยไม่มีการ คัดข้อความที่เป็นสาระใดๆ ออกไป โดยสามารถยื่นต่อผู้บริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลางและต่อศาลหรือหน่วยงานอื่นใดที่มีอำนาจหน้าที่ รวมทั้งผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาทบทวนหรือแก้ไขเยียวยาการปฏิบัตินั้น 4. สิทธิตามวรรค 1 ถึง 3 ของข้อกำหนดนี้ ให้ครอบคลุมถึงที่ปรึกษากฎหมายของผู้ต้องขัง ในกรณีผู้ต้องขังหรือที่ปรึกษากฎหมายของตนไม่สามารถใช้สิทธิเหล่านี้ได้ ให้ครอบครัวหรือบุคคลอื่นใดที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกรณีนั้นเป็นผู้ใช้สิทธิดังกล่าวได้”

369 ข้อ 54 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระบุว่า “ในขั้นแรกรับตัวผู้ต้องขังผู้ต้องขังต้องได้รับข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับ: (ก) กฎหมายเกี่ยวกับเรือนจำและระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ (ข) สิทธิของผู้ต้องขังนั้นๆ รวมทั้งวิธีการที่ถูกต้องในการแสวงหาข้อมูล การเข้าถึงการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย รวมทั้งโครงการช่วยเหลือด้านกฎหมายอื่นๆ และขั้นตอนปฏิบัติในการยื่นคำร้องขอหรือร้องทุกข์ (ค) พันธกรณีของผู้ต้องขัง รวมทั้งการลงโทษทางวินัยที่อาจมีการนำมาใช้ได้ (ง) ข้อมูลในประเด็นอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับชีวิตในเรือนจำได้”

370 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิทยา, 1 ธันวาคม 2568

371 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพิทยา, 1 ธันวาคม 2568

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดตรังรายงานว่ามีกล่องรับเรื่องร้องเรียนให้บริการในแดนที่เขาอยู่³⁷²

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางนครศรีธรรมราชและผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมระบุว่า มีผู้ต้องขังเพียงไม่กี่รายที่ใช้กล่องรับเรื่องร้องเรียน เนื่องจากเชื่อว่าการทำเช่นนั้นจะไม่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี³⁷³ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่กล่าวว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำมักใช้ผู้ต้องขังให้ข่มขู่ผู้ต้องขังรายอื่นไม่ให้ยื่นเรื่องร้องเรียน³⁷⁴ ผู้ต้องขังคนเดียวกันให้ความเห็นว่า: “มีกล่องรับเรื่องร้องเรียน แต่ไม่มีใครเอาอะไรไปใส่ กลัวโดนวินัย”³⁷⁵ ส่วนอดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีอธิบายว่า กลไกการรับเรื่องร้องเรียนนั้น “ไม่ปลอดภัย” และ “ไม่มีประสิทธิภาพ”³⁷⁶

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางคนเชื่อว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำมีการตอบสนองต่อข้อร้องเรียนที่ยื่นผ่านทนายความหรือสถานทูตต่างประเทศมากกว่า

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า ผู้ต้องขังลังเลที่จะร้องเรียนผ่านกล่องรับเรื่องร้องเรียน เนื่องจากเชื่อว่าข้อร้องเรียนของตนอาจถูกเจ้าหน้าที่เรือนจำกำจัดทิ้งได้ง่ายๆ³⁷⁷ ดังนั้น ผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งนี้จึงมักพึ่งพาทนายความหรือญาติในการยื่นเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแทนตนเอง³⁷⁸ ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมรายงานว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำมักจะให้ความสำคัญกับเรื่องร้องเรียนของผู้ต้องขังชาวต่างชาติที่ยื่นผ่านสถานทูตของพวกเขา³⁷⁹ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำจังหวัดพิษณุโลกอธิบายว่า เขาไม่ได้รายงานต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำเรื่องที่ถูกรังแกจากผู้ต้องขังรายอื่นข่มขู่เนื่องจากกลัวการถูกตอบโต้เอาคืน³⁸⁰ อดีตผู้ต้องขังคนเดียวกันยังเล่าว่า ผู้ต้องขังคนหนึ่งที่ถูกผู้ต้องขังคนอื่นทำร้ายร่างกาย เลือกว่าจะรายงานกรณีดังกล่าวต่อตำรวจผ่านทางญาติ แทนที่จะยื่นเรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ³⁸¹

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังยังระบุว่า ภาษาและระดับการอ่านออกเขียนได้เป็นอุปสรรคเพิ่มเติมที่จำกัดการเข้าถึงกลไกการร้องเรียนในเรือนจำ

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงรายงานว่า กระบวนการร้องเรียนของเรือนจำมีให้บริการเฉพาะภาษาไทยเท่านั้น ทำให้ผู้ต้องขังชาวต่างชาติเข้าถึงกระบวนการได้ยาก³⁸² ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่เสริมว่า ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือบางครั้งต้องจ่ายเงินให้ผู้ต้องขังรายอื่นช่วยเขียนจดหมายร้องเรียนให้³⁸³

ผู้ต้องขังและอดีตผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์บางคนรายงานว่า เจ้าหน้าที่ได้จัดการข้อร้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ที่พัก และสภาพสุขภาพ

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางกล่าวว่า ข้อร้องเรียนส่วนใหญ่ที่ผู้ต้องขังยื่นในกล่องรับเรื่องร้องเรียน เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป มากกว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติดมิชอบของเจ้าหน้าที่เรือนจำ³⁸⁴ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวว่า เรือนจำได้ติดตั้งพัดลมเพิ่มเติมในห้องขังของเขาหลังจากที่เขาได้ร้องเรียนโดยตรงกับผู้บัญชาการเรือนจำเรื่องการระบายอากาศที่ย่ำแย่ในห้องขัง³⁸⁵ อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษพัทลุงกล่าวว่าเรือนจำได้ปรับปรุงคุณภาพอาหารหลังจากได้รับข้อร้องเรียนจากผู้ต้องขัง³⁸⁶ อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังรายเดียวกัน เล่าว่าการปรับปรุงนั้นคงอยู่เพียงประมาณสองสัปดาห์ก่อน

372 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดตรัง, 20 ตุลาคม 2568

373 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช, 20 ตุลาคม 2568; Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

374 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

375 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

376 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

377 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

378 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

379 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางคลองเปรม, 6 และ 16 ตุลาคม 2568

380 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

381 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, 14 ตุลาคม 2568

382 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

383 Freedom Bridge, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางเชียงใหม่, 23 กันยายน 2568

384 FIDH, สัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลาง, 16 ตุลาคม 2568

385 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, 18 พฤศจิกายน 2568

386 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทลุง, 1 ธันวาคม 2568

ที่สภาพจะกลับไปเป็นเหมือนเดิม³⁸⁷ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรีรายงานว่า เรือนจำได้เพิ่มความหลากหลายของหนังสือในห้องสมุดเรือนจำหลังได้รับข้อร้องเรียนจากผู้ต้องขัง³⁸⁸ อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานหญิงกลางเล่าว่า เธอเคยยื่นข้อร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำเกี่ยวกับการจำกัดการเข้าถึงโทรทัศน์ที่เกินกว่าเหตุ ซึ่งถูกใช้เป็นการลงโทษแบบกลุ่มรูปแบบหนึ่ง หลังมีเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ต้องขังเพียงไม่กี่ราย³⁸⁹ แม้ว่าผลการร้องเรียนจะไม่ได้มีการแจ้งแก่เธออย่างชัดเจน แต่อดีตผู้ต้องขังรายนี้สังเกตว่าการลงโทษแบบกลุ่มในลักษณะเช่นนั้นไม่เกิดขึ้นอีก³⁹⁰

387 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษพัทยา, 1 ธันวาคม 2568

388 Freedom Bridge, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงธนบุรี, 15 ธันวาคม 2568

389 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

390 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานหญิงกลาง, 12 ธันวาคม 2568

10. ข่าวเรือนจำโดยย่อ

10.1. อดีตนายกรัฐมนตรียกฟ้อง

ความพลิกผันล่าสุดในมหากาพย์คดีความที่ยืดเยื้อมานานของทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย ในที่สุดนำไปสู่การจำคุกในปี 2568

หลังจากการไต่สวนที่เริ่มต้นจากคำร้องในเดือนมกราคม 2568 ของอดีตส.ส.พรรคประชาธิปัตย์³⁹¹ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568 ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีคำสั่งให้ทักษิณรับโทษจำคุกหนึ่งปีตามคำพิพากษาที่ตัดสินเมื่อปี 2566³⁹² ศาลวินิจฉัยว่า การที่ทักษิณพักรักษาตัวในโรงพยาบาลตำรวจ (รพ.ตร.) เป็นเวลานานนั้น ไม่สามารถนับเป็นการรับโทษจำคุกได้ เนื่องจากศาลพิจารณาว่า การส่งตัวทักษิณในเดือนสิงหาคม 2566 จากเรือนจำพิเศษกรุงเทพไปพักรักษาตัวที่รพ.ตร. และอยู่ที่นั่นจนกระทั่งได้รับการปล่อยตัวพักโทษเป็นกรณีพิเศษในเดือนกุมภาพันธ์ 2567 นั้นเป็นการส่งตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลเห็นว่าอาการป่วยที่เป็นเหตุทำให้ต้องส่งตัวทักษิณไปรักษาตัวยังรพ.ตร. ไม่ใช่อาการฉุกเฉิน อีกทั้งทักษิณก็ไม่ได้เข้ารับการรักษาที่แผนกฉุกเฉินและอุบัติเหตุ ยิ่งกว่านั้น การส่งตัวทักษิณออกไปยังรพ.ตร. ยังข้ามขั้นตอนตามระเบียบ ซึ่งกำหนดให้อดีตนายกรัฐมนตรีต้องถูกส่งตัวไปตรวจที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ก่อน เพื่อที่จะได้รับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก³⁹³

หลังศาลอ่านคำตัดสิน ทักษิณถูกนำตัวไปยังเรือนจำพิเศษกรุงเทพก่อน จากนั้นจึงถูกย้ายไปยังเรือนจำกลางคลองเปรมเพื่อรับโทษตามคำพิพากษา³⁹⁴

10.2. กฎระเบียบใหม่ห้ามการใช้กัญชาเพื่อสันติภาพ

เมื่อเดือนมิถุนายน 2568 กว่าสามปีหลังจากที่กัญชาถูกถอดออกจากบัญชียาเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย ซึ่งทำให้การครอบครอง การจำหน่าย การขาย และการบริโภคไม่เป็นความผิดทางอาญา³⁹⁵ กระทรวงสาธารณสุขได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้กัญชาเป็น “สมุนไพรควบคุม” ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 และให้อยู่ภายใต้ระเบียบควบคุม รวมถึงห้ามโฆษณาและห้ามใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในเชิงสันติภาพ³⁹⁶ ส่งผลให้การครอบครอง การจำหน่าย การขาย และการบริโภคกัญชาถูกจำกัดไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์เท่านั้น³⁹⁷ ผู้ฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษทางอาญา รวมถึงโทษจำคุกสูงสุดหนึ่งปีและปรับ 20,000 บาท (ประมาณ 641 ดอลลาร์สหรัฐ)

จำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับกัญชาซึ่งถูกนำเข้าสู่ศาลชั้นต้นในข้อหาผลิต ครอบครอง และจำหน่ายโดยผิดกฎหมาย เพิ่มขึ้นจาก 5 คดีในปี 2567 เป็น 24 คดีในปี 2568³⁹⁸

391 Thai PBS, Chanchai Issarasenarak: The whistleblower who put Thaksin behind bars, 5 ตุลาคม 2568

392 Bangkok Post, Supreme Court jails Thaksin for one year, rejects illness claims, 9 กันยายน 2568

393 Bangkok Post, Supreme Court jails Thaksin for one year, rejects illness claims, 9 กันยายน 2568

394 Bangkok Post, Thaksin to serve year-sentence in Bangkok's Klongprem Central Prison, 10 กันยายน 2568

395 FIDH, รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2565, 1 มีนาคม 2565

396 Bangkok Post, New cannabis controls also ban most smoking in shops, 25 มิถุนายน 2568

397 Bangkok Post, New cannabis controls also ban most smoking in shops, 25 มิถุนายน 2568

398 สำนักงานแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, ผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2567; <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2087/iid/448124> (ภาษาไทย); อีเมลสื่อสารระหว่าง FIDH กับสำนักงานแผนงานและงบประมาณ ศาลยุติธรรม, 22 มกราคม 2568

11. ข้อเสนอแนะ

11.1. ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ประกันว่าสภาพเรือนจำสอดคล้องตามพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นรัฐภาคี ซึ่งรวมถึง: รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR); กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR); อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ที่สุด (CAT); อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี (CEDAW); อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC); และ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)
- ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในเรือนจำให้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลา) และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง และมาตรการที่มีใช้การคุมขังต่อผู้กระทำความผิดหญิง (ข้อกำหนดกรุงเทพ)
- ดำเนินการประเมินความแตกต่างของสภาพการคุมขังในเรือนจำและสถานกักขังทั่วประเทศอย่างครอบคลุมและโปร่งใส และนำผลการประเมินไปจัดทำมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้และนำไปปฏิบัติ
- ประกันว่าผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชนชาติกำเนิด ฐานะทางสังคม ทรัพย์สิน ชนชาติตระกูล หรือสถานะอื่นใด โดยคำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง รวมถึง ผู้หญิง เด็ก LGBTIQ ผู้ที่มีความพิการทางร่างกายหรือจิตใจ และผู้สูงอายุ
- ประกันว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำทุกแห่งได้รับการอบรมอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะข้อกำหนดแมนเดลาและข้อกำหนดกรุงเทพ
- อนุญาตให้หน่วยงานตรวจสอบที่เป็นอิสระ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และผู้ตรวจการแผ่นดิน เข้าถึงเรือนจำทั้งหมดโดยไม่มีการปิดกั้น เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจที่ประเทศไทยได้ให้ไว้ระหว่างกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระรอบที่สอง (UPR)
- อนุญาตให้องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง เข้าเยี่ยมสถานที่คุมขัง สัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และประเมินสภาพภายใน โดยไม่มีอุปสรรคที่ไม่เหมาะสม
- ทบทวนและแก้ไขกฎหมายภายในประเทศเพื่อรับรองสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งของผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
- ดำเนินการสอบสวนอย่างละเอียด เป็นกลาง และเป็นอิสระต่อกรณีการเสียชีวิตในเรือนจำทุกกรณี และเปิดเผยข้อมูลการสอบสวนต่อสาธารณะ
- เผยแพร่ข้อมูลสถิติการเสียชีวิตในเรือนจำ สาเหตุการเสียชีวิต และผลการสอบสวนกรณีอย่างสม่ำเสมอและครอบคลุม
- เผยแพร่ตัวเลขของผู้ต้องขังต่างชาติที่ถูกควบคุมตัวในทัณฑสถานอย่างครอบคลุมและสม่ำเสมอ โดยจำแนกข้อมูลตามเพศ สัญชาติ และประเภทความผิด
- ประกันว่าผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดีจะถูกควบคุมตัวแยกจากผู้ต้องขังที่ต้องคำพิพากษาแล้ว และการปฏิบัติต่อพวกเขาจะต้องคำนึงถึงสถานะของพวกเขาในฐานะบุคคลที่ยังไม่ถูกตัดสินว่ามีความผิด
- ประกันว่าผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชนถูกคุมขังแยกออกจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่
- ดำเนินกระบวนการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2562 ออกตามมาตรา 89/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อกำหนดสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยหรือจำเลยนอกเหนือจากเรือนจำ ให้เสร็จสิ้น

- นำระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการสำหรับการคุมขังในสถานที่คุมขัง ออกตามความในมาตรา 33 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560) ไปใช้ปฏิบัติโดยไม่รอช้า
- ดำเนินการลดการเอาผิดทางอาญาต่อความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางประเภทต่อไป เช่น การเสพและการครอบครองเพื่อเสพ
- ปรับเพิ่มเกณฑ์ปริมาณเมทแอมเฟตามีนและแอมเฟตามีนที่ให้สันนิษฐานว่าครอบครองเพื่อการใช้ส่วนตัว โดยคำนึงถึงนโยบายที่เน้นการบำบัดฟื้นฟูของประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และความพยายามในการลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ
- ประกันว่า โครงการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยสมัครใจ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เป็นไปตามหลักการลดอันตราย (harm reduction) และหลักสิทธิมนุษยชนสากล
- ให้สัตยาบันรับรองพิธีสารเลือกรับของกติกา ICCPR (OP-ICCPR)
- ให้สัตยาบันรับรองพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (OPCAT)
- ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมทุกประเภท รวมถึงโดย:
 - จัดทำข้อตกลงชั่วคราวเพื่อพักการใช้โทษประหารชีวิตอย่างเป็นทางการ
 - ลดจำนวนความผิดอาญาที่สามารถลงโทษประหารชีวิตลงอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงความผิดอาญาที่ไม่ถึงขั้นเป็น “คดีอุกฉกรรจ์ที่สุด” ตามข้อ 6 ของ ICCPR
 - ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งหมด
 - ให้สัตยาบันรับรองพิธีสารเลือกรับฉบับที่สองของ ICCPR (OP2-ICCPR)
- นำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพเรือนจำจากหน่วยงานสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไปปฏิบัติ
- ดำเนินการให้มีการเข้าเยี่ยมประเทศโดยกลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี; คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ (WGAD); ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิด้านอาหาร; ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในน้ำดื่มที่ปลอดภัยและสุขาภิบาล; ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในการมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม; คณะผู้ชำนาญการอิสระว่าด้วยรสนิยมทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ; คณะผู้ชำนาญการอิสระว่าด้วยการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนทั้งปวงของผู้สูงอายุ; และผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิของชนพิการ

ข้อเสนอแนะเฉพาะทาง

สภาพแออัดยัดเยียด

- เพิ่มความพยายามในการแก้ไขและรับมือกับปัญหาความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ โดยกำหนดและดำเนินการตามมาตรการที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพเพื่อลดจำนวนประชากรผู้ต้องขัง
- เพิ่มการใช้ทางเลือกอื่นนอกเหนือจากโทษจำคุกและคุมขัง โดยพัฒนามาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังภายในระบบกฎหมายให้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีใช้การคุมขัง (ข้อกำหนดโตเกียว) มาตรการดังกล่าวอาจรวมถึง:
 - การกำหนดโทษปรับสำหรับผู้กระทำผิดครั้งแรก เมื่อสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษปรับ และ/หรือโทษจำคุก
 - การกำหนดโทษปรับหรือทำงานบริการชุมชนสำหรับความผิดเล็กน้อย
 - การหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวระหว่างพิจารณาคดีหรือการฝากขังในคดีความผิดบางประเภท
 - การใช้การกักตัวที่บ้านควบคู่ไปกับอุปกรณ์ติดตามอิเล็กทรอนิกส์เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการหลบหนี
 - การใช้มาตรการปล่อยตัวก่อนกำหนด เช่น การพักโทษ และการปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไข
 - ทางเลือกภายหลังการกำหนดโทษเพื่อสนับสนุนการปรับตัวผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม
 - การส่งผู้ต้องขังต่างชาตินกลับประเทศ

- ประกันว่า หากมีการใช้การควบคุมตัวระหว่างพิจารณาดีหรือการฝากขัง ให้เกิดขึ้นในระยะเวลาสั้นสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และการกำหนดหลักประกันตัวต้องไม่เป็นภาระหนักเกินไป และได้สัดส่วนกับความผิด

สภาพพื้นที่สำหรับอาศัย

- ประกันว่า เรือนนอนมีแสงธรรมชาติเพียงพอ มีการระบายอากาศที่เพียงพอพร้อมอากาศบริสุทธิ์ และระบบทำความเย็น
- ประกันว่า ผู้ต้องขังได้รับเครื่องนอนที่สะอาดและเพียงพอ เหมาะสมกับสภาพอากาศ

การลงโทษและการปฏิบัติอันไม่เหมาะสม

- ประกันว่า ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีและมีมนุษยธรรม และไม่ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในรูปแบบใด
- ประกันว่า ไม่มีการลงโทษทางวินัยหรือบทลงโทษอื่นใดสำหรับการละเมิดกฎของเรือนจำและการดำเนินการอื่นใด ในลักษณะที่เป็นการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี
- จดเว้นจากการใช้กำลังกับผู้ต้องขัง ยกเว้นกรณีที่เป็นข้อยกเว้นสามประการตามมาตรฐานสากล ได้แก่ เพื่อการป้องกันตัวโดยชอบ เพื่อป้องกันความพยายามหลบหนี และเมื่อมีการขัดแย้งคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายโดยใช้กำลังหรือไม่ก็
- ประกันว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้กลไกการป้องกันความขัดแย้ง การไกล่เกลี่ย หรือกลไกการระงับข้อพิพาททางเลือกอื่น ๆ เพื่อป้องกันหรือแก้ไขความขัดแย้งกับและระหว่างผู้ต้องขัง
- จดเว้นจากการลงโทษหมู่ เช่น การแยกขังเพื่อลงโทษทางวินัย และการกักขังในห้องขังที่ไม่มีแสงธรรมชาติ (“ห้องมืด”)
- แก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทยและมาตรฐานสากล โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการห้ามใช้เครื่องพันธนาการเพื่อลงโทษการจำกัดระยะเวลาในการใช้เครื่องพันธนาการ และมาตรการคุ้มครองอื่นๆ เพื่อป้องกันการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม
- จดเว้นจากการใช้เครื่องพันธนาการ ยกเว้นในกรณีและด้วยวิธีการที่กระทำได้ตามมาตรฐานสากล
- จดเว้นจากการใช้เครื่องพันธนาการเพื่อการลงโทษทางวินัย
- ดำเนินการประเมินความเสี่ยงพฤติกรรมผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลเมื่อจะอนุมัติการใช้เครื่องพันธนาการ
- จดเว้นจากการใช้เครื่องพันธนาการที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ ความเจ็บปวดทางร่างกาย หรือความอับอายขายหน้า และการใช้เป็นระยะเวลานาน
- จดเว้นจากการขังเดี่ยวผู้ต้องขัง เว้นแต่เป็นมาตรการในขั้นสุดท้าย และให้มีการใช้เป็นระยะเวลาสั้นสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้มีการตรวจสอบอย่างเป็นอิสระ
- ดำเนินการสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เป็นกลาง และเป็นอิสระต่อข้อกล่าวหาเรื่องการทรมานและการปฏิบัติอันโหดร้ายทั้งหมด โดยประกันว่าผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อกำหนดที่มีอยู่ และผู้เสียหายได้รับการเยียวยา และการชดเชยอย่างเหมาะสม
- จัดตั้งกลไกที่มีหน้าที่ในการสืบสวนข้อกล่าวหาการใช้ความรุนแรงทางเพศในเรือนจำ และให้การคุ้มครอง การสนับสนุน และคำปรึกษาแก่เหยื่อและพยาน
- ประกันว่า การตรวจค้นร่างกายผู้ต้องขังในลักษณะที่ล่วงล้ำ จะดำเนินการต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด โดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกฝนและเพศเดียวกับผู้ต้องขัง และดำเนินการในลักษณะที่เคารพต่อความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของผู้ต้องขัง

การเคารพต่อการปฏิบัติทางศาสนา

- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางศาสนาของตนเองได้ รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องอาหาร เสื้อผ้า และสุขอนามัย

น้ำและสุขาภิบาล

- ประกันให้น้ำอย่างเพียงพอสำหรับสุขอนามัยส่วนบุคคล และให้มีปริมาณน้ำไหลเพียงพอต่อการอาบน้ำและห้องสุขาตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะในช่วงที่มีความต้องการใช้งานสูง
- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงห้องสุขาโดยไม่มีข้อจำกัดได้ตลอดเวลา และมีความเป็นส่วนตัวสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- เพิ่มการเข้าถึงห้องอาบน้ำโดยรวมและจัดสรรเวลาอย่างเพียงพอเพื่อให้ผู้ต้องขังแต่ละคนได้อาบน้ำ
- ประกันว่า ผู้ต้องขังที่ได้รับมอบหมายให้ทำความสะอาด ได้รับอุปกรณ์และสิ่งของสำหรับทำหน้าที่อย่างเพียงพอและเหมาะสม

อาหารและน้ำดื่ม

- ปรับปรุงคุณภาพโดยรวมและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารสำหรับผู้ต้องขัง
- ประกันให้มีการจัดหาอาหารให้สอดคล้องตามความต้องการทางการแพทย์ และหลักปฏิบัติตามศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับผู้ต้องขังทุกคน
- ประกันให้มีการแจกจ่ายอาหารอย่างเป็นธรรมและสม่ำเสมอในหมู่ผู้ต้องขัง
- ประกันว่า ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์รับประทานอาหารที่สะอาดเทียบเท่ากับที่ใช้นอกเรือนจำ
- ประกันให้น้ำดื่มที่สะอาดจากก๊อกน้ำ หรือจากถังเก็บน้ำอย่างต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง

บริการดูแลสุขภาพ

- ประกันให้มีบริการดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและทันทั่วถึงที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชากรในเรือนจำ
- ดำเนินการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ โดยความช่วยเหลือจากแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้มีอำนาจ เพื่อตรวจสอบและแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ต้องขัง รวมถึงปริมาณ คุณภาพ การจัดเตรียมและบริการเกี่ยวกับอาหาร สุขอนามัยและความสะอาดของอาคารสถานที่และผู้ต้องขัง รวมทั้งสุขาภิบาล อุณหภูมิ แสงสว่าง การระบายอากาศ และการจัดเตรียมเครื่องนอนในเรือนจำ
- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้ทันทีในกรณีฉุกเฉิน และผู้ต้องขังที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาเฉพาะทาง จะถูกส่งตัวไปยังสถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ
- ประกันให้มีการให้บริการด้านสุขภาพเฉพาะทางสำหรับผู้ต้องขังอย่างเพียงพอ รวมถึงบริการด้านทันตกรรม สุขภาพจิต และจิตเวช
- ประกันว่า การจัดบริการสุขภาพจิตครอบคลุมทั้งการรักษาโรคทางจิตเวช การส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของผู้ต้องขัง และการป้องกันความรุนแรง การทำร้ายตัวเอง และการฆ่าตัวตาย
- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน รวมถึงการคัดกรองโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อเป็นระยะ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ผู้หญิงและผู้ต้องขังที่เป็น LGBTIQ

- ประกันว่าผู้ต้องขังหญิงจะยังคงได้รับผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะตัวด้านอนามัย โดยเฉพาะการจัดหาผ้าอนามัยที่มีคุณภาพดี ในปริมาณที่เพียงพอ และไม่ค่าใช้จ่าย
- ประกันว่าผู้ต้องขังหญิงจะยังคงได้รับบริการดูแลสุขภาพเฉพาะทาง รวมถึงการตรวจสุขภาพทางนรีเวช และการดูแลก่อนและหลังคลอด
- ประกันให้ผู้ต้องขัง LGBTIQ ได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพต่อสนิมทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศของตน และได้รับการคุ้มครองจากการถูกเลือกปฏิบัติ ความรุนแรง การล่วงละเมิด หรือการคุกคามทุกรูปแบบ
- ประกันว่าผู้ต้องขังที่เป็นคนข้ามเพศจะไม่ถูกส่งไปควบคุมตัวในเรือนจำหรือแดนชายหรือหญิงโดยพิจารณาแต่เพียงเพศกำเนิด แต่การพิจารณาต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์เพศสภาพและความเสี่ยงอื่นๆ ต่อความรุนแรง การล่วงละเมิด และการคุกคาม

- ดำเนินการต่อเพื่อประกันว่า จะยังคงมีบริการดูแลสุขภาพเฉพาะทางสำหรับผู้ต้องขัง LGBTIQ ต่อไป

แรงงานและการศึกษาในเรือนจำ

- ประกันว่า ผู้ต้องขังได้แสดงความสมัครใจที่จะทำงานเป็นลายลักษณ์อักษร และได้รับทราบอย่างครบถ้วนถึงสภาพการทำงาน
- ประกันว่าโครงการทำงานในเรือนจำ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างให้ผู้ต้องขังมีทักษะ ประสบการณ์ และความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจำเป็นต่อการกลับคืนสู่สังคมที่ประสบความสำเร็จเมื่อได้รับการปล่อยตัว
- ประกันว่า สภาพแวดล้อมและชั่วโมงการทำงานของผู้ต้องขัง มีความใกล้เคียงกับงานประเภทเดียวกันนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยจะต้องไม่เป็นการเอาเปรียบขูดรีดหรือก่อความทุกข์ทรมานในทุกกรณี
- ประกันว่า ผู้ต้องขังได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยมีกระบวนการคำนวณและกำหนดอัตราค่าตอบแทนที่ชัดเจนและโปร่งใส
- บังคับใช้กฎกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2563 ซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องขังต้องได้รับ 70% ของผลกำไรจากงานที่ได้รับมอบหมาย
- ดำเนินการตรวจสอบเรือนจำอย่างสม่ำเสมอ สอบสวนข้อกล่าวหาทั้งหมดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับแรงงานในเรือนจำ รายงานข้อค้นพบต่อสาธารณะ และชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจากการละเมิดอย่างเหมาะสม
- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงโครงการการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพที่มุ่งเน้นประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะบุคคล โดยคำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจของพวกเขา และเหมาะสมที่สุดสำหรับการกลับคืนสู่สังคม

การเข้าถึงโลกภายนอก

- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับครอบครัว เพื่อนฝูง และทนายความ ตามระยะเวลาที่เหมาะสมผ่านการเข้าเยี่ยม การเขียนจดหมายตอบโต้ และการสื่อสารทางไกล
- ประกันไม่ให้มีการแทรกแซงต่อความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังอย่างไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ ทั้งในระหว่างการเข้าเยี่ยมโดยตรงและการเข้าเยี่ยมทางไกลจากครอบครัว
- ประกันให้มีความเป็นส่วนตัวและความลับของการสื่อสารทั้งปวงระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความ
- ประกันว่า ผู้ต้องขังเข้าถึงหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ และสื่อด้านวัฒนธรรม นันทนาการ หรือการศึกษาอื่นใดอย่างสม่ำเสมอ
- ประกันว่า ไม่มีการจำกัดอย่างไม่เหมาะสมต่อประเภทของหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่นใดที่ผู้ต้องขังต้องการอ่านได้ และ/หรือต้องการศึกษา

โอกาสในการนันทนาการ

- ประกันว่า มีการจัดกิจกรรมนันทนาการและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อรักษาและปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของตน และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม

กลไกการร้องเรียนในเรือนจำ

- ประกันว่า ในตอนแรกเข้า ผู้ต้องขังจะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของตนเอง กฎระเบียบของเรือนจำ และกลไกการร้องเรียน
- ประกันว่า ระบบร้องเรียนของเรือนจำประกอบด้วยกลไกทั้งภายในและภายนอก
- ประกันว่า ผู้ต้องขังสามารถยื่นเรื่องร้องเรียนโดยไม่เปิดเผยตัวตน และให้มีการตรวจสอบข้อร้องเรียนทุกฉบับ มีการสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน และได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม
- ประกันว่า ผู้ต้องขังจะไม่ตกเป็นเป้าของการตอบโต้จากเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือเพื่อนผู้ต้องขัง อันเป็นผลมาจากการยื่นข้อร้องเรียนของตน
- ประกันว่า กระบวนการร้องเรียนสามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความพิการ หรือมีความท้าทายทางภาษาหรือระดับการรู้หนังสือ

- เผยแพร่ข้อมูลสถิติอย่างสม่ำเสมอและครอบคลุม เกี่ยวกับจำนวนข้อร้องเรียนที่มีการยื่นต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ การสอบสวนที่เกิดขึ้น และการลงโทษทางวินัยหรือมาตรการอย่างอื่นที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด

11.2. ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

- ร้องขอและดำเนินการเข้าเยี่ยมเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นประจำ เพื่อประเมินสภาพและให้คำแนะนำแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สภาพการควบคุมตัวเป็นไปตามมาตรฐานสากล
- เผยแพร่ข้อค้นพบจากการเข้าเยี่ยมเรือนจำภายในเวลาที่เหมาะสม และแจ้งข้อมูลอัปเดตแก่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่พบระหว่างการเข้าเยี่ยมดังกล่าว
- ประกันต่อไปว่า ข้อร้องเรียนทั้งหมดที่ยื่นต่อ กสม. เกี่ยวกับระบบทัณฑสถานได้รับการสอบสวนอย่างรวดเร็วและมีการแก้ไขเยียวยาที่เหมาะสม
- ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เรือนจำเกี่ยวกับมาตรฐานสากลว่าด้วยสภาพในเรือนจำ

11.3. ข้อเสนอแนะต่อรัฐและองค์กรระหว่างรัฐบาล

- เรียกร้องให้รัฐบาลไทยเพิ่มความพยายามในการแก้ไขและรับมือกับปัญหาความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ โดยแสวงหามาตรการที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพเพื่อลดจำนวนประชากรผู้ต้องขัง
- เรียกร้องให้รัฐบาลไทยปรับปรุงสภาพในเรือนจำให้สอดคล้องตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านพื้นที่ที่จัดสรรให้แก่ผู้ต้องขังแต่ละคน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขาภิบาล การจัดให้มีการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม และแรงงานในเรือนจำ
- เรียกร้องให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามพันธกิจที่ให้ไว้ระหว่างกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระรอบสองและสาม รวมทั้งอนุญาตให้กสม.และผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเข้าถึงเรือนจำทุกแห่งโดยไม่มีการปิดกั้น
- ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและการฝึกอบรมที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่เรือนจำเกี่ยวกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทยและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องกับสภาพเรือนจำและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
- จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพในเรือนจำและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ระหว่างกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระรอบที่สี่ (UPR) ของประเทศไทย
- ร้องขอทำการเข้าตรวจเยี่ยมเรือนจำและทัณฑสถานอย่างเป็นทางการ เพื่อประเมินสภาพการควบคุมตัว

ผู้ร่วมจัดทำรายงาน

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นองค์กรเพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งแรกในประเทศไทย ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2516 เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และพิทักษ์สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย สสส. ได้ ดำเนินกิจกรรมในการสังเกตการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชน นโยบาย กฎหมาย และการปฏิบัติงานของรัฐบาล ได้ศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้ด้วยโอกาสและกลุ่มชายขอบ ผ่านทางเครือข่าย ทนายความเพื่อสิทธิ มนุษยชนทั่วประเทศ รวมถึงจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ร่วมกับ กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายเพื่อสิทธิมนุษยชนต่างๆ

Freedom Bridge เป็นองค์กรที่ก่อตั้งในปี 2567 เพื่อเรียกร้องการปล่อยตัวผู้ต้องขังทางการเมืองทุกคนและการฟื้นฟูสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศไทย Freedom bridge ได้ให้ความสนับสนุนโดยตรงแก่ผู้ต้องขังทางการเมืองและครอบครัวของพวกเขา เพื่อที่จะได้สามารถดำรงชีวิตภายใต้ผลกระทบของการกดปราบและเพื่อให้สามารถร่วมขับเคลื่อนกับขบวนการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยตรง

ร่วมกับ

มีนาคม 2569

ประเทศไทย

รายงานสภาพเรือนจำประจำปี 2569

ผู้อำนวยการตีพิมพ์:

Alexis Deswaef

บรรณาธิการ:

Éléonore Morel

ผู้เขียน:

FIDH

ออกแบบ:

FIDH/CB

ภาพหน้าปก:

ภาพทางเข้าเรือนจำกลางคลองเปรม กรุงเทพฯ

เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2568

© Matt Hunt / ANADOLU / Anadolu via AFP

Dépôt légal mars 2026 - FIDH (English ed.) = ISSN 2225-1804 -
Fichier informatique conforme à la loi du 6 janvier 1978
(Déclaration N°330 675)

สนับสนุนโดย

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland to Thailand,
Cambodia and Lao PDR

รายงานฉบับนี้จัดทำ ขึ้นด้วยการสนับสนุนของสถานเอกอัครราชทูต
สวิสเซอร์แลนด์ในกรุงเทพฯ เนื้อหาในรายงานเป็นความ รับผิดชอบ
ของ FIDH ทั้งหมด และไม่สามารถถือเป็นการสะท้อนความคิดเห็น
ของสถานเอกอัครราชทูตสวิสเซอร์แลนด์ในกรุงเทพฯ

รายงานฉบับนี้จัดทำ ขึ้นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงาน
เพื่อการพัฒนาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Agence Française
de Développement; AFD) อย่างไรก็ตามเนื้อหาของรายงานฉบับนี้
ไม่สามารถถือเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของ AFD ได้

สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล
เป็นสมาพันธ์ ระหว่างประเทศที่มีองค์กร
สมาชิก 200 องค์กร ในกว่า 115 ประเทศ
ที่ทำงานร่วมกันในการปกป้อง สนับสนุน
และส่งเสริมนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
และผู้เสียหายโดยการสืบสวน ฟ้องคดี
และการรณรงค์

WE ARE UNITED IN FIGHTING FOR A FAIR AND JUST WORLD.